

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

UNIVERSITY OF PIRAEUS

Τμήμα Οργάνωσης & Διοίκησης επιχειρήσεων
Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών:
Executive MBA

Πτυχιακή εργασία

**Η επενδυτική δραστηριότητα στην Ελλάδα
από την υιοθέτηση του ευρώ και μετά.**

ΓΑΛΑΝΟΥ ΔΕΣΠΟΙΝΑ
Ε-MBA 0704

Επιβλέπων καθηγητής : Χαράλαμπος Γκότσης

Πειραιάς, Ιούνιος, 2014

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου στον κύριο Πέτρο Μάλλιαρη, διευθυντή σπουδών του Προγράμματος, για τη δυνατότητα που μου έδωσε να παρακολουθήσω ένα ιδιαίτερα αξιόλογο πρόγραμμα σπουδών καθώς επίσης και τον κύριο Χαράλαμπο Γκότση για την καθοδήγησή και την πολύτιμη βοήθεια του κατά την διάρκεια εκπόνησης της πτυχιακής εργασίας.

Πανεπιστήμιο Πειραιώς

Περίληψη

Οι επενδύσεις ανέκαθεν αποτελούσαν βασικό στοιχείο της οικονομίας μιας χώρας, από την εποχή που μια χώρα ξεκίνησε να εμπορεύεται τα προϊόντα της με μια άλλη, μέχρι την σημερινή διασυνδεσιμότητα των οικονομιών και των αγορών με την ύπαρξη των πολυεθνικών επιχειρήσεων. Τα τελευταία χρόνια όμως λόγω της οικονομικής κρίσης οι επενδύσεις και πιο συγκεκριμένα οι παραγωγικές επενδύσεις αποτελούν όχι απλά βασικό στοιχείο, αλλά ουσιαστικά ανάσα ζωής για την οικονομία.

Σκοπός της παρούσης πτυχιακής εργασίας είναι η μελέτη της επενδυτικής δραστηριότητας στην Ελλάδα την τελευταία δεκαετία. Η εργασία παρουσιάζει τις επενδυτικές ευκαιρίες και δραστηριότητες σε αυτούς τους κλάδους της οικονομίας που θεωρούνται και οι πιο παραγωγικοί, ειδικά για την προσέλκυση ξένων επενδύσεων.

Στο πρώτο μέρος της εργασίας περιγράφονται και ορίζονται οι βασικές έννοιες σχετικά με τα επενδυτικά σχέδια, όπου παρουσιάζονται τα στοιχεία σύνθεσης, οι τρόποι διακρίσεως τους, οι επιπτώσεις και η σημασία τους για την οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας καθώς και οι μέθοδοι αξιολόγησης τους.

Στο δεύτερο μέρος παρουσιάζεται η ελληνική οικονομία μέσω μιας ιστορικής αναδρομής που καταλήγει στην ένταξη της χώρας στην ευρωζώνη και εν τέλει στην περίοδο της οικονομικής κρίσης, όπου παρουσιάζονται οι επιπτώσεις της κρίσης σε βασικούς τομείς της οικονομίας. Ακολουθεί μια παρουσίαση των βασικών κινήτρων για επενδύσεις και ανάπτυξη στην Ελλάδα, καθώς και τα εμπόδια και αντικίνητρα στην επιχειρηματικότητα.

Στο τρίτο μέρος της εργασίας, παρουσιάζονται οι βασικοί τομείς επενδύσεων, η συνεισφορά τους στην ελληνική οικονομία, τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που προσφέρουν στους επενδυτές, καθώς και οι κύριοι στόχοι που πρέπει να επιτευχθούν για την αύξηση της ανταγωνιστικότητάς τους, την εξωστρέφεια και την προσέλκυση επενδύσεων.

Περιεχόμενα

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	ii
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	iii
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	iv
Μέρος 1^ο: Βασικές έννοιες και χαρακτηριστικά	1
1.1 Τι είναι επένδυση;	1
1.2 Διακρίσεις σχεδίων επένδυσης	5
1.3 Σημασία των σχεδίων επένδυσης στην οικονομική ανάπτυξη	10
1.4 Ο χαρακτήρας των σχεδίων επένδυσης	12
1.5 Αξιολόγηση Επενδυτικών Σχεδίων	14
1.5.1 Απαραίτητα στοιχεία για την αξιολόγηση	15
1.5.2 Μέθοδοι αξιολόγησης	20
1.6 Κίνδυνοι που διέπουν ένα επενδυτικό σχέδιο & Μέθοδοι αξιολόγησης του κινδύνου	29
1.6.1 Μέθοδοι Αξιολόγησης του Κινδύνου της Επένδυσης	30
Μέρος 2^ο: Η Ελληνική πραγματικότητα	33
2.1 Γενικά στοιχεία	33
2.1.1 Ένταξη της Ελλάδας στην ευρωζώνη	37
2.2 Η περίοδος της κρίσης	40
2.3 Επενδύσεις και ανάπτυξη στην Ελλάδα	45
2.3.1 Ε.Σ.Π.Α	47
2.3.2 Ε.Π.Α.Ν	50
2.3.3 Ε.Τ.Ε.Α.Ν	51
2.3.4 Αναπτυξιακοί νόμοι	52
2.4 Τα εμπόδια και τα αντικίνητρα στην επιχειρηματικότητα ...	57
Μέρος 3^ο: Βασικοί τομείς επενδύσεων στην Ελλάδα.....	61
3.1 Τουρισμός	62

3.2	Ενέργεια	72
3.3	Γεωργία	81
3.4	Ναυτιλία	87
3.5	Βιομηχανία ποτών και τροφίμων..	90
3.6	Περιβάλλον	95
3.7	Αναδυόμενοι τομείς επενδύσεων	101
	3.7.1 Επιστήμες Υγείας	101
	3.7.2 Τεχνολογία πληροφορικής και επικοινωνιών	103
	3.7.3 Ιχθυοκαλλιέργειες	106
	ΕΠΙΛΟΓΟΣ	108
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	vi
	ΠΙΝΑΚΕΣ	x

Μέρος 1^ο: Βασικές έννοιες και χαρακτηριστικά

1.1. Τι είναι επένδυση;

Η επένδυση θεωρείται ένας από τους πιο σημαντικούς παράγοντες ανάπτυξης τόσο μιας επιχείρησης, όσο και μιας εθνικής οικονομίας. Υπό την ευρεία έννοια ως επένδυση χαρακτηρίζονται όλες οι δαπάνες που απαιτούνται για την κατασκευή ή απόκτηση κάποιου πάγιου κεφαλαίου (εξοπλισμός, κτίρια, εγκαταστάσεις κ.τ.λ.)

Υπό στενότερη έννοια, με βάση αποκλειστικά οικονομικούς όρους ως επένδυση εννοούμε την δαπάνη που απαιτείται για την απόκτηση κάθε υλικού, διαρκούς, παραγωγικού αγαθού (π.χ. αγορά οικοπέδου, μηχανημάτων, γραφείων κ.τ.λ.) που δεν καταναλώνεται, με σκοπό την χρησιμοποίησή του, κατά τη διάρκεια της ζωής του, ώστε να συμβάλει στην αύξηση της παραγωγικής υποδομής είτε μιας χώρας είτε μιας επιχείρησης.

Μια οποιαδήποτε επενδυτική ιδέα, προτού περάσει στο στάδιο υλοποίησης και αποτελέσει επένδυση, υποβάλλεται σε μια διεξοδική επεξεργασία μέσω μιας λεπτομερούς διερεύνησης ή μελέτης που αποκαλείται σχέδιο επένδυσης.

Το σχέδιο επένδυσης είναι μια πολυδιάστατη δραστηριότητα που αναλαμβάνει κάποιος επιχειρηματικός φορέας (ιδιωτικός ή κρατικός), η οποία απαιτεί μια σειρά από καλοσχεδιασμένες αποφάσεις και δραστηριότητες για την δημιουργία μιας νέας ή την επέκταση μιας ήδη υφιστάμενης μονάδας, σε ορισμένο τόπο (θέση εγκατάστασης του σχεδίου επένδυσης) και για ορισμένο χρόνο (περίοδος παραγωγικής λειτουργίας του σχεδίου επένδυσης) ώστε με την διάθεση των κατάλληλων πόρων (που αποτελούν το κόστος του σχεδίου επένδυσης), να παράγει αγαθά ή/και υπηρεσίες (που αποτελούν τα οφέλη του σχεδίου

επένδυσης) τα οποία θα διατίθενται στο κοινό με ποικίλους και διάφορους τρόπους για κάλυψη αγαθών ή επιθυμιών, τόσο στο εσωτερικό, όσο και στο εξωτερικό.

Συνοψίζοντας τα παραπάνω, για να αντιληφθούμε καλύτερα την έννοια του σχεδίου επένδυσης τα στοιχεία που το συνθέτουν είναι:

- Ο επιχειρηματικός φορέας της επένδυσης ή επενδυτής: Ο φορέας της επένδυσης μπορεί να είναι, είτε ένα φυσικό πρόσωπο, είτε ένα νομικό πρόσωπο, δηλαδή μπορεί να είναι: ιδιώτης, ανώνυμη εταιρεία, δημόσια επιχείρηση, συνεταιρισμός, συνεταιριστική εταιρεία, δημοτική επιχείρηση, εταιρεία λαϊκής βάσης κτλ. Ο επιχειρηματικός φορέας, που έχει αναλάβει τον ρόλο του επενδυτή θα πρέπει να μελετήσει και να σχεδιάσει ορθά το σχέδιο επένδυσης, ώστε λαμβάνοντας τις σωστές αποφάσεις να πραγματοποιήσει την υλοποίηση του σε παραγωγική μονάδα.
- *Να δημιουργεί μια νέα παραγωγική μονάδα ή να προχωρεί στην επέκταση μιας ήδη υφιστάμενης ή μπορεί να συμμετέχει σε παραγωγική ή άλλη επιχειρηματική δραστηριότητα*
- Το κόστος το οποίο συνιστάται από την διάθεση σπάνιων πόρων (εδαφικές εκτάσεις, κεφάλαια, ειδικευμένοι εργάτες, διευθυντικά στελέχη) για την παραγωγή ή την απόκτηση του αγαθού ή και της υπηρεσίας. Οι πόροι που χρησιμοποιούνται σε ένα σχέδιο επένδυσης συνήθως εκφράζονται σε χρηματικούς όρους ή χρηματοδότηση, η οποία τις περισσότερες φορές εξασφαλίζεται κατά ένα μεγάλο μέρος από χρηματοδοτικούς φορείς ή χρηματοδότες (π.χ. τράπεζες, επιχορηγήσεις κτλ.)

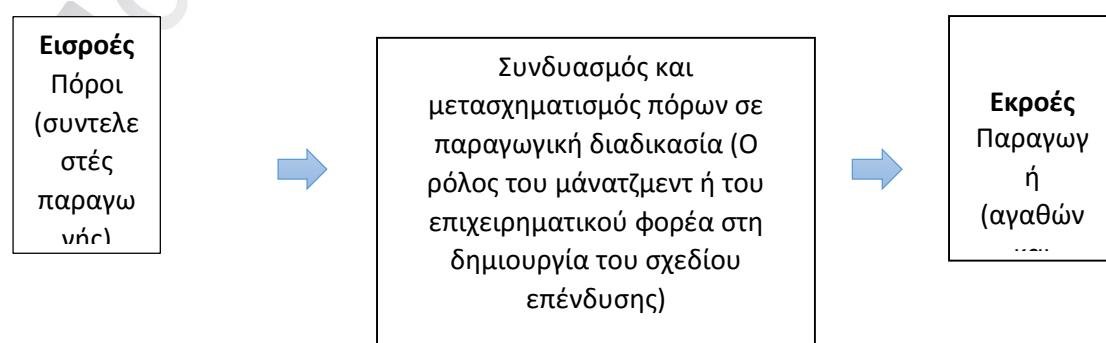
- Οι ωφέλειες (ή έσοδα) που θα αποκομισθούν από το αντικείμενο της επένδυσης δηλαδή το παραγόμενο αγαθό ή/και την προσφερόμενη υπηρεσία στα οποία επενδύονται οι σχετικοί πόροι.
- Να πραγματοποιείται σε συγκεκριμένο χώρο και σε ορισμένο χώρο.
- Ο σκοπός της επένδυσης, ο οποίος συνίσταται στην κάλυψη της ζήτησης των προσφερόμενων προϊόντων /ή και υπηρεσιών, στο εσωτερικό ή εξωτερικό.

Στο σημείο αυτό, πρέπει να τονιστεί ότι το σχέδιο επένδυσης γίνεται με την πρωτοβουλία ευθύνης, διοίκησης, οργάνωσης και κατεύθυνσης ενός επιχειρηματικού φορέα (μανατζμεντ) και αποτελεί τεχνικό-οικονομικό συνδυασμό ή μετασχηματισμό πόρων σε παραγωγική διαδικασία, η οποία προσφέρει αγαθά ή και υπηρεσίες

Όπως παρουσιάζεται και στο ακόλουθο διάγραμμα, οι πόροι που χρησιμοποιούνται σε ένα σχέδιο επένδυσης αποτελούν το κόστος ή τις εισροές του (έξοδα και άλλες αρνητικές επιπτώσεις), ενώ τα παραγόμενα αγαθά ή και υπηρεσίες αποτελούν τις ωφέλειες ή την εκροή του (έσοδα και άλλες θετικές αναπτυξιακές επιπτώσεις):

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.1

Απλή σχηματική παρουσίαση του σχεδίου επένδυσης

Επομένως τα δυο κυριότερα μεγέθη στα οποία στηρίζεται το σχέδιο επένδυσης, βάσει των οποίων αναλύεται και αξιολογείται είναι:

- Το κόστος ή έξοδα
- Οι ωφέλειες ή έσοδα

- Το κόστος του σχεδίου επένδυσης διακρίνεται σε άμεσο και έμμεσο.

Το **άμεσο κόστος** περιλαμβάνει τη φανερή διάθεση ή δαπάνη οικονομικών πόρων που απαιτούνται για την σύνθεση και την παραγωγική λειτουργία του σχεδίου επένδυσης (π.χ. διάθεση γης, κεφαλαίου, εργασίας, λειτουργικό κόστος κτλ.).

Το **έμμεσο κόστος** περιλαμβάνει μια σειρά από αρνητικές δευτερογενείς επιδράσεις ή επιπτώσεις (αρνητικές διαχύσεις) που μπορεί να προκύψουν από την πραγματοποίηση του σχεδίου επένδυσης (π.χ. αλλοίωση στο φυσικό περιβάλλον, καταστροφή ενός αρχαιολογικού χώρου κτλ.)

- Οι ωφέλειες του σχεδίου επένδυσης διακρίνονται επίσης σε άμεσες και έμμεσες.

Οι **άμεσες ωφέλειες** περιλαμβάνουν όλα τα έσοδα από την πώληση των αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται από το σχέδιο επένδυσης.

Οι **έμμεσες ωφέλειες** περιλαμβάνουν όλες τις θετικές αναπτυξιακές επιδράσεις – επιπτώσεις, όπως είναι π.χ. η χρησιμοποίηση των παραγόμενων αγαθών και υπηρεσιών για την ανάπτυξη άλλων δραστηριοτήτων, η ενίσχυση της αναπτυξιακής ψυχολογίας από το σχέδιο επένδυσης, η τεχνική πρόοδος της χώρας από τη χρησιμοποίηση προχωρημένης τεχνολογίας κτλ.

1.2 Διακρίσεις σχεδίων επένδυσης

Όπως αναλύσαμε παραπάνω ένα σχέδιο επένδυσης ,αποτελείται από συγκεκριμένα βασικά στοιχεία, βάσει των οποίων γίνεται και η κατάταξή τους σε κατηγορίες, οι οποίες διακρίνονται:

❖ Ανάλογα το φορέα που ενδιαφέρεται για την πραγματοποίηση της επένδυσης:

(Η διάκριση αυτή στηρίζεται στο νομικό καθεστώς των φορέων για λογαριασμό των οποίων εκτελούνται οι επενδύσεις):

- **Επενδυτικά σχέδια κοινωνικού ενδιαφέροντος**, τα οποία προωθούνται από κρατικούς ή άλλους φορείς και έχουν ως αντικειμενικό σκοπό την πραγματοποίηση έργων συλλογικής ή κοινωνικής ωφέλειας (π.χ.. η ίδρυση βιομηχανίας υψηλού κόστους για την παραγωγή ενός πολύτιμου θεραπευτικού ορού).Συνήθως χρηματοδοτούνται με εσωτερικό ή εξωτερικό δανεισμό, φορολογίες και αυτοχρηματοδότηση (από τις κατασκευαστικές εταιρείες οι οποίες εισπράττουν τέλη από τους χρήστες των έργων υποδομής, π.χ. αεροδρόμια, μετρό, εθνικούς δρόμους, για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα που καθορίζεται από τη σύμβαση με το δημόσιο).

Συνήθως διακρίνονται σ' εκείνες της κεντρικής διοίκησης (Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων) και των ΔΕΚΟ.

- **Επενδυτικά σχέδια ιδιωτικού ενδιαφέροντος** τα οποία προωθούνται από ιδιωτικούς φορείς και αποβλέπουν στην υλοποίηση έργων που ως στόχο έχουν την εξυπηρέτηση ιδιωτικών προτιμήσεων και κινήτρων (π.χ. η ίδρυση βιομηχανίας ενδυμάτων μόδας) Χρηματοδοτούνται συνήθως με αυτοχρηματοδότηση, αύξηση μετοχικού κεφαλαίου ή δανεισμό και περιλαμβάνουν δαπάνες για κατοικίες, πάγιες εγκαταστάσεις των επιχειρήσεων και αύξηση των αποθεμάτων των επιχειρήσεων.

Οι ιδιωτικές επενδύσεις παγίων κεφαλαιουχικών αγαθών είναι εκείνες οι οποίες έχουν μεγάλη σημασία για την ανάπτυξη και τη διεύρυνση της παραγωγικής βάσης της οικονομίας.

- **Σχέδια μεικτού ή κοινού ενδιαφέροντος** τα οποία προωθούνται κατά κανόνα από μεικτούς ιδιωτικούς, συνεταιριστικούς, κρατικούς ή ημικρατικούς φορείς, αφού συγκεντρώνουν το κοινό ενδιαφέρον για την πραγματοποίησή τους (π.χ. η δημιουργία ενός δημοτικού πνευματικού κέντρου, στο οποίο όμως θα υπάρχει και ιδιωτική καφετέρια ή εστιατόριο)

Σκόπιμο είναι να τονίσουμε εδώ, ότι οι ιδιωτικές επενδύσεις διαχωρίζονται σε εγχώριες και άμεσες ξένες επενδύσεις.

Άμεση Ξένη Επένδυση (ΑΞΕ) είναι η επένδυση ενός αυτόνομου επενδυτή, είτε αυτός είναι μητρική ή θυγατρική επιχείρηση είτε είναι ιδιώτης ή θεσμικός επενδυτής¹, ή μιας συγγενούς επιχείρησης σε αλλοδαπή (δηλαδή χώρας διαφορετικής από την καταστατική έδρα) χώρα που θεμελιώνει μια μακροχρόνια σχέση, ένα διαρκές ενδιαφέρον και έλεγχο μιας οικονομικής οντότητας, της θυγατρικής επιχείρησης πλήρους ή μερικής ιδιοκτησίας.

Η ΑΞΕ, συνιστά τις τελευταίες δεκαετίες την κυρίαρχη μορφή επενδύσεων² και κύριο μοχλό διεθνοποίησης και ανάπτυξης της παγκόσμιας οικονομίας, δεδομένου της απελευθέρωσης των εγχώριων αγορών, της αυξημένης κινητικότητας των παραγωγικών συντελεστών (κεφάλαιο, ανθρώπινο δυναμικό, ημιτελή προϊόντα, υπηρεσίες), της ραγδαίας ανάπτυξης της τεχνολογίας και της επακόλουθης αλλαγής στις παραγωγικές διαδικασίες και δυνατότητες.³

Θεωρούνται ως μία δέσμη εισροών η οποία περιλαμβάνει εκτός από τη μεταφορά του κεφαλαίου, άλλους χρήσιμους και ουσιαστικούς «άυλους» πόρους όπως τεχνογνωσία, ειδικές δεξιότητες διοίκησης, νέες μεθόδους παραγωγής, τεχνολογία. Οι πόροι αυτοί, στο πλαίσιο των υποδειγμάτων της ενδογενούς οικονομικής μεγέθυνσης, παίζουν σημαντικό ρόλο και συντελούν σημαντικά στην οικονομική ανάπτυξη και μεγέθυνση των χωρών δημιουργώντας οικονομίες κλίμακας στην παραγωγή.⁴

❖ Ανάλογα με τη φύση του παραγόμενου αγαθού:

οι επενδύσεις διακρίνονται σε «υλικές» και «άυλες». Η αγορά ενός μηχανήματος, η ανέγερση μιας αποθήκης, η κατασκευή ενός κτιρίου, η δημιουργία αποθεμάτων, κ.λπ. αποτελούν υλικές επενδύσεις.

---

¹ Θεσμικοί επενδυτές μπορεί να είναι τράπεζες, εταιρίες ασφαλειών, ταμεία συντάξεων, ταμεία εξασφάλισης (hedge funds) και εταιρίες αμοιβαίων κεφαλαίων (mutual funds).

² Υποσημείωση 2. Ασπασία Αρχοντάκη /Paata Simsive ,Η έννοια της επένδυσης στην νομολογία του ICSID

³ σελ.26 Γ.Ζερβόπουλος, ΟΙ ΚΡΙΣΙΜΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ ΤΗΣ ΕΞΑΓΩΓΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ / ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ ΜΙΑΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ

⁴ Άμεσες Ξένες Επενδύσεις στην Ελλάδα: Οι Επιπτώσεις της Κρίσης και ο Ρόλος των Θεσμών, Κωνσταντίνα Κοτταρίδη -

Δημήτρης Γιακούλας, Ιούνιος 2013

Ως άυλες επενδύσεις θεωρούνται π.χ. η αγορά διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, η διαφήμιση, η εκπαίδευση του προσωπικού, η αγορά χρηματιστηριακών τίτλων.

❖ Ανάλογα με τη φυσική τους διάσταση :

- Μια νέα παραγωγική μονάδα
- Επέκταση υφιστάμενης παραγωγικής μονάδας
- Συμπλήρωση ή προσαρμογή του παραγωγικού δυναμικού υφιστάμενης μονάδας
- Ανακατασκευή ή ανανέωση ή εκσυγχρονισμός εξοπλισμού (π.χ. για την προσθήκη νέων προϊόντων στην παραγωγική γραμμή)
- Συμμετοχή σε υφιστάμενη επιχειρηματική δραστηριότητα
- Αγορά υφιστάμενης («προβληματικής») παραγωγικής μονάδας
- Ένα πρόγραμμα δράσης που αφορά δαπάνη («επένδυση») για την προώθηση κάποιου επιχειρηματικού σκοπού

Σε όλες τις παραπάνω περιπτώσεις μπορούν να εφαρμοστούν οι αρχές ανάλυσης και αξιολόγησης των επενδυτικών σχεδίων, δεδομένου ότι η προώθηση του σχεδίου επένδυσης πολλές φορές απαιτεί την σύγκριση μεταξύ εσόδων και εξόδων ή κόστους και ωφελειών ή πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων για την τελική έγκριση ή απόρριψή του.

❖ Ανάλογα του μεγέθους:

- Μικρά
- Μεσαία
- Μεγάλα

Τα μεγάλα σχέδια επένδυσης, εφόσον έχουν έντονες αναπτυξιακές επιπτώσεις («διαχύσεις»), είτε «μέσα στον ίδιο κλάδο», είτε «στους άλλους κλάδους» της εθνικής οικονομίας στην εθνική οικονομία, χαρακτηρίζονται και ως **στρατηγικές επενδύσεις ή επενδύσεις κλειδιά.** (π.χ. ένα συγκρότημα αλουμίνας μπορεί να αναπτύξει και μονάδες κραμάτων, ενώ η πρώτη ύλη του

μπορεί να τροφοδοτήσει την ανάπτυξη πολλών βιομηχανικών, βιοτεχνικών και εξαγωγικών μονάδων.)

Φαίνεται ότι αυτά τα μεγάλα έργα, προσελκύουν περισσότερο το ενδιαφέρον, γιατί έχουν εντονότερες αναπτυξιακές διασυνδέσεις και επιπτώσεις, σε σχέση με τα μικρά σχέδια επένδυσης, που έχουν ασήμαντες επιδράσεις στους άλλους κλάδους της οικονομίας.

Άρα το μέγεθος έχει εξαιρετικό ενδιαφέρον κατά την αξιολόγηση των σχεδίων επένδυσης.

❖ Ανάλογα με τον σκοπό που επιδιώκουν:

- Σχέδια επενδύσεων ενός σκοπού
- Σχέδια επενδύσεων πολλαπλού σκοπού

Τα σχέδια επενδύσεων ενός σκοπού αποβλέπουν σε μια παραγωγική επιδίωξη, ενώ τα σχέδια επενδύσεων πολλαπλού σκοπού έχουν ταυτόχρονα πολλούς παραγωγικούς σκοπούς. (π.χ. μια μονάδα παραγωγής καφέ έχει ως σκοπό την παραγωγή ενός προϊόντος (σχέδιο επένδυσης ενός σκοπού), ενώ ένα αρδευτικό φράγμα, που χρησιμοποιείται για άρδευση, ύδρευση και διαμόρφωση οδικού κόμβου, εξυπηρετεί συγχρόνως πολλούς σκοπούς (πολλαπλού σκοπού σχέδιο επένδυσης)

❖ Ανάλογα τον κλάδο παραγωγής:

- Αγροτικά σχέδια
- Σχέδια μεταλλείων
- Βιομηχανικά σχέδια
- Ενεργειακά σχέδια
- Τουριστικά σχέδια
- Σχέδια μεταφορών κ. α

Η παραπάνω διάκριση των σχεδίων επένδυσης έχει ιδιαίτερη σημασία γιατί τα διαχωρίζει σε συγκεκριμένες κατηγορίες που καθιστούν δυνατή την ενιαία αντιμετώπιση των προβλημάτων τους σε ομοειδείς κλάδους παραγωγής.

Επίσης διακρίνονται (ανάλογα με τον σκοπό) σε:

- **Επενδύσεις παραγωγικότητας.** Πρόκειται για επενδύσεις αντικαταστάσεως και ανανεώσεως του εξοπλισμού ή γενικότερου εκσυγχρονισμού της επιχείρησης. Στόχος τους είναι η διατήρηση ή βελτίωση των επιδόσεων του παραγωγικού μηχανικού της επιχείρησης, η μείωση των ποσοτήτων πρώτων υλών και άλλων εισροών, που είναι αναγκαία για την παραγωγή δεδομένης ποσότητας του προϊόντος ή η μείωση του κόστους παραγωγής.
- **Επενδύσεις αναπτύξεως.** Αυτές επιτρέπουν την μεγέθυνση της παραγωγικής και εμπορικής ικανότητας ή την ανάπτυξη νέων δραστηριοτήτων της επιχείρησης για την παραγωγή και εμπορία νέων προϊόντων.
- **Επενδύσεις γοήτρου,** οι οποίες συντελούν στη δημιουργία ευνοϊκού περιβάλλοντος για την επιχείρηση, ενισχύουν την κοινωνική προβολή της και την διαπραγματευτική της ικανότητα και συμβάλλουν στην αύξηση της πελατείας.
- **Επενδύσεις κοινωνικές,** οι οποίες αποβλέπουν στην βελτίωση των συνθηκών ζωής των εργαζομένων, την προστασία του περιβάλλοντος.
- **Επενδύσεις στρατηγικής φύσεως, επιθετικής ή αμυντικής.** Η απορρόφηση από μια επιχείρηση ενός προμηθευτού με σκοπό τον κανονικό εφοδιασμό της σε πρώτη ύλη, αποτελεί επένδυση αμυντικής φύσεως, ενώ οι δαπάνες για την προβολή ενός νέου προϊόντος αποτελεί επένδυση επιθετικής φύσεως.

❖ Ανάλογα της εντάσεως χρήσεως των πόρων:

- Σε εντάσεως κεφαλαίου, όπου χρησιμοποιείται αναλογικά περισσότερη εισροή κεφαλαίου ή τεχνολογίας
- Σε εντάσεως εργασίας, όπου χρησιμοποιείται αναλογικά περισσότερη εισροή εργασίας
- Σε εντάσεως εδαφικών πόρων, όπου χρησιμοποιείται αναλογικά περισσότερη εισροή εδάφους (π.χ. σχέδια γεωργικής ανάπτυξης)

❖ Ανάλογα την γεωγραφική κάλυψη:

- Τοπική
- Περιφερειακή
- Εθνική
- Κοινοτική (στη γεωγραφική κλίμακα ΕΟΚ)
- Πολυεθνική
- Παγκόσμια

❖ Ανάλογα του κινδύνου που διατρέχουν:

- Μηδενικού κινδύνου – Απολύτως εξασφαλισμένα
- Χαμηλού κινδύνου
- Υψηλού κινδύνου

Η παραπάνω διάκριση, είναι εξίσου σημαντική για την αξιολόγηση εφικτότητας των σχεδίων επένδυσης.

1.3 Σημασία των σχεδίων επένδυσης στην οικονομική ανάπτυξη

Κάθε σύγχρονη δυναμική οικονομία, έχει ως στόχο την οικονομική ανάπτυξη, δηλαδή την αύξηση της εθνικής παραγωγής στηριζόμενη στις παραγωγικές της δυνάμεις για να μπορεί να βλέπει με αισιοδοξία το μέλλον. Οι δυνάμεις αυτές προσδιορίζονται κυρίως από την ροπή της κοινωνίας για επενδύσεις και συγκεκριμένα από την προώθηση επενδυτικών σχεδίων.

Επομένως, κατά γενικότερη άποψη, ο απώτερος υλικός στόχος όλων των κοινωνιών σήμερα είναι η αύξηση της οικονομικής ευημερίας, η οποία πραγματοποιείται με την κατανάλωση ή χρήση περισσότερων αγαθών και

υπηρεσιών, για αυτό και οι κοινωνίες αποδίδουν μεγάλη σημασία στα σχέδια επένδυσης, τα οποία όπως αναφέραμε αποτελούν την βάση για την αύξηση και ροή των αγαθών και υπηρεσιών, επομένως και της οικονομικής ευημερίας.

Πιο συγκεκριμένα μέσω των επενδύσεων διευρύνεται η παραγωγική δυναμικότητα της οικονομίας και προωθείται στην πράξη η αύξηση της παραγωγής των αγαθών και υπηρεσιών.

Συνεπώς, οι επενδύσεις έχουν πολύπλευρες και πολλαπλές επιπτώσεις στην οικονομική και κοινωνική ζωή μιας χώρας για τους εξής λόγους:

- Προσφέρουν νέες θέσεις εργασίας και άρα περιορίζουν την ανεργία, που αποτελεί το σοβαρότερο οικονομικό πρόβλημα σε μια κοινωνία.
- Αξιοποιούν τους αδρανείς εθνικούς πλουτοπαραγωγικούς πόρους.
- Επιταχύνουν τη διαδικασία οικονομικής ανάπτυξης.
- Αποτελούν ένα βασικό μέσο καταπολέμησης του πληθωρισμού καθώς ενισχύουν την προσφορά αγαθών και υπηρεσιών.
- Προκαλούν πολύπλευρες προωθητικές επιδράσεις στον παραγωγικό μηχανισμό της οικονομίας.
- Αναδιανέμουν καλύτερα τον πλούτο στις παραγωγικές τάξεις και τις διάφορες περιοχές.
- Ενισχύουν την οικονομική σταθερότητα σε περιόδους ύφεσης.
- Αυξάνουν τις εξαγωγικές δυνατότητες της χώρας και παράλληλα υποκαθιστούν τις εισαγωγές, ενισχύοντας έτσι την εξωτερική οικονομική θέση της χώρας.
- Επεκτείνουν τον κύκλο εργασιών της οικονομικής δραστηριότητας, δημιουργώντας πηγές αύξησης των δημόσιων εσόδων.
- Παγώνουν την εμπιστοσύνη στο μέλλον της χώρας, με την καλλιέργεια του κλίματος επιχειρηματικής δραστηριότητας.

- Προαγάγουν την τεχνολογική πρόοδο, δεδομένου ότι διαμέσου των επενδύσεων ενσωματώνεται στη παραγωγική διαδικασία η προχωρημένη τεχνολογία .
- Αποτελούν τον βασικότερο δείκτη της οικονομικής δημιουργικότητας και προοδευτικότητας της χώρας.
- Ενισχύουν το γόητρο μιας χώρας διεθνώς, καθώς αποτελούν το ισχυρότερο μέσο ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας.

Οι επενδύσεις είναι τόσο σημαντικές ,ώστε σε μια σύγχρονη κοινωνία είναι γενικά αποδεκτό, ότι τα μεγέθη ,όπως και η ποσοτική και ποιοτική στάθμη των επενδύσεων που πραγματοποιούνται σε μια χώρα αντανακλούν την συνολική οικονομική επίδοση της, καθώς και τον χαρακτήρισμό της οικονομίας της ως προοδεύουσας.

Αξίζει να σημειωθεί ότι όλες οι παραπάνω επιπτώσεις των σχεδίων επένδυσης, πρέπει να εκτιμηθούν οπωσδήποτε κατά την διάρκεια της αξιολόγησής του εκάστοτε επενδυτικού σχεδίου.

1.4 Ο χαρακτήρας των σχεδίων επένδυσης

Όπως έχουμε ήδη αναφέρει, το σχέδιο επένδυσης είναι μια πολυσύνθετη δραστηριότητα, έτσι ο κάθε επενδυτικός φορέας προκειμένου να προωθήσει μεταξύ άλλων το σχέδιο επένδυσης που έχει αναλάβει, θα πρέπει να βασιστεί στο πολυδιάστατο χαρακτήρα και τις πολλές απόψεις που διέπουν ένα σχέδιο επένδυσης.

Οι κυριότητες από αυτές τις απόψεις είναι:

- Η επιχειρηματική άποψη, ως ανάληψη ευθυνών, πρωτοβουλιών και επιχειρηματικών κινδύνων.
- Η τεχνική άποψη, ως διαδικασία τεχνικό-οικονομικού σχεδιασμού και μετασχηματισμού των πόρων-εισροών σε παραγωγή-εκροή αγαθών/υπηρεσιών και ως επίλυση του προβλήματος επιλογής του άριστου τεχνολογικού εξοπλισμού.

- Η οικονομική άποψη, ως ανάγκη εξασφάλισης της οικονομικής απόδοσης του σχεδίου επένδυσης, που προκύπτει από τη σύγκριση των πόρων που διατέθηκαν και των οικονομικών αποτελεσμάτων τους.
- Η χρηματοδοτική άποψη ως διερεύνηση της χρηματοδοτικής εφικτότητας για την εξασφάλιση της αναγκαίας χρηματοδότησης, που θα χρειαστεί για την ταμειακή εξυπηρέτηση του έργου σε όλες του τις φάσεις.
- Η χωροταξική και περιβαλλοντική άποψη, η οποία αναφέρεται στην επιλογή της καταλληλότερης τοποθεσίας για την επίτευξη του σχεδίου επένδυσης σε συνδυασμό με τις επακόλουθες επιδράσεις του στο φυσικό-οικολογικό και ιστορικό περιβάλλον.
- Η οργανωτική άποψη ως προσπάθεια εξασφάλισης της καλύτερης δυνατής οργανωτικής δομής των παραγωγικών και άλλων λειτουργιών του σχεδίου επένδυσης (όπως το σύστημα παραγωγής, οι σχέσεις με τους προμηθευτές, το δίκτυο διανομής κ.α.).
- Η διοικητική άποψη ως απόφαση επιλογής του καλύτερου συστήματος μανάτζμεντ για την διαχείριση όλων των σχετικών υποθέσεων που αφορούν την πραγματοποίηση, την λειτουργία, την διάθεση παραγωγής και τον έλεγχο όλων των διαδικασιών του προγράμματος.
- Η εργασιακή άποψη ως υπόθεση εξασφάλισης του κατάλληλου εργατικού δυναμικού και αρμονικών εργασιακών σχέσεων, ώστε να υπάρχει σύμπνοια και συνεργασία μεταξύ ιδιοκτητών, στελεχών και εργατών.
- Η κοινωνική-πολιτική άποψη η οποία θεωρείται αναγκαία, αφού το παραγωγικό έργο του σχεδίου επένδυσης δεν μπορεί να απομονωθεί από τον κοινωνικό και πολιτικό του περίγυρο, δεδομένου ότι παρέχει στους πολίτες αγαθά και υπηρεσίες που είναι είτε κοινωνικώς επιθυμητά ή ανεπιθύμητα, αφού επηρεάζουν το περιβάλλον μέσα στο οποίο ζουν και δραστηριοποιούνται.

Συμπερασματικά, προκειμένου οι εμπλεκόμενοι με την διεκπεραίωση ενός σχεδίου επένδυσης (επιχειρηματικοί φορείς, αναλυτές, τεχνικοί, χρηματοδοτικοί φορείς, αξιολογητές) να λάβουν ορθότερες αποφάσεις σχετικά με την επίλυση των προβλημάτων που αντιμετωπίζει ο καθένας από αυτούς, πρέπει να κατανοήσουν πλήρως όλες τις παραπάνω πολλαπλές απόψεις, αποσαφηνίζοντας έτσι πληρέστερα τον χαρακτήρα του σχεδίου.

Έτσι η ολοκληρωμένη αξιολόγηση των σχεδίων επένδυσης περιλαμβάνει τη διερεύνηση της ευστάθειας όλων των παραπάνω παραμέτρων και κυρίως τη σύγκριση των ροών κόστους και ωφελειών τους:

- α) από ιδιωτική – χρηματική άποψη (με τιμές της αγοράς) και
- β) από οικονομική – κοινωνική άποψη (με υπολογιζόμενες κοινωνικές τιμές).

Σε περίπτωση που υπάρχουν πολλά εναλλακτικά σχέδια επένδυσης και οι διαθέσιμοι χρηματοδοτικοί πόροι είναι περιορισμένοι, η αξιολόγηση αναφέρεται στην ιεράρχηση των επενδυτικών σχεδίων από άποψη συγκριτικής αποδοτικότητας και στην επιλογή εκείνων που προσφέρουν περισσότερα πλεονεκτήματα, αναφορικά με τις παραμέτρους που προαναφέρθηκαν.

Αυτό που έχει ειδική σημασία είναι ότι η πραγματοποίηση ενός σχεδίου επένδυσης (η δημιουργία δηλαδή μιας παραγωγικής μονάδας, ως οργανωμένη συλλογική προσπάθεια φορέων) απαιτεί, πριν από κάθε άλλο, ως θεμελιώδη προϋπόθεση, τη συντονισμένη δράση και τη συνεργασία όλων των φορέων (επιχειρηματικοί φορείς, τραπεζικοί παράγοντες, τεχνικοί, εμπειρογνώμονες) Σε περίπτωση που απουσιάζει αυτή η θεμελιώδης προϋπόθεση, ένα σχέδιο επένδυσης δεν μπορεί να αξιολογηθεί ορθά ούτε είναι δυνατό να προωθηθεί αποτελεσματικά, ώστε να γίνει αποδοτική παραγωγική μονάδα που θα προσφέρει τα αγαθά και τις υπηρεσίες της στο κοινωνικό σύνολο.

1.5 Αξιολόγηση Επενδυτικών Σχεδίων

Σκοπός κάθε επιχειρηματικού φορέα ,είναι η ανάπτυξη της επιχείρησης του, ώστε να παραμείνει ανταγωνιστική και να του αποφέρει κέρδος. Δεδομένου, ότι στην εποχή που ζούμε, τα οικονομικά σύνορα έχουν καταρτηθεί και έχουν αναπτυχθεί τόσο οι τεχνολογίες, ώστε το εύρος της επιχειρηματική δράσης να έχει διευρυνθεί σε σημαντικό βαθμό, όπως και ο αριθμός των ανταγωνιστών, είναι αναγκαίο για κάθε επιχειρηματικό φορέας να λάβει τις σωστές στρατηγικές επενδυτικές αποφάσεις.

Η απόφαση για μία επένδυση μπορεί να επηρεάσει την επιχείρηση σε τρία επίπεδα, στις δραστηριότητες στις οποίες εμπλέκεται, δηλαδή τα προϊόντα και τις υπηρεσίες που προσφέρει, στο γεωγραφικό χώρο στον οποίο είναι διασπαρμένες οι δραστηριότητές της και στον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί.

Η διαδικασία μιας τέτοια απόφασης, είναι φανερό λοιπόν, ότι πρέπει να γίνεται σωστά (να παρέχει αξιόπιστες και χρήσιμες πληροφορίες που να καθιστούν ικανούς τους ενδιαφερόμενους να λαμβάνουν σωστές αποφάσεις) και να

περιλαμβάνει την αξιολόγηση και την επιλογή μεταξύ εναλλακτικών προγραμμάτων, τα οποία είναι πιθανό να έχουν μεγάλο αντίκτυπο στο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα της επιχείρησης.

Κι αυτό, διότι τέτοιου είδους επενδύσεις απαιτούν τη δέσμευση μεγάλων χρηματικών κεφαλαίων και θα έχουν επιρροή στην επιχείρηση για μεγάλο χρονικό διάστημα.

Έτσι, ενώ τα κεφάλαια που απαιτούνται για την απόκτηση των παγίων θα είναι άμεσα πληρωτέα, το κέρδος και τα οφέλη θα είναι μελλοντικά, για αυτό και θα πρέπει να μελετηθούν πολύ προσεκτικά οι προτεινόμενες εναλλακτικές επενδύσεις.

Αν το επενδυτικό σχέδιο αποδειχθεί επιτυχημένο η επιχείρηση θα απολαμβάνει μεγάλα στρατηγικά και λειτουργικά πλεονεκτήματα. Από την άλλη όμως, αν αποδειχθεί λανθασμένη, είτε θα χαθεί μία μεγάλη ευκαιρία για την ανάπτυξη της επιχείρησης, είτε η επιχείρηση θα έχει σπαταλήσει σημαντικούς πόρους χωρίς να αποκομίσει κανένα όφελος.

1.5.1 Απαραίτητα στοιχεία για την αξιολόγηση

Το πιο σημαντικό λοιπόν στην αξιολόγηση επενδυτικών σχεδίων είναι, η συλλογή των κατάλληλων στοιχείων σχετικά τόσο με το κόστος της επένδυσης, όσο και με τα οικονομικά οφέλη που θα συνεπάγεται η επιτυχημένη εφαρμογή της, αλλιώς η ανάλυση μπορεί να μην είναι ρεαλιστική.

Συνεπώς τα απαραίτητα στοιχεία για την αξιολόγηση ενός σχεδίου είναι τα εξής:

1) Η αρχική εκροή μετρητών, δηλαδή το καθαρό ποσό που θα χρειαστεί το επενδυτικό σχέδιο.

2) Το σύνολο των κεφαλαίων θα απαιτηθεί στο μέλλον για την επένδυση. Συνήθως, με την πάροδο του χρόνου, πολλές επενδύσεις απαιτούν νέα εκροή μετρητών για γενική συντήρηση – επισκευή ή ακόμα για αντικατάσταση ορισμένων εξαρτημάτων, κατά την διάρκεια της ωφέλιμης ζωής της επένδυσης. Επιπλέον, πολλές φορές μπορεί να χρειαστούν κάποιες βελτιώσεις ή προσθήκες στην επένδυση, οι οποίες αποτελούν συμπληρωματικά έξοδα.

3) Το κόστος κεφαλαίου της επένδυσης. Στην περίπτωση αυτή θα πρέπει η επιχείρηση να αποφασίσει εάν το κόστος του επενδυτικού σχεδίου θα καλυφθεί μέσω των ιδίων κεφαλαίων της ή μέσω δανείου. Εάν η επιχείρηση διαθέτει τα αναγκαία κεφάλαια, θα ήταν προτιμότερο να τα επένδυε ή θα ήταν προτιμότερο να δανειζόταν και με ποιο δανειακό επιτόκιο.

Ποιο το κόστος ευκαιρίας (opportunity cost) της επιχείρησης σύμφωνα με τις παραπάνω δυο επιλογές;

4)Τα αναμενόμενα καθαρά έσοδα από την επένδυση. Ως καθαρά έσοδα ορίζεται η καθαρή εισροή μετρητών που προέρχεται από το αποτέλεσμα της επένδυσης και όχι το λογιστικό κέρδος ή ζημιά αυτής. Η εισροή μετρητών επηρεάζεται από τα ποσοστά των αποσβέσεων καθώς και από το ύψος των φόρων. Πολλές επενδύσεις δεν αναμένεται να αποφέρουν καθαρή εισροή μετρητών, αλλά έχουν σαν αποτέλεσμα την αποφυγή εκροής μετρητών ή την εξοικονόμηση μετρητών (π.χ. ένα νέο μηχάνημα πιθανόν να λειτουργεί με μικρότερο κόστος εργασίας ή με μικρότερο κόστος συντήρησης – επισκευής).

5)Το ποσοστό του φόρου εισοδήματος καθώς και τυχόν άλλοι τοπικοί ή κοινοτικοί φόροι οι οποίοι επηρεάζουν τη καθαρή εισροή μετρητών της επένδυσης. Το ποσοστό του φόρου θα πρέπει πάντοτε να λαμβάνεται υπόψη και να υπολογίζεται ακόμα και αν δεν αναφέρεται σε συγκεκριμένη ευκαιρία επενδύσεως και αξιολογήσεως αυτής.

6)Το ποσοστό απόσβεσης και η τηρούμενη μέθοδος απόσβεσης καθώς επίσης και η σκοπιμότητα χρησιμοποίησεως κάθε μεθόδου.

7)Ο χρόνος διάρκειας της επένδυσης ή της ωφέλιμης ζωής της. Η διάρκεια της ωφέλιμης ζωής της επένδυσης εξαρτάται από το είδος της επένδυσης και τις τεχνολογικές προδιαγραφές αυτής. Πολλές φορές η διάρκεια ζωής της επένδυσης δεν είναι μόνο θέμα τεχνικό ή κατασκευαστικό αλλά και οικονομικό.

8)Η υπολειμματική αξία της επένδυσης. Ως υπολειμματική αξία μιας επένδυσης ορίζεται η αξία στο τέλος της ωφέλιμης ζωής της, η οποία μπορεί να είναι μηδέν ή μεγαλύτερη του μηδενός.

9)Τα έξοδα λειτουργίας της νέας επένδυσης ή τα επιπλέον έξοδα, λειτουργίας, όταν η επένδυση αυτή αντικαθιστά μια άλλη παλιά επένδυση.

10)Τέλος, τα φορολογικά κίνητρα και οι προνομιακές διευκολύνσεις ή απαλλαγές για επενδύσεις, που μπορεί να δοθούν σε ορισμένες περιοχές, λιγότερο αναπτυγμένες.

Σκοπός, λοιπόν, της συγκέντρωσης των απαραίτητων στοιχείων για την αξιολόγηση ενός σχεδίου και η ανάλυση της οικονομικής αποδοτικότητας του, είναι να καθορίσει εάν η επένδυση θα συνεισφέρει στη μακροχρόνια κερδοφορία της επιχείρησης. Για το λόγο αυτό, θα πρέπει πρωταρχικά να αναλυθούν τα οικονομικά στοιχεία του επενδυτικού σχεδίου και πως αυτά επιδρούν στη μελλοντική αξία της επιχείρησης και έπειτα, μέσω διάφορων τεχνικών μεθόδων να αξιολογηθούν οι εναλλακτικές επενδύσεις.

SWOT ANALYSIS

Η ανάλυση SWOT είναι μία γενική τεχνική σχεδιασμού και οργάνωσης ενός συνεκτικού πλαισίου λήψης αποφάσεων, που μπορεί να αφορά σε ένα θεσμό, μια επιχείρηση, μια επένδυση μια γεωγραφική περιοχή κτλ.

Η Ανάλυση SWOT εξετάζει τα **Ισχυρά** (Strengths) και **Αδύναμα** σημεία (Weaknesses) μιας επιχείρησης, τις **Ευκαιρίες** (Opportunities) και **Απειλές** (Threats) από το περιβάλλον που δραστηριοποιείται. Χρησιμοποιείται από πολλές επιχειρήσεις προκειμένου να αξιολογήσουν την κατάσταση που βρίσκονται σήμερα με σκοπό να εντοπίσουν και να αξιοποιήσουν τα Δυνατά τους σημεία, να επενδύσουν πάνω σε αυτά και να εκμεταλλευτούν τις ευκαιρίες που θα παρουσιαστούν, διαμορφώνοντας έτσι την μελλοντική στρατηγική τους.

Ο απώτερος στόχος της ανάλυσης, η οποία εφαρμόζεται, συνήθως, κατά τα πρώτα στάδια του σχεδιασμού, της αξιολόγησης ή των προσπαθειών επίλυσης συγκεκριμένων προβλημάτων, είναι να αποτελέσει να συνεκτικό πλαίσιο λήψης αποφάσεων και ανάληψης δράσεων.

Σκοπός είναι η αποτελεσματική και ταυτόχρονη ενίσχυση των στοιχείων εσωτερικού δυναμισμού του οργανισμού ή της επιχείρησης, και των ευκαιριών που προσφέρει το εξωτερικό περιβάλλον, με προσπάθειες εξάλειψης ή μείωσης των εσωτερικών αδυναμιών και αντιμετώπισης των απειλών, που προέρχονται από το εξωτερικό περιβάλλον. Η διάκριση εσωτερικού και εξωτερικού περιβάλλοντος είναι, λοιπόν, κρίσιμη και χαρακτηρίζει την ανάλυση SWOT στο σύνολό της.

Η Ανάλυση SWOT χωρίζεται σε δύο βασικά μέρη. Στην ανάλυση του εσωτερικού περιβάλλοντος της επιχείρησης που είναι τα Δυνατά (Strengths) και Αδύναμα (Weaknesses) σημεία, και στην ανάλυση του εξωτερικού περιβάλλοντος της επιχείρησης που είναι οι Ευκαιρίες (Opportunities) και οι απειλές (Threats).

Οι **Δυνατότητες** και οι **Αδυναμίες** της επιχείρησης είναι εσωτερικοί παράγοντες που εντοπίζονται από την ανάλυση και των λειτουργιών και συστημάτων της επιχείρησης.

Τα **ΔΥΝΑΤΑ** σημεία σε μια επιχείρηση μπορούν να περιλαμβάνουν:

- Κάποια “ειδικά” προϊόντα και υπηρεσίες που δεν υπάρχουν στην αγορά.
- Υγιής οικονομική κατάσταση (ταμειακές ροές, αυξανόμενος κύκλος εργασιών και κερδοφορία, κλπ.).
- Σωστή οικονομική διαχείριση.
- Ισχυρή πιστοληπτική ικανότητα και καλή σχέση με την τράπεζα.
- Καλή φήμη και brand name.
- Ηγέτης σε ένα επιλεγμένο τμήμα της αγοράς (niche market).
- Ύπαρξη πατέντας ή πνευματικών δικαιωμάτων.

- Εκπαιδευμένους και έμπιστους υπαλλήλους.
- Η γνώση και εμπειρία του αντικειμένου.
- Η καλή τοποθεσία της επιχείρησης.
- Η απάντηση στην ερώτηση, “τι είναι αυτό που κάνουμε καλά;”
- Το “ανταγωνιστικό πλεονέκτημα” της επιχείρησης!
- Κάτι το οποίο προσφέρει η επιχείρηση το οποίο δεν προσφέρει κανείς άλλος!

Τα **ΑΔΥΝΑΤΑ** σημεία ή τα σημεία που μειονεκτεί η επιχείρησή μπορούν να είναι:

- Η κακή οικονομική διαχείριση.
- Οι μικρές ικανότητες διοίκησης και οργάνωσης της επιχείρησης.
- Το ανεπαρκές κεφάλαιο κίνησης.
- Αδυναμία είσπραξης οφειλών από πελάτες.
- Μη υιοθέτηση πρακτικών μάρκετινγκ.
- Το μη εξειδικευμένο και ανεκπαιδευτο προσωπικό της επιχείρησης.
- Προβλήματα στις λειτουργίες της (π.χ. στην παραγωγή, διανομή, προώθηση, τιμολόγηση, κτλ.)
- Οι απαντήσεις στις ερωτήσεις: “τι είναι αυτό που ΔΕΝ κάνουμε καλά;”, “σε ποια σημεία υστερούμε έναντι του ανταγωνισμού;”, “τι θα πρέπει να αποφύγουμε;”

Οι **Ευκαιρίες** και **Απειλές** της επιχείρησης εντοπίζονται από την μελέτη του εξωτερικού περιβάλλοντος στο οποίο και δραστηριοποιείτε η επιχείρηση. Εξωγενείς παράγοντες που μπορούν να επηρεάσουν την λειτουργία της επιχείρησης είναι οι πολιτικοί παράγοντες (ένα καινούριο νομοσχέδιο, ή ακόμα και μια αλλαγή στην κυβέρνηση), οικονομικοί (αύξηση φορολογίας, μείωση επιτοκίων), κοινωνικοί (αύξηση πληθυσμού, ανεργία) και τεχνολογικοί (νέες μεθόδους παραγωγής, νέες τεχνολογίες,).

Οι **ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ** σε μια επιχείρηση μπορούν να περιλαμβάνουν:

- Νέες υποδομές που δημιουργούνται (πχ. Εγνατία Οδός, Βιοτεχνικές Περιοχές, κλπ.).
- Οι επιδοτήσεις από αναπτυξιακά Εθνικά και Ευρωπαϊκά προγράμματα (πχ. ΕΣΠΑ).
- Τα “κενά” στην αγορά τα οποία να μπορεί να τα καλύψει η επιχείρησή σας.
- Η “ανάγκη” για νέα προϊόντα και υπηρεσίες από τους καταναλωτές.
- Οι αλλαγές στις προτιμήσεις των καταναλωτών.
- Η ανάπτυξη νέων καναλιών διανομής (π.χ. μέσω του Διαδικτύου).
- Η τεχνολογική πρόοδος (νέα υλικά, νέες μέθοδοι παραγωγής, έξυπνα συστήματα, κλπ.).
- Οι νέοι τρόποι εύρεσης και αγοράς προϊόντων από τους καταναλωτές (πχ. amazon, e-shop, eBay, κλπ.).
- Οι νέοι τρόποι δικτύωσης των νέων (πχ. blogs, facebook, κλπ.).

Οι **ΚΙΝΔΥΝΟΙ** (ή απειλές) που μπορούν να εμφανιστούν περιλαμβάνουν:

- Μια Παγκόσμια Οικονομική Κρίση.
- Μια ενδεχόμενη μείωση της κατανάλωσης.
- Η αύξηση του ανταγωνισμού.
- Η είσοδος πολλών νέων επιχειρήσεων στην αγορά.
- Μια ενδεχόμενη μείωση της αγοραστικής δύναμης των καταναλωτών.
- Η υπερβολική εξάρτηση από έναν Προμηθευτή.
- Η αύξηση των τιμών από τους Προμηθευτές
- Αλλαγές στη νομοθεσία (πχ. αύξηση φορολογίας, επιπλέον άδειες ή εγκρίσεις για άδεια λειτουργίας, κλπ.)
- Οι Διεθνές πολιτικό-οικονομικές συγκυρίες (π.χ τρομοκρατία, αύξηση πετρελαίου, κλπ.).
- Μια ενδεχόμενη αύξηση του πληθωρισμού και των επιτοκίων.
- Η μη κάλυψη οικονομικών υποχρεώσεων από πελάτες (πχ. αύξηση ακάλυπτων επιταγών, κλπ.).

Διοίκηση Ολικής Ποιότητας (Total Quality Management, TQM)

Η ΔΟΠ αποτελεί ένα ολοκληρωμένο διοικητικό σύστημα με στρατηγικές προοπτικές και έχει ως μοναδικό του στόχο την ικανοποίηση του πελάτη και τη συνεχή βελτίωση των επιχειρησιακών και παραγωγικών διαδικασιών του οργανισμού. Για την ικανοποίηση του πελάτη η ΔΟΠ διαθέτει τεχνικές με την εφαρμογή των οποίων αποσπών τις ανάγκες που έχει ο πελάτης, άλλες με τις οποίες μεταφράζονται οι ανάγκες σε προδιαγραφές που πρέπει να πληρεί η διαδικασία παραγωγής και το προϊόν, έχει τεχνικές που ελέγχουν τη διαδικασία και το προϊόν για να διασφαλίσουν ότι είναι μέσα στις προδιαγραφές και τέλος διαθέτει τεχνικές για την έγκαιρη παράδοση του προϊόντος και την εξυπηρέτηση/υποστήριξη του πελάτη.

Στα πλαίσια του συστήματος της ΔΟΠ εμπλέκονται όλοι οι εργαζόμενοι, από τον κατώτερο ως τα ανώτερα διοικητικά στελέχη. Η βελτίωση της ποιότητας των διαδικασιών απαιτεί εμπλοκή όλων, από την ανώτατη διοίκηση ως τον τελευταίο εργαζόμενο, διαφορετικά αποτελεί μεμονωμένες προσπάθειες επίλυσης κάποιων προβλημάτων και θα αποτύχει. Για την επίτευξη του στόχου του και την επίλυση προβλημάτων η ΔΟΠ έχει να επιδείξει ποσοτικές μεθόδους και εργαλεία. Αποτελέσματα της εφαρμογής ενός συστήματος ΔΟΠ είναι διαδικασίες χωρίς λάθη οι οποίες παραδίδουν προϊόντα και υπηρεσίες τα οποία ικανοποιούν τις απαιτήσεις των πελατών, παραδίδονται έγκαιρα, σε ανταγωνιστική τιμή.

Για να εκπληρωθεί ο στόχος πρέπει το σύστημα να υιοθετηθεί από όλες τις

λειτουργίες μιας επιχείρησης. Από τις πωλήσεις και το μάρκετινγκ, την παραγωγή και τις υπηρεσίες. Τα συστατικά για την επιτυχία της εφαρμογής της ΔΟΠ είναι:

- 1) αποτελεσματική εκπαίδευση,
- 2) αποτελεσματική εφαρμογή και
- 3) εμπλοκή της ανώτερης διοίκησης και δέσμευση της για τη τήρηση των αρχών και των στόχων της ΔΟΠ.

Ο κύριος σκοπός των οργανισμών για την ένταξη προγραμμάτων Διοίκησης Ολικής Ποιότητας (ΔΟΠ) είναι η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας τους. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να είναι πιο παραγωγικές από τον ανταγωνισμό. Να παρέχουν δηλαδή ελκυστικά προϊόντα και/ή υπηρεσίες στους πελάτες. Οι επιχειρήσεις με την ένταξη προγραμμάτων ΔΟΠ γίνονται ικανές στην:

1. Αντληση των αναγκών και επιθυμιών του πελάτη και της παροχής αυτών αμέσως μόλις ζητηθεί με το χαμηλότερο κόστος.
2. Αποτελεσματικότητα της εργασίας με την οποία καθορίζεται το επίπεδο κόστους.
3. Παροχή προϊόντων και οι υπηρεσιών υψηλής ποιότητας.
4. Καλύτερη λειτουργικότητα του προϊόντος, από τον ανταγωνισμό, λόγω καλύτερης ποιότητας.
5. Συμπόρευση στις τεχνολογικές εξελίξεις καθώς και στις αλλαγές σε κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο.
6. Ευελιξία ώστε νέα μοντέλα και θεωρίες να μπορούν να εφαρμοστούν για να προλαμβάνουν τις ανάγκες του πελάτη και τις τεχνολογικές εξελίξεις με μεγάλο βαθμό αξιοπιστίας.
7. Πρόβλεψη των τάσεων και των επιθυμιών του πελάτη.
8. Έγκαιρη παράδοση (delivery) του προϊόντος ή της υπηρεσίας οπότε έτσι οι προσπάθειες ικανοποίησης του πελάτη να είναι πιο ολοκληρωμένη (integrated).

1.5.2 Μέθοδοι αξιολόγησης

Η αξιολόγηση επενδύσεων είναι μια εξαιρετικά σύνθετη διαδικασία η οποία, από τη φύση της εμπεριέχει σημαντικό βαθμό αβεβαιότητας και ρίσκου. Αποτελεί ένα χρήσιμο αναλυτικό εργαλείο, το οποίο συνολικά βασίζεται στη βαθιά κατανόηση της εταιρείας και του περιβάλλοντος της (αγορά) καθώς και σε θέματα στρατηγικής που η επιχείρηση, με υποκειμενικό τρόπο, θέτει.

Για να μετρηθεί ο βαθμός επιτυχίας ή η οικονομική αποτελεσματικότητα του σχεδίου επένδυσης, δυο βασικές διαδικασίες θα πρέπει να ληφθούν υπόψη:

- ✓ Ο εντοπισμός όλων των εσόδων (εισροών) και εξόδων (εκροών), που σχετίζονται με τη σχεδιαζόμενη επένδυση (cash flow analysis)
- ✓ Η χρήση μεθόδων και κριτηρίων, με βάση τα οποία οι παραπάνω εισροές και εκροές να μπορούν να αξιολογούνται (capital budgeting decision methods).

Η πρώτη διαδικασία του εντοπισμού των αναμενόμενων εσόδων και εξόδων της επένδυσης, είναι η περισσότερο δύσκολη, καθώς εμπεριέχει τη μεγαλύτερη αβεβαιότητα για τα συμπεράσματα της αξιολόγησης και εμπλέκει άτομα ποικίλων εξειδικεύσεων, προκειμένου να σχεδιαστούν οι απαραίτητες «υποθέσεις εργασίας».

Η δεύτερη διαδικασία έχει περισσότερο αναλυτικό χαρακτήρα, που σκοπό έχει την επεξεργασία των δεδομένων και των παραδοχών της πρώτης φάσης.

Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί ότι η χρηματοοικονομική αξιολόγηση ενός επενδυτικού σχεδίου βοηθά και δεν καθορίζει τη λήψη της σχετικής επιχειρηματικής απόφασης.

Από τη στιγμή που έχει επιλέγει κάποιο επενδυτικό σχέδιο, η οικονομική αξιολόγηση του περιλαμβάνει τα ακόλουθα στάδια:

- 1) Προσδιορισμός του κόστους του επενδυτικού σχεδίου.
- 2) Εκτίμηση των αναμενόμενων ταμειακών εκροών που απαιτούνται για την πραγματοποίηση του και των ταμειακών εισροών που θα προκύψουν από αυτό.
- 3) Αξιολόγηση του κινδύνου.
- 4) Καθορισμός του κόστους κεφαλαίου, σε σχέση με τον προβλεπόμενο κίνδυνο.
- 5) Αναγωγή των ταμειακών ροών στην παρούσα αξία τους, προκειμένου να συγκριθούν με τα επιθυμητά αποτελέσματα και να εξαχθούν συμπεράσματα για το αν η επένδυση είναι τελικά συμφέρουσα.

Μια επιχείρηση προκειμένου να φτάσει στην τελική απόφαση εάν θα αποδεχτεί ή θα απορρίψει δηλαδή ένα επενδυτικό σχέδιο ή ποιο από τα επενδυτικά σχέδια θα επιλέξει, θα πρέπει να χρησιμοποιήσει κάποιες μεθόδους.

Οι συνηθέστερες μέθοδοι που χρησιμοποιούνται για την αξιολόγηση των επενδυτικών σχεδίων και τη λήψη της τελικής απόφασης, περιλαμβάνουν:

- ❖ την Καθαρή Παρούσα Αξία (NPV),
- ❖ τον Εσωτερικό Βαθμό Απόδοσης του επενδεδυμένου κεφαλαίου / Εσωτερική Αποδοτικότητα (IRR),
- ❖ την Περίοδο Επανάκτησης του κεφαλαίου / Περίοδος Επανείσπραξης,
- ❖ τη Μέση Αποδοτικότητα (ARR),
- ❖ το Δείκτη Αποδοτικότητας (PI) και
- ❖ την ανάλυση κόστους-οφέλους.

Καθαρές ταμειακές ροές

Για την αξιολόγηση των επενδυτικών σχεδίων είναι απαραίτητος ο υπολογισμός των ΚΤΡ. Η ΚΤΡ είναι η διαφορά μεταξύ ταμειακής εισροής και ταμειακής εκροής, δηλαδή η διαφορά μεταξύ εισπράξεων και πληρωμών και αναφέρεται σε μία συγκεκριμένη χρονική περίοδο λειτουργίας της επιχείρησης, η οποία συνήθως είναι ετήσια.

Οι επιχειρήσεις ενδιαφέρονται να γνωρίζουν αν οι ΚΤΡ τους είναι αρκετά μεγάλες α) για την ανάκτηση του αρχικού κεφαλαίου αυτών που χρηματοδότησαν την επένδυση και β) για την κάλυψη του κόστους κεφαλαίου, δηλαδή της απόδοσης που απαιτούν οι χρηματοδότες.

Ουσιαστικά οι ΚΤΡ ορίζονται από τη διαφορά δυο μεγεθών: των ταμειακών εισροών και των ταμειακών εκροών.

ΚΤΡ = Ταμειακές Εισροές – Ταμειακές Εκροές

Όπου:

- Ταμειακές Εισροές = Εισπράξεις από Πωλήσεις + Υπολειμματική Αξία
- Ταμειακές Εκροές = Αρχικό Κόστος Επένδυσης + Λειτουργικό Κόστος + Φόροι

Η διαφορά αυτή μπορεί να είναι θετική ή αρνητική.

Να σημειωθεί εδώ ότι, για τον υπολογισμό των ΚΤΡ πρέπει να αφαιρούνται από τις εισπράξεις, τις πωλήσεις αγαθών και υπηρεσιών (ταμειακές εισροές), το κόστος όλων των συντελεστών παραγωγής (εργασία, πρώτες ύλες κ.α.) εκτός

από το κόστος κεφαλαίου, δηλαδή την απόδοση που απαιτούν οι χρηματοδότες των επενδύσεων.

Η Μέθοδος Καθαρής Παρούσας Αξίας (Κ.Π.Α.)

Η μέθοδος της Καθαρής Παρούσας Αξίας (Net Present Value), βασίζεται στην έννοια του υπολογισμού της παρούσας αξίας μελλοντικών χρηματικών ροών. Η μέθοδος της ΚΠΑ αποτελεί τη διαφορά μεταξύ της παρούσας αξίας των εσόδων μίας επένδυσης και της παρούσας αξίας των δαπανών της.

Κατόπιν η ΚΠΑ της επένδυσης συγκρίνεται με άλλα επενδυτικά σχέδια που ενδεχομένως υπάρχουν και λαμβάνεται η απόφαση για την πραγματοποίηση ή όχι της επένδυσης επιλέγοντας αυτή με τη μεγαλύτερη ΚΠΑ. Αν η ΚΠΑ είναι αρνητική τότε η επένδυση πρέπει να απορριφθεί.

Η μέθοδος αυτή δείχνει τη συμβολή της επένδυσης στην αξία της επιχείρησης.

Η διαδικασία περιλαμβάνει καταρχήν την εύρεση της παρούσας αξίας των ταμειακών εκροών και εισροών. Τόσο οι εισροές όσο και οι εκροές προεξοφλούνται με τον ίδιο συντελεστή, ο οποίος αντιπροσωπεύει το κόστος κεφαλαίων της επιχείρησης (εναλλακτικά, το κόστος ευκαιρίας) ή τον απαιτούμενο συντελεστή απόδοσης των κεφαλαίων των μετόχων.

Στη συνέχεια, οι ταμειακές αυτές ροές προστίθενται αλγεβρικά και το άθροισμα τους αποτελεί την Καθαρή Παρούσα Αξία της επένδυσης.

Εναλλακτικά, η καθαρή παρούσα αξία μίας επένδυσης, ισούται με την παρούσα αξία των αναμενόμενων ταμειακών ροών (εκροών και εισροών), προεξοφλημένων με ένα επιτόκιο ανάλογο του κινδύνου της επένδυσης.

Τα βήματα για τον υπολογισμό της ΚΠΑ μιας επένδυσης έχουν ως εξής:

1. Υπολογίζεται αρχικά το κόστος της επένδυσης σήμερα (A_0)
2. Προσδιορίζονται οι μελλοντικές Ταμειακές Ροές (TR, όπου Ταμειακές Ροές = Καθαρά κέρδη + αποσβέσεις)
3. Προσδιορίζεται το κόστος κεφαλαίου, δηλαδή το επιτοκίου (i)
4. Προεξοφλούνται οι μελλοντικές Ταμειακές Ροές με το κόστος κεφαλαίου για τον υπολογισμό της συνολικής παρούσας (δηλαδή σημερινής) αξίας τους
5. Αφαιρείται το κόστος της επένδυσης από τη συνολική παρούσα αξία των εισροών και αυτό που προκύπτει είναι η ΚΠΑ.

Στην πράξη και εφόσον έχει καταστρωθεί ο πίνακας ταμειακών ροών, η ΚΠΑ υπολογίζεται ως η διαφορά των χρηματικών εισροών (ΚΤΡ μετά φόρων) μείον το κόστος των επενδύσεων, όπως δίνεται από τον τύπο που ακολουθεί:

$$NPV = CF_0 + CF_1/(1+k)^1 + CF_2/(1+k)^2 + \dots + CF_n/(1+k)^n$$

Στην παραπάνω εξίσωση, CF_t είναι η καθαρή αναμενόμενη ταμειακή ροή την περίοδο t , k είναι το κόστος κεφαλαίου του επενδυτικού σχεδίου και n είναι ο χρόνος διάρκειάς του.

- ❖ Εάν η Καθαρή Παρούσα Αξία είναι θετική (μεγαλύτερη από το μηδέν), τότε το επενδυτικό πρόγραμμα πρέπει να γίνει αποδεκτό. Εάν η επιχείρηση αποδεχτεί ένα πρόγραμμα με θετική καθαρή παρούσα αξία, τότε οι ταμειακές ροές του προγράμματος αποδίδουν επιπλέον απόδοση από την απαιτούμενη (δηλαδή, η επένδυση παράγει περισσότερα χρήματα από όσα απαιτούνται για να καλυφθεί το κόστος της επένδυσης), η οποία οδηγεί στην αύξηση της χρηματιστηριακής αξίας της εταιρείας και αυτό το χρηματικό πλεόνασμα ανήκει αποκλειστικά στους μετόχους. Επομένως, η υπό εξέταση επένδυση βελτιώνει την οικονομική θέση των μετόχων.
- ❖ Εάν η Καθαρή Παρούσα Αξία είναι ίση με μηδέν, τότε το επενδυτικό πρόγραμμα είναι οριακό. Εάν η επιχείρηση αποδεχτεί ένα πρόγραμμα με μηδενική καθαρή παρούσα αξία, τότε το μέγεθος της εταιρείας αυξάνεται, αλλά όχι η αξία της. Καθαρή Παρούσα Αξία ίση με το μηδέν σημαίνει ότι οι εισροές από την επένδυση είναι ακριβώς επαρκής για να καλύψουν το κόστος του επενδεδυμένου κεφαλαίου (κόστος επένδυσης) και να παρέχουν στους μετόχους τον απαιτούμενο βαθμό απόδοσης για το κεφάλαιο αυτό.
- ❖ Εάν η Καθαρή Παρούσα Αξία είναι αρνητική (μικρότερη από το μηδέν), τότε το επενδυτικό πρόγραμμα δεν πρέπει να γίνει αποδεκτό. Εάν η επιχείρηση αποδεχθεί ένα πρόγραμμα με αρνητική καθαρή παρούσα αξία, τότε τόσο το μέγεθος όσο και η χρηματιστηριακή της αξία μειώνονται.

Μειονέκτημα αυτής της μεθόδου είναι ότι η υπόθεση ότι το μέσο σταθμικό κόστος κεφαλαίου μένει σταθερό σε όλη τη διάρκεια της επένδυσης.

Το Μέσο Σταθμικό Κόστος (Weighted Average Capital Cost) εκφράζει το συνολικό κόστος των κεφαλαίων της εταιρείας λαμβάνοντας υπόψη τόσο την αξία όσο και την αναλογία κάθε πηγής χρηματοδότησης και υπολογίζεται από τον ακόλουθο τύπο :

$$\varepsilon_{στ} = \frac{I}{I + \Delta} * K_I + \frac{\Delta}{I + \Delta} * K_{\Delta} * (1 - \Sigma\Phi)$$

$\varepsilon_{στ}$ = Το σταθμισμένο κόστος κεφαλαίου

I = η αξία των ίδιων κεφαλαίων

K_I = το κόστος των ίδιων κεφαλαίων

Δ = η αξία των δανειακών κεφαλαίων

K_{Δ} = το κόστος των δανειακών κεφαλαίων

$\Sigma\Phi$ = Συντελεστής φορολόγησης

Η οικονομική θεωρία και πρακτική προτείνει τη χρήση του Μέσου Σταθμικού Κόστους Κεφαλαίων της Εταιρείας ως επιτόκιου προεξόφλησης για την αξιολόγηση επενδυτικών σχεδίων.

Η Μέθοδος του εσωτερικού Βαθμού Απόδοσης / Εσωτερικής Αποδοτικότητας

Ο Εσωτερικός Βαθμός Απόδοσης του επενδεδυμένου κεφαλαίου ορίζεται ως το προεξοφλητικό επιτόκιο το οποίο εξισώνει την παρούσα αξία των ταμειακών εισροών που προκύπτουν από την επένδυση, με την παρούσα αξία των εκροών που απαιτούνται.

Ο Εσωτερικός Βαθμός Απόδοσης του επενδεδυμένου κεφαλαίου είναι ουσιαστικά η αναμενόμενη απόδοση του επενδεδυμένου κεφαλαίου. Η εσωτερική αποδοτικότητα είναι το επιτόκιο που εξισώνει την παρούσα αξία των ταμειακών ροών με το αρχικό κόστος.

Η μέθοδος αναγνωρίζει τη διαχρονική αξία του χρήματος και προσφέρει ένα μέτρο ασφαλείας για την αξιολόγηση της απόδοσης σχετιζόμενη με τον κίνδυνο κάθε επενδυτικού προγράμματος. Όμως, δεν δίνει την απόλυτη συνεισφορά της επένδυσης παρά μόνο τη σχετική, καθώς επίσης οι μελλοντικές ροές θα πρέπει να εκτιμηθούν.

Η εξίσωση με βάση την οποία προκύπτει ο Εσωτερικός Βαθμός Απόδοσης μίας επένδυσης είναι:

$$CF_0 + CF_1/(1+IRR)^1 + CF_2/(1+IRR)^2 + \dots + CF_n/(1+IRR)^n = 0$$

Όπου CF_t είναι η καθαρή αναμενόμενη ταμειακή ροή την περίοδο t , IRR ο ζητούμενος Εσωτερικός Βαθμός Απόδοσης του επενδυτικού σχεδίου και n είναι ο χρόνος διάρκειάς του.

- ❖ Αν ο Εσωτερικός Βαθμός Απόδοσης είναι μεγαλύτερος από το κόστος κεφαλαίου της επένδυσης, τότε το επενδυτικό πρόγραμμα πρέπει να γίνει αποδεκτό και θα υπάρξει ένα πλεόνασμα το οποίο θα παραμείνει στην κατοχή των μετόχων, αφού ξεπληρωθεί το κόστος που απαιτεί η επένδυση. Συνεπώς η αποδοχή ενός σχεδίου με Εσωτερικό Βαθμό Απόδοσης μεγαλύτερο από το κόστος κεφαλαίου του, συνεπάγεται την αύξηση του πλούτου των μετόχων.
- ❖ Αν ο Εσωτερικός Βαθμός Απόδοσης είναι ίσος με το κόστος κεφαλαίου της επένδυσης, τότε το επενδυτικό πρόγραμμα είναι οριακό
- ❖ Αν ο Εσωτερικός Βαθμός Απόδοσης είναι μικρότερος από το κόστος κεφαλαίου της επένδυσης, τότε το επενδυτικό πρόγραμμα δεν πρέπει να γίνει αποδεκτό.

Μέθοδος Επανάκτησης του Κεφαλαίου / Περίοδος Επανείσπραξης

Η Μέθοδος Επανάκτησης του Κεφαλαίου (Μ.Ε.Κ.) της επένδυσης ορίζεται ως ο αναμενόμενος αριθμός ετών που απαιτούνται προκειμένου οι ταμειακές ροές που θα προκύψουν από την επένδυση να εξισωθούν με το κόστος της, δηλαδή είναι το χρονικό διάστημα μέσα στο οποίο ένα επενδυτικό έργο θα αποδώσει την αρχική του επένδυση.

Η Μέθοδος Επανάκτησης του Κεφαλαίου ήταν η πρώτη επίσημη μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε για την αξιολόγηση επενδυτικών σχεδίων.

Η γενικότερη αρχή που τη διέπει είναι ότι, όσο μικρότερη είναι η περίοδος αποπληρωμής της επένδυσης, τόσο το καλύτερο για την επιχείρηση. Η μέθοδος δίνει μία ένδειξη του κινδύνου και της ρευστότητας της επένδυσης, όμως δεν λαμβάνει υπόψη τις καθαρές ταμειακές ροές μετά την περίοδο επανείσπραξης, καθώς επίσης και το μέγεθος και τη διαχρονική αξία του χρήματος (δηλαδή, τον χρόνο πραγματοποίησης των καθαρών ταμειακών ροών).

Ο τύπος σύμφωνα με τον οποίο προκύπτει η περίοδος αποπληρωμής είναι ο ακόλουθος:

M.E.K. =

Χρονικό διάστημα πριν την πλήρη επανάκτηση

+ (Μη ανακτηθέν κόστος στην αρχή του έτους)

/(Ταμειακές ροές κατά τη διάρκεια του έτους)

Εάν η περίοδος επανείσπραξης είναι μικρότερη ή ίση με την απαιτούμενη περίοδο, το επενδυτικό πρόγραμμα γίνεται αποδεκτό. Επίσης, όταν γίνεται σύγκριση δύο ή περισσότερων προγραμμάτων, θα πρέπει να προτιμάται εκείνο που έχει τη μικρότερη περίοδο επανείσπραξης.

Σήμερα αρκετές επιχειρήσεις χρησιμοποιούν τη μέθοδο αυτή προεξοφλώντας τις ταμειακές εισροές προκειμένου να έχουν μια πιο ρεαλιστική εικόνα. Γενικά, σχέδια με περίοδο ανάκτησης κεφαλαίου μεγαλύτερη από 7-8 χρόνια θεωρούνται από τους επενδυτές ρισοκίνδυνα ή χαμηλής απόδοσης.

Μέθοδος της Μέσης Αποδοτικότητας

Η βασική ιδέα της μεθόδου αυτής είναι να συγκριθούν τα καθαρά έσοδα έναντι του αρχικού κόστους της επένδυσης, δηλαδή να προστεθούν όλα τα μελλοντικά καθαρά έσοδα και να διαιρεθεί το άθροισμα με το μέσο ύψος της επένδυσης.

Ο τύπος που χρησιμοποιείται είναι :

Μέση αποδοτικότητα (ARR) =

Μέσα ετήσια μελλοντικά κέρδη / Μέσο ύψος αρχικής επένδυσης

Το επενδυτικό πρόγραμμα θεωρείται συμφέρον, αν η μέση απόδοση είναι τουλάχιστον ίση με ή μεγαλύτερη από την ελάχιστη αποδεκτή απόδοση.

Η μέθοδος αυτή είναι απλή στον υπολογισμό της, αλλά αγνοεί τη διαχρονική αξία του χρήματος καθώς επίσης χρησιμοποιεί τα καθαρά κέρδη και όχι τις ταμειακές ροές (κέρδη + αποσβέσεις).

Μέθοδος του Δείκτη Αποδοτικότητας

Μια εξίσου διαδεδομένη μέθοδος για την αξιολόγηση επενδύσεων από τις επιχειρήσεις είναι και αυτή που σχετίζεται με το Δείκτη Αποδοτικότητας της επένδυσης (Profitability Index).

Ο δείκτης αυτός φανερώνει τη σχετική αποδοτικότητα ενός επενδυτικού σχεδίου ή με άλλα λόγια την καθαρή αξία που θα προκύψει ανά χρηματική μονάδα του επενδεδυμένου κεφαλαίου ή διαφορετικά, συγκρίνει την παρούσα αξία των μελλοντικών ταμειακών ροών με την αρχική επένδυση σε μία σχετικά βάση.

Η εξίσωση από την οποία προκύπτει ο Δείκτης Αποδοτικότητας είναι η ακόλουθη:

$$\text{Δείκτης Αποδοτικότητας} = \frac{\text{Παρούσα Αξία των Μελλοντικών Ταμειακών Ροών}}{\text{Αρχικό Κόστος της Επένδυσης}}$$

Μια επένδυση γίνεται αποδεκτή από χρηματοοικονομικής άποψης, αν ο Δείκτης Αποδοτικότητάς της είναι μεγαλύτερος από τη μονάδα.

Η μέθοδος του Δείκτη Αποδοτικότητας συνδέεται στενά με την προσέγγιση της Καθαρής Παρούσας Αξίας, αφού για παράδειγμα, αν η παρούσα αξία των ταμειακών ροών υπερβαίνει την αρχική επένδυση, η καθαρή παρούσα αξία θα είναι θετική και ο Δείκτης Αποδοτικότητας θα είναι μεγαλύτερος της μονάδας, γεγονός που σημαίνει ότι η επένδυση θα πρέπει να γίνει αποδεκτή.

Μέθοδος Ανάλυσης Κόστους - Οφέλους

Τέλος, ευρέως χρησιμοποιούμενη μέθοδος κατά τη διαδικασία αξιολόγησης επενδύσεων θεωρείται και η ανάλυση κόστους – οφέλους (cost – benefit analysis).

Σύμφωνα με αυτή, το κόστος και τα οφέλη που προκύπτουν από ένα συγκεκριμένο επενδυτικό σχέδιο ποσοτικοποιούνται και εκφράζονται σε χρηματικές μονάδες.

Το αλγεβρικό άθροισμα των στοιχείων αυτών, αποτελεί το καθαρό κέρδος της επένδυσης και αποτελεί το βασικό κριτήριο για την αποδοχή ή απόρριψη του επενδυτικού σχεδίου.

Η ανάλυση κόστους – οφέλους στοχεύει στην μεγιστοποίηση της συνολικής ευδοκίμησης της επένδυσης και αποτελεί, τουλάχιστον στη θεωρία, τη μόνη μεθοδολογία που παρέχει πληροφορίες για το απόλυτο κέρδος των διαφόρων επενδυτικών προγραμμάτων.

1.6 Κίνδυνοι που διέπουν ένα επενδυτικό σχέδιο & Μέθοδοι αξιολόγησης του κινδύνου

Τα συνήθη κριτήρια αξιολόγησης επενδύσεων βασίζονται σε σημειακές εκτιμήσεις των διαφόρων μεταβλητών που υπεισέρχονται σε μια επένδυση. Συγκεκριμένα, για κάθε τέτοια μεταβλητή γίνεται μια εκτίμηση από τα στελέχη αξιολόγησης επενδύσεων και κατόπιν ακολουθεί η εφαρμογή κάποιου κριτηρίου. Οι εκτιμήσεις όμως των σχετικών μεταβλητών περικλείουν κίνδυνο και επόμενος η ανάλυση και εκτίμηση του κινδύνου των επενδύσεων έχει καθοριστικό ρόλο στη διαδικασία αξιολόγησης.

Ένας ή συνδυασμός αυτών των κινδύνων μπορεί να επηρεάσουν την αξία μιας επένδυσης.

Τα είδη των κινδύνων ενδεικτικά είναι τα ακόλουθα:

- Συστημικός κίνδυνος (αδυναμία της επιχείρησης να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις της στους χρηματοδότες της λόγω πληθωρισμού, μεταβολών στις συναλλαγματικές ισοτιμίες κ.τ.λ.)
- Πολιτικός κίνδυνος (εξελίξεις σε πολιτικό, διπλωματικό και στρατιωτικό επίπεδο, μπορεί να επηρεάσουν αρνητικά την πορεία του επενδυτικού σχεδίου.

- Μείωση της ζήτησης για τα συγκεκριμένα προϊόντα.
- Μεταβολές στο νομικό και κανονιστικό πλαίσιο που διέπει τις αγορές.
- Αύξηση του αριθμού των ανταγωνιστών.
- Μείωση των τιμών από τους ανταγωνιστές.
- Ταμειακά προβλήματα της επιχείρησης.
- Διακοπή συνεργασίας με βασικούς πελάτες ή με τους κύριους προμηθευτές.
- Προβλήματα που σχετίζονται με την προμήθεια ή την παραγωγή των προϊόντων.
- Ενδεχόμενη αποτυχία της διαφημιστικής καμπάνιας.

1.6.1 Μέθοδοι Αξιολόγησης του Κινδύνου της Επένδυσης

Κατά τη διαδικασία αξιολόγησης της επένδυσης, σημαντική παράμετρος για την αποδοχή ή απόρριψη της υπό εξέταση επένδυσης, αποτελεί και το επίπεδο κινδύνου που αυτή εμπεριέχει. Παρόλο που τα στελέχη των επιχειρήσεων είναι φυσικό να έχουν μελετήσει τη μελλοντική κατάσταση, τόσο της επιχείρησής τους, όσο και της αγοράς, οι αποφάσεις για επενδύσεις στρατηγικής φύσεως συνήθως λαμβάνονται κάτω από συνθήκες αβεβαιότητας, γεγονός που συνεπάγεται ότι οι ταμειακές ροές που χρησιμοποιούνται για την αξιολόγηση των επενδύσεων στις προαναφερθείσες μεθόδους, να περιλαμβάνουν το στοιχείο του κινδύνου.

Ο πιο συνηθισμένος τρόπος για την αντιμετώπιση του ενδεχόμενου κινδύνου, είναι η επιβολή πιο αυστηρών οικονομικών κριτηρίων για την αποδοχή της επένδυσης, δηλαδή μμεγαλύτερο κόστος κεφαλαίου. Το γεγονός αυτό δεν σημαίνει ότι γίνεται πιο δύσκολη η διαδικασία αποδοχής μιας επένδυσης με μεγάλο βαθμό κινδύνου. Είναι ωστόσο μια ένδειξη ότι μόνο όταν τα στελέχη έχουν πλήρως αντιληφθεί τα χαρακτηριστικά του κινδύνου που εμπεριέχει μια επένδυση, ιδιαίτερα στον τομέα των νέων τεχνολογιών, θα είναι σε θέση να εκτιμήσουν πλήρως τις επιπτώσεις της απόφασής τους.

Υπάρχουν πολλές τεχνικές που χρησιμοποιούνται για τον προσδιορισμό και την αξιολόγηση του επιπέδου κινδύνου που εμπεριέχει μια επένδυση. Οι πιο διαδεδομένες ωστόσο είναι:

- **Η περίοδος επανάκτησης του κεφαλαίου** (payback period), καθώς όσο μεγαλύτερη είναι αυτή, τόσο πιο αβέβαιες είναι οι μελλοντικές αποδόσεις της επένδυσης και πιο δύσκολος ο υπολογισμός τους. Η αβεβαιότητα αυτή δημιουργεί από μόνη της ένα είδος κινδύνου, καθώς τα προσδοκώμενα αποτελέσματα μπορεί τελικά να μην πραγματοποιηθούν. Ο κίνδυνος αυτός μπορεί σε ορισμένο βαθμό να προσδιοριστεί μέσω της περιόδου αποπληρωμής της επένδυσης, καθώς μικρότερη περίοδος αποπληρωμής υποδεικνύει μικρότερο επίπεδο κινδύνου, ενώ μεγαλύτερη περίοδο αποπληρωμής παραπέμπει σε μεγαλύτερο κίνδυνο.
- **Η ανάλυση ευαισθησίας** (sensitivity analysis), η οποία αποτελεί ένα εργαλείο για τον προσδιορισμό του κατά πόσο ευαίσθητες είναι οι προσδοκώμενες ταμειακές ροές σε αλλαγές των παραμέτρων από τις οποίες εξαρτώνται. Η τεχνική αυτή βοηθά στον εντοπισμό εκείνων των επενδυτικών σχεδίων για τα οποία μικρές αποκλίσεις των παραμέτρων οδηγούν σε μεγάλες διακυμάνσεις στον βαθμό απόδοσης του επενδεδυμένου κεφαλαίου. Παρόλο όμως που η ανάλυση ευαισθησίας αποτελεί δημοφιλή μέθοδο ανάμεσα στις επιχειρήσεις για την αξιολόγηση του ενδεχόμενου κινδύνου, έχει το σημαντικό μειονέκτημα ότι εντοπίζει τις επιπτώσεις που επιφέρει η αλλαγή μιας μόνο παραμέτρου του σχεδίου, ενώ οι υπόλοιπες παραμένουν σταθερές, γεγονός που είναι δύσκολο να πραγματοποιηθεί σε πραγματικές συνθήκες.
- **Η τεχνική ανάλυσης σεναρίων** (scenario analysis), η οποία αντιμετωπίζει σε μεγάλο βαθμό τους περιορισμούς της μεθόδου ανάλυσης ευαισθησίας, καθώς λαμβάνει υπόψη τις πιθανότητες αλλαγής των βασικών μεταβλητών και επιτρέπει την ταυτόχρονη αλλαγή σε περισσότερες από μία μεταβλητές. Σύμφωνα με την τεχνική αυτή, οι αναλυτές των επιχειρήσεων ξεκινούν με ένα σενάριο βάσης (base scenario) που αντιπροσωπεύει τα πιθανότερα αποτελέσματα του επενδυτικού σχεδίου. Κατόπιν προσδιορίζουν με τη βοήθεια των υπόλοιπων τμημάτων της επιχείρησης ένα χειρίστο σενάριο (worst-case scenario) και ένα βέλτιστο σενάριο (best-case scenario), όσον αφορά σε πωλήσεις, κόστος, τιμές κλπ. Στις περισσότερες περιπτώσεις το χειρίστο και το βέλτιστο σενάριο εκτιμάται ότι έχουν 25% πιθανότητα να πραγματοποιηθούν και το σενάριο βάσης 50%. Με βάση τις πιθανότητες αυτές υπολογίζεται η αναμενόμενη Καθαρή Παρούσα Αξία της επένδυσης και η τυπική απόκλισή της, η οποία αποτελεί μέτρο σύγκρισης του σχεδίου με άλλα επενδυτικά προγράμματα. Παρόλο όμως που η τεχνική ανάλυσης σεναρίων παρέχει χρήσιμες πληροφορίες, όσον αφορά στον κίνδυνο της επένδυσης, παρουσιάζει και αυτή ορισμένους περιορισμούς, καθώς επιτρέπει τον υπολογισμό μερικών μόνο πιθανών αποτελεσμάτων.

- **Τεχνικές προσομοίωσης με τη χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών** (computer simulation techniques), οι οποίες αντιμετωπίζουν σε μεγάλο βαθμό το πρόβλημα που εμφανίζεται στην ανάλυση ευαισθησίας και την ανάλυση σεναρίων, καθώς επιτρέπουν τον υπολογισμό του αποτελέσματος της αλλαγής πολλαπλών παραμέτρων συγχρόνως. Η πιο δημοφιλής τεχνική προσομοίωσης είναι η Monte – Carlo, κατά την οποία ο ηλεκτρονικός υπολογιστής επιλέγει τυχαία τιμές για όλες τις εμπλεκόμενες μεταβλητές, για τις οποίες έχει βρεθεί η κατανομή πιθανότητάς τους. Με το συνδυασμό των τιμών αυτών, υπολογίζεται η Καθαρή Παρούσα Αξία της επένδυσης. Η διαδικασία αυτή επαναλαμβάνεται αρκετές φορές και στο τέλος καθορίζεται η μέση τιμή και η τυπική απόκλιση της κατανομής της Καθαρής Παρούσας Αξίας. Η μέση τιμή χρησιμοποιείται ως μέτρο για την αναμενόμενη Καθαρή Παρούσα Αξία της επένδυσης και η τυπική απόκλιση ως μέτρο του κινδύνου.

Όταν ολοκληρωθεί η ανάλυση των οικονομικών και μη οικονομικών αποτελεσμάτων του υπό εξέταση επενδυτικού σχεδίου, έρχεται η στιγμή για την λήψη της απόφασης σχετικά με την αποδοχή ή απόρριψή του. Το ποιος θα πάρει την τελική απόφαση εξαρτάται από τη φύση του σχεδίου και το μέγεθος της απαιτούμενης επένδυσης. Συνήθως οι αποφάσεις για βελτιώσεις ή αντικαταστάσεις πάγιων στοιχείων λαμβάνονται από κατώτερα ή μεσαία στην ιεραρχία στελέχη, ενώ οι επενδύσεις που αφορούν στρατηγικά θέματα είναι αποκλειστικά αρμοδιότητα της ανώτατης διοίκησης της επιχείρησης. Όποιος όμως και αν έχει την ευθύνη για την τελική απόφαση, θα πρέπει να εστιάσει την προσοχή του ώστε η απόφαση για την αποδοχή ή απόρριψη του επενδυτικού σχεδίου να είναι αμερόληπτη, έχοντας ως γνώμονα το συμφέρον της επιχείρησης ως σύνολο. Έχει παρατηρηθεί πολλές φορές τα άτομα που προτείνουν τις επενδύσεις, θέλοντας να πετύχουν την αποδοχή του σχεδίου τους, να παραβλέπουν τους ενδεχόμενους κινδύνους ή τα μειονεκτήματα των προτάσεών τους και να παρουσιάζουν τα θετικά στοιχεία με υπερβολές και χωρίς αντικειμενική αίσθηση.

Αφού ληφθεί η απόφαση και το επενδυτικό σχέδιο εγκριθεί, θα πρέπει να ξεκινήσει η εφαρμογή του με τη διαδικασία του ελέγχου και της επανατροφοδότησης, η οποία είναι παρούσα σε όλα τα στάδια, ώστε η επένδυση να πραγματοποιηθεί μέσα στο προβλεπόμενο χρονικό διάστημα και χωρίς να υπάρχουν σημαντικές αποκλίσεις από τον προϋπολογισμό της. Για επενδύσεις που αφορούν βελτιώσεις ή αντικαταστάσεις παγίων στοιχείων η εφαρμογή και ο έλεγχος είναι σχετικά εύκολη διαδικασία, καθώς υπάρχει η γνώση από προηγούμενες παρόμοιες ενέργειες. Η διοίκηση της επιχείρησης όμως αντιμετωπίζει σοβαρές δυσκολίες όταν πρόκειται για επενδύσεις που αφορούν σε επεκτάσεις ή στρατηγικές κινήσεις. Στις περιπτώσεις αυτές, τα στελέχη συνήθως δεν έχουν καθοδήγηση από προηγούμενη εμπειρία ώστε να μπορούν να καταστρώσουν χρονοδιαγράμματα και προϋπολογισμούς με σχετική

ευκολία.⁵ Επομένως, χρειάζεται συχνότερος έλεγχος και μεγαλύτερη παρακολούθηση κατά την εφαρμογή της επένδυσης, ώστε να μπορέσουν να εντοπιστούν εγκαίρως οι παραλείψεις και τα λάθη.

Σε κάθε περίπτωση ο βαθμός σημαντικότητας των αποφάσεων για στρατηγικές επενδύσεις δεν μπορεί να υποεκτιμηθεί. Η σωστή απόφαση θα ενδυναμώσει τα ανταγωνιστικά πλεονέκτημα της επιχείρησης, ενώ μια λανθασμένη στρατηγική κίνηση μπορεί να το καταστρέψει. Για το λόγο αυτό, η συγκέντρωση των απαιτούμενων πληροφοριών είναι το πιο κρίσιμο στάδιο στη διαδικασία λήψης στρατηγικών αποφάσεων. Τα στελέχη των επιχειρήσεων θα πρέπει να εστιάζουν στο στάδιο αυτό, έστω και αν κάτι τέτοιο συνεπάγεται μεγαλύτερο χρόνο και κόστος. Επιπλέον, δεδομένου ότι η απόφαση για μια στρατηγική επένδυση θα επηρεάσει τη μελλοντική κατάσταση της επιχείρησης, η διοίκηση θα πρέπει να δίνει έμφαση όχι στα βραχυπρόθεσμα οικονομικά αποτελέσματα, αλλά στη βέλτιστη τοποθέτηση της επιχείρησης στο μακροχρόνιο ορίζοντα.

Μέρος 2^ο :

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

2.1 Γενικά στοιχεία

Η ελληνική οικονομία, από την αρχή της δημιουργίας του ελληνικού κράτους, διαμορφώθηκε βάσει τόσο της γεωγραφικής της θέσης, όσο και των εθνικών, πολιτικών και κοινωνικών συνθηκών που επικρατούσαν ανά εποχή.

Η οικονομία της Ελλάδας την περίοδο της Βασιλείας ήταν αγροτική, το μεγαλύτερο μέρος της αφορούσε τη γεωργία και την κτηνοτροφία, ενώ υπήρχε και αξιόλογη ανάπτυξη του εμπορίου, εξαιτίας του διεσπαρμένου ελληνισμού. Αντίθετα ο δευτερογενής τομέας της οικονομίας είχε πολύ αργή ανάπτυξη λόγω των άσχημων διεθνών συνθηκών και της πολιτικής αστάθειας.

---

⁵ Lefley F., (1997), "Approaches to risk and uncertainty in the appraisal of new technology capital projects", *International Journal of Production Economics*

Από τις τελευταίες δεκαετίες του 19^{ου} αιώνα, καταγράφεται μια μετάβαση από τις πρώιμες μορφές ανάπτυξης του κεφαλαίου (εμπορικό, εφοπλιστικό) στον βιομηχανικό καπιταλισμό, με το χρονικό σημείο «απογείωσης» να εντοπίζεται μεταξύ 1860-1870.

Πίνακας 2.1 Σύθεση της απασχόλησης στην Ελλάδα

(Κατηγορία απασχόλησης ως % της συνολικής απασχόλησης)

Τομείς απασχόλησης	1879	1907	1920
Πρωτογενής	56,94	50,05	57,52
Δευτερογενής (βιομηχανία & ορυχεία)	15,34 (10,06)	24,15 (18,33)	23,59 (18,21)
Τριτογενής (εμπόριο & οικονομία)	27,69 (7,64)	25,8 (11,30)	18,89 (8,75)
(προσωπικές υπηρεσίες)	(9,18)	(5,02)	(3,24)
(ελεύθερα επαγγέλμ.)	(3,93)	(4,68)	(3,84)
(δημόσιες υπηρεσίες)	(6,94)	(4,80)	(3,03)

Πηγή: Χουλιαράκης, 1972.

Παρατηρούμε λοιπόν ότι στις δύο πρώτες δεκαετίες του 20ου αιώνα συνεχίζεται η ταχεία ανάπτυξη του βιομηχανικού τομέα της ελληνικής οικονομίας, ενώ εξακολουθούν να αναπτύσσονται με γρήγορους ρυθμούς και οι μέχρι την εποχή αυτή κυρίαρχες μορφές κεφαλαίου (εφοπλιστικό και εμπορικό).

Παρόλα αυτά όμως η ελληνική βιομηχανία δεν είχε φτάσει σε τέτοιο επίπεδο ώστε να μπορεί να ανταγωνίζεται τις μεγάλες ευρωπαϊκές βιομηχανίες στη διεθνή αγορά.

Η βιομηχανική ανάπτυξη κατά το τελευταίο τέταρτο του 19ου αιώνα συνδέεται παράλληλα με μια στροφή της οικονομικής πολιτικής του κράτους προς την επεκτατική δημοσιονομία. Πρόκειται για την εποχή των μεγάλων κρατικών δαπανών για έργα υποδομής.

Η βιομηχανική ανάπτυξη της Ελλάδας επιταχύνεται κατά την περίοδο των Βαλκανικών Πολέμων αλλά και του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Η άμεση συνέπεια των πολέμων ήταν η απομόνωση της Ελλάδας από τη διεθνή αγορά, καθώς και η διεύρυνση της εσωτερικής αγοράς με την κατάκτηση των νέων εδαφών. Και οι δυο αυτοί παράγοντες ευνόησαν την αύξηση της εγχώριας βιομηχανικής παραγωγής, τη δημιουργία νέων βιομηχανιών, αλλά και νέων βιομηχανικών κλάδων κλπ. Η εγκαταστημένη βιομηχανική ισχύς αυξάνεται έτσι στο διάστημα 1909-1920 κατά δέκα σχεδόν φορές, ενώ κατά το ίδιο χρονικό διάστημα ο ελληνικός πληθυσμός αυξάνει μόνο κατά 1,9 φορές.

Σύμφωνα με στοιχεία της Κοινωνίας των Εθνών, η ελληνική βιομηχανική παραγωγή αυξάνεται στο διάστημα 1928-38 κατά 68%, επιτυγχάνει δηλαδή τους ψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης στον κόσμο μετά τη Σοβιετική Ένωση (αύξηση της βιομηχανικής παραγωγής στο ίδιο διάστημα κατά 87%) και την Ιαπωνία (73%)

Ο Β΄ Παγκόσμιος πόλεμος και η κατοχή που ακολούθησε είχε φυσικά, καταστρεπτικές συνέπειες στην μέχρι τότε αναπτυσσόμενη ελληνική οικονομία. Η παραγωγή συρρικνώθηκε στο μισό της προπολεμικής περιόδου, οι εξωτερικές συναλλαγές κατέρρευσαν, οι νομισματικές σχέσεις απορυθμίστηκαν πλήρως και μεγάλη μερίδα του πληθυσμού ωθήθηκε σε εσωτερική μετανάστευση για λόγους επιβίωσης.

Μετά ακολούθησε μια περίοδος σταθεροποίησης και ανασυγκρότησης ,για να φτάσουμε στην δεκαετία του 1950,όπου η οικονομία εισέρχεται σε μια φάση ταχύρρυθμης μεγέθυνσης με αυξημένο ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης του Α.Ε.Π.

Τις δεκαετίες που ακολούθησαν, δηλαδή του 1950 και 1960 εκτός από την πραγματοποίηση των μεγάλων δημοσίων επενδύσεων σε βασικά έργα υποδομής που βοήθησαν την ανάπτυξη της Ελληνικής βιομηχανίας, έλαβαν χώρα και μεγάλα επενδυτικά προγράμματα σε βιομηχανικούς τομείς και μάλιστα σε τομείς βαριάς βιομηχανίας, όπως για παράδειγμα στις βιομηχανίες χάλυβος, μεταλλευμάτων και ναυπηγείων για να καταλήξουμε στην περίοδο 1963-1973 που η ελληνική οικονομία εισήλθε σε αυτό που ονομάζεται φάση αναπτυξιακού άλματος, καθώς συντελούνται σημαντικότεροι διαρθρωτικοί μετασχηματισμοί τόσο στο εσωτερικό της ελληνικής οικονομίας ως σύνολο, όσο και στο εσωτερικό της βιομηχανίας και του ευρύτερου επιχειρηματικού τομέα της οικονομίας ,με αποτέλεσμα οι ρυθμοί ανάπτυξης να είναι από τους ψηλότερους των χωρών του ΟΟΣΑ(βλ.Πίνακα 2.2)

Πίνακας 2.2 Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν σε σταθερές τιμές αγοράς (έτος βάσης 2000):

Ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές

1961	13,2	1971	7,8	1981	-1,6	1991	3,1	2001	4,2
1962	0,4	1972	10,2	1982	-1,1	1992	0,7	2002	3,4
1963	11,8	1973	8,1	1983	-1,1	1993	-1,6	2003	5,6
1964	9,4	1974	-6,4	1984	2,0	1994	2,0	2004	4,9
1965	10,8	1975	6,4	1985	2,5	1995	2,1	2005	2,9
1966	6,5	1976	6,9	1986	0,5	1996	2,4	2006	4,5
1967	5,7	1977	2,9	1987	-2,3	1997	3,6	2007	4
1968	7,2	1978	7,2	1988	4,3	1998	3,4	2008	2,9
1969	11,6	1979	3,3	1989	3,8	1999	3,4	2009	-2,0
1970	8,9	1980	0,7	1990	0	2000	4,5	2010	[-4,0]

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Εθν. Λογ. ΕΣΥΕ

Ακολουθεί η περίοδος 1975-79, που χαρακτηρίζεται από χαμηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης σε σύγκριση με την προηγούμενη περίοδο 1962-73. Παράλληλα είναι εμφανή τα αποτελέσματα της παγκόσμιας καπιταλιστικής κρίσης (υψηλοί ρυθμοί πληθωρισμού, ανεργία κλπ.), η οποία προσλαμβάνει το χαρακτήρα μιας *κρίσης - υπερσυσσώρευσης κεφαλαίου*:

Το επενδυμένο κεφάλαιο στην οικονομία «πλεονάζει», με την έννοια ότι τα κέρδη που παράγονται με τη χρήση του, δεν επαρκούν για να εξασφαλίσουν ικανοποιητικούς ρυθμούς κερδοφορίας, επένδυσης και μεγέθυνσης

Από το 1976 και έπειτα το κράτος επεκτείνει τον έλεγχο του στο τραπεζικό σύστημα, και σε σημαντικούς άλλους τομείς και βιομηχανίες (όπως π.χ. τα ναυπηγεία, και τα λιπάσματα). Το μεγαλύτερο ενδιαφέρον στρέφεται στην ετήσια κατάρτιση του κρατικού προϋπολογισμού και στον προϋπολογισμό των δημοσίων επενδύσεων (μέσω των οποίων εκφράζεται και η εκάστοτε κυβερνητική πολιτική).

Η περίοδος 1980-95 χαρακτηρίζεται από πτώση όλων των δεικτών με βάση τους οποίους μπορεί να μελετηθεί η εξέλιξη και ο δυναμισμός της οικονομίας, και από χαμηλές τιμές του ρυθμού μεταβολής του ΑΕΠ.

Πιο συγκεκριμένα, την χρονική περίοδο 1978-1987 οι απασχολούμενοι στην κεντρική διοίκηση και ΔΕΚΟ από 300.000 θα αυξηθούν σε 460.000. Μαζί δε με τις δημόσιες τράπεζες, προβληματικές και τις ελεγχόμενες από το Δημόσιο επιχειρήσεις θα φθάσουν τις 640.000. Τα ελλείμματα του ευρύτερα δημόσιου τομέα, από το 13,4% επί του ΑΕΠ το 1981, θα φθάσουν το 1989 στο 26,1%. Τα ελλείμματα θα καλυφθούν κατά 106% από τον δανεισμό. Στο 1985 η Ελλάδα ήταν παγκόσμια πρώτη στο κατά κεφαλήν δημόσιο χρέος. Στο χρονικό διάστημα 1982-89, κατά μέσο όρο, η συνολική εξυπηρέτηση του δημοσίου χρέους ανήλθε στο 33,61% των τακτικών εσόδων.

Στην χρονική περίοδο αυτή ο εξωτερικός δανεισμός ανήλθε σε 18,4 δις. Δολάρια (από τα οποία το 81% αντιστοιχούσε στην εξυπηρέτηση των παλαιότερων δανείων). Το εσωτερικό δημόσιο χρέος καλύπτεται από την Τράπεζα της Ελλάδας, από τα έντοκα γραμμάτια και από τα ομόλογα του Δημοσίου. Το εξωτερικό δημόσιο χρέος της Ελλάδας, ενώ το 1974 ήταν 1.585 εκ. δολάρια, το 1992 έφθασε τα 22 δις. δολάρια (δηλαδή δωδεκαπλασιάστηκε).

Από το 1996, ωστόσο, οι ρυθμοί μεγέθυνσης της ελληνικής οικονομίας (ποσοστιαία μεταβολή του ΑΕΠ σε ετήσια βάση) σταθεροποιούνται σε επίπεδα αισθητά ψηλότερα εκείνων των περισσότερων χωρών του αναπτυγμένου κόσμου και ειδικότερα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ). Επίσης, η μακροχρόνια τάση των επενδύσεων ως ποσοστό του ΑΕΠ, μεταβάλλεται στην Ελλάδα και

μετατρέπεται σε ανοδική. Πρόκειται για ένα σημείο σημαντικής διαφοροποίησης ως προς τον μέσο όρο της ΕΕ, ο οποίος δεν επιδεικνύει σημεία ανάκαμψης. Η βελτίωση της επενδυτικής επίδοσης στην Ελλάδα συνεχίζεται επί σειρά ετών και ως εκ τούτου θα πρέπει να θεωρηθεί ως ένδειξη μονιμότερων αλλαγών στην ελληνική οικονομία. Ο καινούργιος μηχανολογικός εξοπλισμός μεταφέρει τις νέες τεχνολογίες στις παραγωγικές διαδικασίες και αυξάνει έτσι την παραγωγικότητα της εργασίας και την κερδοφορία του κεφαλαίου. Έτσι, η περίοδος 1996-2008 συνιστά φάση πραγματικής σύγκλισης (δηλαδή κάλυψης της αναπτυξιακής διαφοράς) της ελληνικής οικονομίας ως προς τις περισσότερο αναπτυγμένες οικονομίες της ΕΕ.

2.1.1 Ένταξη της Ελλάδας στην ευρωζώνη.

Την 1 Ιανουαρίου 2002 η Ελλάδα, και οι άλλες 11 τότε χώρες της ευρωζώνης απέκτησαν κοινό νόμισμα, το ευρώ. Το 2001 εντάχθηκε η χώρα μας στην ζώνη του ευρώ, μετά την επιτυχή πορεία σύγκλισης των δημοσιονομικών μεγεθών και την ικανοποίηση κατά τη διάρκεια του 2000 των (4 από τα 5) κριτηρίων της συνθήκης του Μάαστριχτ. Το ακαθάριστο προϊόν συνέχισε να αυξάνεται με ρυθμούς άνω του ευρωπαϊκού μέσου όρου εν μέρει λόγω των επενδύσεων σε υποδομές σχετιζόμενες με τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004, αλλά και λόγω της ευκολίας πρόσβασης σε πιστώσεις για καταναλωτικές δαπάνες.

Μετά την πλήρη ένταξη της χώρας στη ζώνη του ευρώ, η ελληνική οικονομία εισήλθε σε μια νέα φάση που χαρακτηρίζεται από νομισματική σταθερότητα, όπου η συναλλαγματική και νομισματική πολιτική παύει να αποτελεί το κύριο μέσο ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας, συνδυασμένη με ευνοϊκότερες προοπτικές ανάπτυξης, λόγω ορισμένων παραγόντων που συνδέονται με την εισαγωγή του ευρώ⁶ όπως η εξάλειψη συναλλαγματικών κινδύνων και αβεβαιοτήτων, το χαμηλό κόστος χρηματοδότησης, η επίσπευση των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, η εξουδετέρωση του κόστους μετατροπής νομισμάτων στις συναλλαγές της με τις άλλες χώρες της ευρωζώνης και η βελτίωση της ρευστότητας για εξωτερικές συναλλαγές.

---

⁶ Κυριαζίδης Θ., Θαλασσινός Λ., «Οι εξελίξεις στην Ευρωπαϊκή χρηματοοικονομική αγορά μετά την εισαγωγή του ευρώ»

Έτσι τα επόμενα χρόνια η Ελλάδα εξελίχθηκε σε μια από τις ταχύτερα αναπτυσσόμενες οικονομίες της Ευρώπης, επιτυγχάνοντας παράλληλα σημαντική μείωση του επιπέδου ανεργίας. Πιο συγκεκριμένα, κατά την περίοδο 2000-2007 το πραγματικό ΑΕΠ της Ελλάδας αυξήθηκε με μέσο ετήσιο ρυθμό 4,2%, έναντι αντίστοιχου ρυθμού 1,9% στην Ευρωζώνη, ενώ το ποσοστό ανεργίας υποχώρησε συνολικά κατά 2,9 εκατοστιαίες μονάδες, φθάνοντας το 8,3% το 2007, έναντι 7,4% στην Ευρωζώνη. Η οικονομική μεγέθυνση κατά την προαναφερόμενη περίοδο βασίστηκε στην ταχεία αύξηση της εγχώριας ζήτησης, ενώ ο εξωτερικός τομέας της οικονομίας συνεισέφερε κατά μέσον όρο αρνητικά στην ανάπτυξη.

Από την άλλη πλευρά, η μείωση τόσων των επιτοκίων, όσο και του συναλλαγματικού κινδύνου που προήλθε από την ένταξη της Ελλάδας στην ΟΝΕ σε συνδυασμό με την απελευθέρωση του τραπεζικού συστήματος, οδήγησαν σε σημαντική αύξηση του δανεισμού προς τα νοικοκυριά με αντίστοιχη αύξηση της ζήτησης και του ρυθμού ανόδου του ΑΕΠ. Η τόνωση της ζήτησης συνέβαλε στη διατήρηση του πληθωρισμού σε επίπεδα άνω του μέσου όρου της Ευρωζώνης (όσον αφορά τον πληθωρισμό, ήταν υψηλότερος επί σειρά ετών από τον μέσο όρο στη ζώνη του ευρώ), υπονομεύοντας με αυτό τον τρόπο την ανταγωνιστικότητα της χώρας.⁷

Επίσης, η Ελλάδα από το 2001 έως και το 2005 βρέθηκε να παραβιάζει το κριτήριο για έλλειμμα κάτω από 3% του Συμφώνου Σταθερότητας. Από τα τέλη του 2009 και αρχές 2010, εξαιτίας συνδυασμού διεθνών και τοπικών παραγόντων η ελληνική οικονομία αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα, καθώς έχει το δεύτερο μεγαλύτερο ετήσιο έλλειμμα κρατικού προϋπολογισμού και το δεύτερο μεγαλύτερο δημόσιο χρέος στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Κατά το έτος 2006 το δημόσιο χρέος είχε φτάσει τα 204 δις. Από το 2001 έως το 2006 σημείωσε αύξηση κατά 34,47% και προσέγγισε περίπου το 105% του ΑΕΠ. Η προβλεπόμενη τιμή αναφοράς όπως είναι το 60% του ΑΕΠ, τιμή η οποία υπήρχε στην Ελλάδα κατά το 1986-1987. Η Ελλάδα χαρακτηρίζεται ως «χώρα υψηλού κινδύνου» για την σταθερότητα των δημόσιων οικονομικών.

Το ελληνικό εξωτερικό έλλειμμα σημείωσε το 2008 το μεταπολεμικά ιστορικό υψηλό του 14,8% ως ποσοστό του ΑΕΠ και διατηρήθηκε, εν μέσω σημαντικής ύφεσης, στο 11,1% του ΑΕΠ το 2009 και στο 10,5% το 2010 ή €24 δις.⁸

---

⁷ ΧΑΡΔΟΥΒΕΛΗΣ Γ. 2008, Η Ελλάδα στην ΟΝΕ και ο φόβος ανώμαλης προσγείωσης, Αθήνα

⁸ (στοιχεία ΤτΕ).

Η χρηματοδότηση των ελλειμμάτων επέφερε τη συσσώρευση μεγάλου ακαθάριστου εξωτερικού χρέους, το οποίο είχε ξεπεράσει το τρίτο τρίμηνο του 2010 το 190% του ΑΕΠ (καθαρό εξωτερικό χρέος 97,3% του ΑΕΠ). Επί πολλά έτη η χώρα χρεωνόταν, δηλαδή πωλούσε το μελλοντικό της κεφάλαιο, για να χρηματοδοτήσει μία δαπάνη που ξεπερνούσε την παραγωγή της.⁹

Πίνακας 2.3 Η Ελληνική Οικονομία σε αριθμούς 2007-2010

Ετήσια στοιχεία	2007	2008	2009	2010*
ΑΕΠ σταθ.τιμές	4,5	1,3	-2,3	-3,7
Ιδιωτική καταν.	3,1	3,2	-1,8	-3,7
Δημ. καταν.	9,2	1,0	7,6	-9,0
Ακαθάρ. επενδ.	4,3	-7,6	-11,4	-16,3
Μεταποίηση	2,2	-4,7	-11,2	-5,0
Ανεργία (%)	8,0	7,4	9,5	12,5
Συνολ. απασχόλ.	1,3	1,2	-1,1	-2,6
Δ.Τ.Κ. μέσα επίπεδα	2,9	4,2	1,2	4,5
Κόστ. εργ/μον.πρ.	3,5	3,9	5,8	1,4
Πιστωτ.επέκταση προς ιδιωτικό τομέα	20,0	15,9	3,3	-1,5
Έλλειμ.γεν.κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	-3,6	-7,8	-13,6	-9,0
Ισοζύγιο Τρεχ. Συν/γων	-12,4	-12,6	-9,9	-8,0

Πηγή: Alpha Bank (Δεκέμβριος 2010)

Σημείωση: *Προβλέψεις

⁹ ΑΝΑΣΤΑΣΑΤΟΣ Α.2010, Η εξωτερική ανισορροπία της ελληνικής οικονομίας, Αθήνα

2.2 Η περίοδος της κρίσης

Η ελληνική οικονομία εισήλθε σε ύφεση κατά το 2009. Πιο συγκεκριμένα, μετά το πέρας των εκλογών του Οκτωβρίου 2009, η ελληνική κυβέρνηση προχώρησε σε αναθεώρηση του ελλείμματος στο 15,6% του ΑΕΠ (Υπολογισμένο με τη μέθοδο EDP) και του δημοσίου χρέους στο 129,7 %.¹⁰

Παρόλα αυτά η χώρα συνέχιζε να δανείζεται με σχετικά ευνοϊκούς όρους. Μια σειρά όμως, από αρνητικές δράσεις και γεγονότα, όπως πολιτικές δηλώσεις, δημοσιεύματα στον τύπο και συνεχείς υποβαθμίσεις της πιστοληπτικής ικανότητας από τους οίκους αξιολόγησης, οδήγησαν στην μείωση των περιθωρίων για ευνοϊκό δανεισμό της χώρας και στην δυσκολότερη χρηματοδότηση του ελληνικού δημοσίου.

Έτσι στις 16 Φεβρουαρίου 2010, η Ελλάδα ,τέθηκε και τυπικά, με απόφαση του Ecofin σε στενή αυστηρή επιτήρηση, σύμφωνα με το άρθρο 126, παρ. 9 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της ΕΕ, της αφηρέθη το δικαίωμα ψήφου στις αποφάσεις της ΕΕ σχετικά με οικονομικά μέτρα που αφορούσαν και την ίδια, ενώ κλήθηκε να λάβει μέτρα για τον περιορισμό του ελλείμματος μέχρι τις 15 Μαΐου.

Τον Μάρτιο του 2010, η Σύνοδος Κορυφής αποφασίζει οικονομική στήριξη της Ελλάδας, με τη συμμετοχή του ΔΝΤ, ενώ στις 11 Απριλίου το Eurogroup αποφασίζει το πλαίσιο της χρηματοδότησης. Επίσημα η προσφυγή της Ελλάδας στο ΔΝΤ για την εξασφάλιση οικονομικής βοήθειας για την αντιμετώπιση του χρέους, ανακοινώθηκε στις 23 Απριλίου 2010. Εντέλλει στις 8 Μαΐου 2010, υπογράφεται η συμφωνία χρηματοδότησης της Ελλάδας ή η δανειακή σύμβαση, δηλαδή το περίφημο Μνημόνιο.

Τα αποτελέσματα της οικονομικής κρίσης ήταν ορατά όμως ήδη το 2008: Κατά το 2008, οι καθαρές συνολικές επενδύσεις υποχώρησαν στο 8% περίπου του ΑΕΠ, δηλαδή κατά 4,5 εκατοστιαίες μονάδες έναντι του 2007. Αυτό σηματοδοτεί αφενός τη συρρίκνωση των εισοδημάτων και, αφετέρου την αναβολή της υλοποίησης των επενδυτικών σχεδίων του ιδιωτικού τομέα ενόψει της μείωσης της ζήτησης που χαρακτήριζε την οικονομική κρίση. Επιπλέον, η κάμψη των επενδύσεων αντικατοπτρίζει τις δυσκολίες πρόσβασης στον δανεισμό που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις («χρηματοπιστωτική ασφυξία»).

Κατά την πρώτη περίοδο της κρίσης, μέχρι τα μέσα του 2009, όταν οξυνόταν η κρίση των τραπεζών, όλες οι κυβερνήσεις των αναπτυγμένων καπιταλιστικών χωρών χρηματοδότησαν τη διάσωση του χρηματοπιστωτικού συστήματος, με αποτέλεσμα τη μεγάλη διόγκωση του δημοσιονομικού ελλείμματος και του

---

¹⁰ Eurostat

δημόσιου χρέους. Στην Ελλάδα διατέθηκαν συνολικά 28 δις ευρώ για την άμεση στήριξη του τραπεζικού συστήματος και για εγγυήσεις.

Με άλλη διατύπωση, λόγω της κρίσης ένα μέρος του ιδιωτικού χρέους μετατράπηκε σε δημόσιο.

Η Οικονομία

Η ελληνική οικονομία, έχοντας σημειώσει υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης έως το έτος 2008, έδειξε σημεία ύφεσης το 2009, ως αποτέλεσμα της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης, ενώ από το έτος 2010 και μετά η ύφεση εντάθηκε σημαντικά λόγω δημοσιονομικών ανισορροπιών.

Η αυστηρή εισοδηματική πολιτική και ο δραστικός περιορισμός των δημοσίων δαπανών που ασκήθηκαν κατά τα τελευταία 3 έτη επηρέασαν, όπως ήταν αναμενόμενο, αρνητικά την εξέλιξη του ΑΕΠ, με αποτέλεσμα το μέγεθός του να σημειώσει μείωση κατά 4,9% το 2010, κατά 7,1% το 2011 και κατά 6,4% το 2012 (σταθερές τιμές έτους 2005).

Για το 2013 εκτιμάται συνέχιση της μείωσης του ΑΕΠ κατά 4,4 % (Eurostat, 02/13), ενώ για το 2014 προβλέπεται η οικονομία να επιστρέψει σε ρυθμούς ανάπτυξης της τάξης του 0,6 %.

Το δημόσιο έλλειμμα μειώθηκε κατά 30,8% το 2010, κατά 12% το 2011 και κατά 30,2% κατά το 2012, σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος (χωρίς να συμπεριλαμβάνονται τα ποσά που διατέθηκαν για τη στήριξη των τραπεζών).

Η ολοκλήρωση του PSI εντός του 2012 μείωσε το δημόσιο χρέος από 170,3 % του ΑΕΠ το 2011, σε 156,9% του ΑΕΠ το 2012 (Eurostat, 2013), συμβάλλοντας στη δημιουργία σταθερότερου μακροοικονομικού πλαισίου.

Με την επιτάχυνση των μεταρρυθμίσεων, που αποβλέπουν στη δημιουργία ενός ελκυστικότερου επενδυτικού και επιχειρηματικού περιβάλλοντος, όπως η απελευθέρωση συγκεκριμένων αγορών, η ταχύτερη αδειοδοτική διαδικασία, ο νέος αναπτυξιακός νόμος, η ευελιξία στην αγορά εργασίας κλπ., καθώς επίσης με τη μείωση των τιμών των παραγωγικών συντελεστών λόγω της κρίσης, αναμένεται βελτίωση των τάσεων εξέλιξης του ΑΕΠ από το 2014. Εκτιμάται ότι το έτος αυτό θα σταματήσει η μείωση του ΑΕΠ και θα υπάρξει επιστροφή της ελληνικής οικονομίας σε θετικούς ρυθμούς.

Πίνακας 2.4 Σημαντικοί Οικονομικοί Δείκτες

	2009	2010	2011	2012
Εξέλιξη ΑΕΠ (σταθερές τιμές 2005)	-3,1%	-4,9%	-7,1 %	-6,4%
Πληθωρισμός: Μέσος Ετήσιος	1,2%	4,7%	3,3%	1,5%
Πληθωρισμός: Μεταβολή: Δεκέμβριος – Δεκέμβριος	2,6%	5,2%	2,4%	0,8%
Παραγωγικότητα εργασίας (EU-27=100)**	98,2	93,3	90,1	n.a.
Ποσοστό ανεργίας	9,5%	12,5%	17,7%	24,2%
Δημόσιες επενδύσεις (% ΑΕΠ)**	3,1%	2,3%	1,6%	n.a
Εξαγωγές (αγαθά- τρέχουσες τιμές)*	17,5	21,1	24,3	27,6
Εισαγωγές (αγαθά- τρέχουσες τιμές)*	51,9	50,4	48,4	49,1

*δισεκατομμύρια €

**Πηγή: Eurostat

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή, 2012

Απασχόληση - Ανεργία

Έως και το 2008 η ανεργία στην Ελλάδα ήταν σχετικά χαμηλή και κινούνταν με ποσοστό της τάξεως του 7,6% στο μέσο όρο της Ευρωζώνης. Κατά το 2009 η ανεργία στη χώρα αυξήθηκε ως αποτέλεσμα της διεθνούς κρίσης που έπληξε και την Ελλάδα και ανήλθε σε 9,5%, ενώ για το 2010 αυξήθηκε περαιτέρω στο 12,5%, ως συνέπεια της περιοριστικής δημοσιονομικής πολιτικής που εφαρμόστηκε εξαιτίας της κρίσης χρέους.

Κατά το έτος 2011 το ποσοστό ανεργίας, ως επακόλουθο και των μέτρων που έχουν ληφθεί για τη δημοσιονομική εξυγίανση, έφτασε το 17,7%, ενώ κατά το 2012 ξεπέρασε το 24%. Ιδιαίτερα η ανεργία των νέων, που ξεπερνά το 50%, αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα που επέφερε η οικονομική κρίση στη χώρα.

Σήμερα, η ανεργία, σύμφωνα με στοιχεία τη ΕΛΣΤΑΤ, για το τελευταίο τρίμηνο του 2013 ανήλθε στο 27,5%.

Οι Επενδύσεις

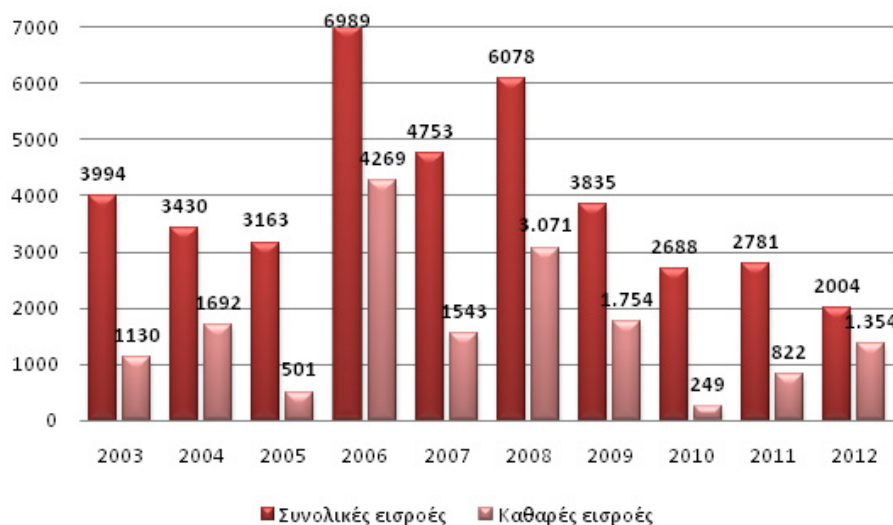
Το έτος 2012 ο σχηματισμός παγίου κεφαλαίου στην Ελλάδα ανήλθε στα 25,5 δις Ευρώ σε σταθερές τιμές προηγούμενου έτους, εμφανίζοντας μείωση 19% σε σύγκριση με τα μεγέθη του έτους 2011 (31,5 δις Ευρώ). Η μείωση αυτή οφείλεται στη δραστική περικοπή των δημοσίων δαπανών και την περιοριστική οικονομική πολιτική που ασκήθηκε λόγω της οικονομικής κρίσης που εκδηλώθηκε στην χώρα.

ΑΞΕ (Άμεσες Ξένες Επενδύσεις)

Σε ότι αφορά τις Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (ΑΞΕ), παρά την κρίση δημοσίου χρέους και την ένταξη της χώρας στο μηχανισμό στήριξης ΔΝΤ – ΕΕ – ΕΚΤ, αυτές κινήθηκαν σε σχετικά ικανοποιητικά επίπεδα στην Ελλάδα κατά το 2011, και αυξήθηκαν περαιτέρω κατά το έτος 2012, δείχνοντας σταθεροποιητικές τάσεις. Συγκεκριμένα, οι συνολικές εισροές κεφαλαίων στην χώρα κατά το 2011 ανήλθαν σε 2.781 εκατ. Ευρώ, ενώ κατά το έτος 2012 σε 2.942 εκατ. Ευρώ, σημειώνοντας αύξηση της τάξης του 5,8%.

Σε ότι αφορά στις καθαρές εισροές ΞΑΕ στην Ελλάδα αυτές σημείωσαν επίσης σημαντική άνοδο ανάμεσα στα έτη 2011 και 2012 παρά την οικονομική κρίση, από τα χαμηλά επίπεδα των 822 εκατομμυρίων Ευρώ το 2011 σε 2,3 δις Ευρώ το 2012, δηλαδή αυξήθηκαν κατά 179%.

Πίνακας 2.5 Οι εισροές ΑΞΕ στην Ελλάδα κατά την περίοδο 2003-2012

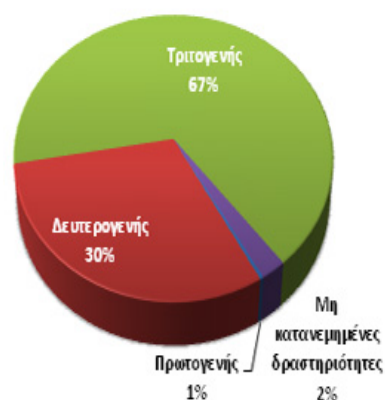

Οι εισροές επικεντρώνονται τα τελευταία χρόνια κατά κύριο λόγο στον τριτογενή τομέα. Η συγκέντρωση των ΑΞΕ αφορά κυρίως τις υπηρεσίες, λόγω της ανάπτυξης του χρηματοπιστωτικού συστήματος, των τηλεπικοινωνιών και του εμπορίου. Ακολουθεί με σημαντική διαφορά ο δευτερογενής τομέας, ενώ ο πρωτογενής τομέας επικεντρώνει μόλις το 1% με 0%.

Πίνακας 2.6 Εισροές ΑΞΕ για την περίοδο 2003-2012 ανά τομέα οίκον. Δραστηριότητας

Περίοδος 2003-2007

Συνολική αξία: 22.328,2 εκατομμύρια Ευρώ

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος 2013

Περίοδος 2008-2012

Συνολική αξία: 17.386,3 εκατομμύρια Ευρώ

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος 2013

Το Διεθνές Εμπόριο

Οι εξαγωγές ελληνικών αγαθών κατά το έτος 2012 εμφάνισαν σημαντική άνοδο για τρίτη συνεχή χρονιά και ανήλθαν σε 27,6 δις Ευρώ από 24,3 δις Ευρώ το 2011. Η αύξηση αυτή οφείλεται κυρίως στη μείωση τιμών προϊόντων, ενδιάμεσων αγαθών και παραγωγικών συντελεστών ως αποτέλεσμα της εγχώριας οικονομικής κρίσης, που καθιστά τα ελληνικά προϊόντα περισσότερο ανταγωνιστικά, αλλά και στην αναζήτηση ξένων αγορών από τους έλληνες επιχειρηματίες.

Σημειώνεται ότι οι εισαγωγές της χώρας το 2012 ανήλθαν σε 49,2 δις Ευρώ ενώ το 2011 ήταν 48,4 δις Ευρώ. Η αύξηση των εξαγωγών κατά το 2012 και η σχεδόν διατήρηση σε περσινά επίπεδα των εισαγωγών έχει σαν αποτέλεσμα την περαιτέρω μείωση του εμπορικού ελλείμματος της χώρας.

2.3 Επενδύσεις και ανάπτυξη στην Ελλάδα

Η ανάπτυξη ως έννοια από μόνη της, είναι πολυδιάστατη, καθώς δεν υπάρχει ένας και μοναδικός ορισμός που μπορεί να θεωρηθεί ικανοποιητικός για γενική χρήση.

Ο Gerald Meier, καθηγητής στο Πανεπιστήμιο του Stanford, δίνει ένα ορισμό συμφωνά με τον οποίο ανάπτυξη είναι "η διαδικασία με την οποία το πραγματικό κατά κεφαλήν εισόδημα¹¹ μιας χώρας αυξάνεται για μακρά χρονική περίοδο και υπό τον όρο ότι ο αριθμός των ατόμων που βρίσκονται κάτω από τη γραμμή απόλυτης φτώχειας¹² δεν αυξάνεται και ότι η κατανομή του εισοδήματος δεν γίνεται περισσότερο άνιση".

Στόχος επομένως κάθε οικονομίας, γενικότερα είναι η αύξηση του πραγματικού κατά κεφαλήν εισοδήματος. Βασικός κινητήριος μοχλός προς την επίτευξη αυτού του στόχου αποτελούν οι επενδύσεις, οπότε η κάθε χώρα μέσω της

---

¹¹ Πραγματικό κατά κεφαλήν εισόδημα: Ως κατά κεφαλήν εισόδημα ορίζεται ο λόγος του Εθνικού Εισοδήματος μιας χώρας προς τον πληθυσμό της. Το πραγματικό κατά κεφαλήν εισόδημα είναι το κατά κεφαλήν εισόδημα μιας χώρας εκφρασμένο σε σταθερές τιμές ενός έτους που λαμβάνεται ως βάση υπολογισμού. Απ' αυτό έχει αφαιρεθεί η επίδραση του πληθωρισμού και επομένως δείχνει την πραγματική μεταβολή του εισοδήματος.

¹² Γραμμή απόλυτης φτώχειας είναι το όριο του εισοδήματος κάτω από το οποίο οι συνθήκες διαβίωσης είναι τόσο υποβαθμισμένες που χαρακτηρίζονται ως συνθήκες απόλυτης φτώχειας.

κρατικής διοίκησης χρησιμοποιεί κατάλληλα εργαλεία ,νόμους και οργανισμούς για την ενίσχυση των ήδη υπαρχόντων ή την δημιουργία νέων παραγόντων για την προσέλκυση επενδύσεων.

Τα εν λόγω εργαλεία ,συνοπτικά ονομάζονται επενδυτικά κίνητρα και διαμορφώνονται ανάλογα με τον κλάδο και την περιοχή.

Για να είναι, όμως, αποτελεσματικά τα επενδυτικά κίνητρα, πρέπει να συντελούν στην προσέλκυση εκείνου του είδους και ύψους επενδύσεων που βοηθούν στην επίτευξη ενός αριθμού επιλεγμένων στόχων όπως η ενθάρρυνση των παραγωγικών δραστηριοτήτων¹³, η ενίσχυση της περιφερειακής ανάπτυξης, η βελτίωση της οργανωτικής δομής του παραγωγικού μηχανισμού κ.τ.λ.

Λόγω, συνεπώς, του πολυσχιδούς των επιδιωκομένων στόχων υπάρχουν πολλές κατηγορίες και είδη επενδυτικών κινήτρων. Γενικά, τα επενδυτικά κίνητρα μπορούν να καταταγούν σε δύο μεγάλες κατηγορίες:

- τα οικονομικά κίνητρα και
- τα κίνητρα υποδομής.

Οικονομικά κίνητρα είναι εκείνα, τα οποία αποφέρουν αμέσως ή εμμέσως οικονομικά οφέλη στις επιχειρήσεις της επένδυσης. Αντιθέτως, κίνητρα υποδομής είναι εκείνα τα κίνητρα, τα οποία ενθαρρύνουν την ανάληψη επενδυτικών πρωτοβουλιών χωρίς να θεσπίζουν κάποια συγκεκριμένη οικονομική παροχή προς τους επενδυτές.

Τα οικονομικά κίνητρα αποβλέπουν στην μείωση τους κόστους της επένδυσης και μπορούν να λάβουν διάφορες μορφές, όπως φορολογικά κίνητρα, κίνητρα ενίσχυσης της ρευστότητας των επιχειρήσεων (π.χ. επιδοτήσεις, επιχορηγήσεις) και χωροταξικά κίνητρα.

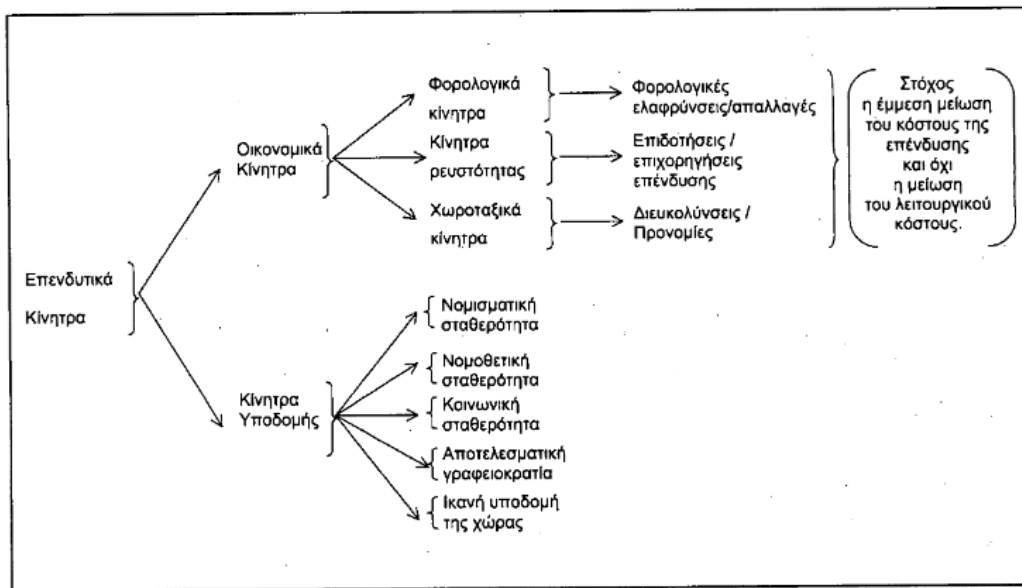
Στα κίνητρα υποδομής ανήκουν :

- 1.νομοθετική σταθερότητα
2. νομισματική σταθερότητα
- 3.κοινωνική σταθερότητα
- 4.αποτελεσματική γραφειοκρατία

---

¹³ Με τον όρο "παραγωγικές δραστηριότητες" εννοούνται, συνήθως, οι επενδύσεις για ειδικές κατηγορίες πολιτών (νέοι, γυναίκες) κ.ο.κ.

5.ικανή οικονομική υποδομή της χώρας¹⁴

Τα σημαντικότερα κίνητρα για την Ελλάδα διακρίνονται στα εξής:

2.3.1 Ε.Σ.Π.Α.

Το Ε.Σ.Π.Α. δηλαδή το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς, είναι κοινοτικά προγράμματα που συγχρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το κάθε κράτος για την κοινωνική και οικονομική συνοχή και στοχεύουν στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας.

¹⁴ Αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των επενδυτικών κινήτρων, Ανδρέας Κουζέλης, Ι.Τ.Ε.Π.

Το τελευταίο Κοινοτικό Πλαίσιο στήριξης ,που ονομάστηκε Ε.Σ.Π.Α. αφορά την περίοδο 2007-2013,ενώ ο σχεδιασμός για την περίοδο 2014-2020 βρίσκεται ακόμα σε εξέλιξη.

Το παρόν πρόγραμμα περιλαμβάνει πόρους από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.) ύψους 20,4 δισ. ευρώ, εθνική συμμετοχή -από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) του Υπουργείου Οικονομίας, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας (ΥΠ.ΟΙ.Α.Ν.) που φθάνει τα 5,8 δισ. ευρώ (ενώ εκτιμάται και περαιτέρω εθνική δαπάνη ύψους 5,7 δισ. ευρώ) και εκτιμωμένη ιδιωτική συμμετοχή 7,5 δισ. ευρώ.

Το χρηματοδοτικό πλαίσιο για αναπτυξιακές επενδύσεις στο σύνολο της ελληνικής Περιφέρειας ανέρχεται σε ύψος 39,4 δις ευρώ και **στοχεύει** :

«Στη διεύρυνση των αναπτυξιακών δυνατοτήτων της χώρας, τη διατήρηση του ρυθμού οικονομικής μεγέθυνσης και την αύξηση της παραγωγικότητας σε επίπεδο υψηλότερο του μέσου κοινοτικού όρου, για την τόνωση της απασχόλησης, την επίτευξη της πραγματικής σύγκλισης και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής όλων των πολιτών χωρίς αποκλεισμούς.»¹⁵

Δικαιούχοι μπορεί να είναι ένας Δημόσιος ή ιδιωτικός οργανισμός, φορέας ή επιχείρηση, αρμόδιος για την έναρξη ή ακόμα την έναρξη και υλοποίηση πράξεων οι οποίοι προτίθενται να υλοποιήσουν επενδυτικά σχέδια που αποσκοπούν :

- στην προώθηση της έρευνας και της καινοτομίας,
- στη στήριξη της επιχειρηματικότητας,
- στον εκσυγχρονισμό της παραγωγικής διαδικασίας,
- στην αναβάθμιση της ποιότητας της δημόσιας διοίκησης,
- στην προστασία του περιβάλλοντος,
- στην ολοκλήρωση των αναγκαίων υποδομών,
- στο σεβασμό και στην ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Τα τελευταία χρόνια η Ελλάδα βελτιώνει την απόδοση της στην απορρόφηση των πόρων σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια, που τα ποσοστά ήταν αρκετά χαμηλά.

---

¹⁵ Γενική Γραμματεία Επενδύσεων

Πίνακας 2.7

Πηγή: ΑΝΑΠΤΥΞΗ.gov.gr

Το 2013 η απορρόφηση ανήλθε στο 74%, αυξημένη κατά 47% σε σχέση με το 2012.

Να τονίσουμε ότι η απορρόφηση, όσο αφορά τον κλάδο της έρευνας και τεχνολογίας, είναι σε ιδιαίτερα χαμηλά επίπεδα όπως τονίζει ο γενικός γραμματέας Έρευνας και Τεχνολογίας Χρήστος Βασιλάκος που αναφέρει ότι από το 2007 μέχρι τον Ιούλιο του 2013 απορροφήθηκαν μόλις 33 εκατομμύρια ευρώ.

Πίνακας 2.8 Η κατανομή του Ε.Σ.Π.Α σήμερα ανά κλάδο

	<u>Προϋπολογισμός</u>	<u>Συμβάσεις</u>	<u>Πληρωμές</u>
Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού	4.191.275.184 €	3.606.195.475 €	2.010.763.288 €
Αστική αναγέννηση	1.345.034.210 €	755.071.583 €	462.739.120 €
Διοικητική μεταρρύθμιση	93.033.186 €	50.009.498 €	23.511.758 €
Δράσεις περιβάλλοντος	6.014.827.599 €	2.638.244.988 €	1.325.183.456 €
Εκπαίδευση & δια βίου μάθηση	3.169.287.006 €	2.718.104.086 €	1.582.393.572 €
Ενέργεια	1.720.959.926 €	1.388.183.285 €	973.553.014 €
Επιχειρηματικότητα	4.639.416.223 €	4.603.493.464 €	3.282.874.162 €
Έρευνα & τεχνολογία	186.527.250 €	108.406.554 €	55.763.835 €
Καθαρές αστικές μεταφορές	2.659.648.994 €	2.234.075.579 €	741.923.782 €

 Μεταφορές	13.465.416.967 €	10.334.016.602 €	5.033.235.512 €
 Ναυτιλία	447.251.849 €	300.188.557 €	111.917.256 €
 Πολιτισμός	924.676.646 €	707.109.316 €	358.042.398 €
 Τεχνική υποστήριξη	846.738.486 €	702.963.356 €	494.854.812 €
 Τουρισμός	289.380.454 €	168.085.936 €	58.371.689 €
 Υγεία και κοινωνική μέριμνα	1.039.957.503 €	619.012.425 €	332.255.434 €
 Ψηφιακή σύγκλιση	2.037.505.535 €	842.976.117 €	555.085.800 €

Πηγή: ΑΝΑΠΤΥΞΗ.gov.gr

2.3.2 Ε.Π.Α.Ν.

Το Ε.Π.Α.Ν. είναι το επιχειρησιακό πρόγραμμα που εντάσσεται στο Ε.Σ.Π.Α. , αλλά επικεντρώνεται κυρίως στο πλαίσιο των Τομεακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων, δηλαδή στην επιχειρηματικότητα.

Το ΕΠ Ανταγωνιστικότητα - Επιχειρηματικότητα 2007-2013, έχει ως Κεντρικό αναπτυξιακό στόχο τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων και του παραγωγικού συστήματος της χώρας, με έμφαση στη διάσταση της έρευνας και της καινοτομίας.

Ο στόχος αυτός θα επιτευχθεί με δράσεις που υποστηρίζουν:

- Την επιτάχυνση της μετάβασης στην οικονομία της γνώσης
- Την ανάπτυξη της υγιούς, αειφόρου και εξωστρεφούς επιχειρηματικότητας
- Την ενίσχυση της ελκυστικότητας της Ελλάδας ως τόπου ανάπτυξης επιχειρηματικής δραστηριότητας με σεβασμό στο περιβάλλον

Το ΕΠΑΝ ΙΙ χρηματοδοτείται αποκλειστικά από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης.¹⁶

2.3.3 Ε.Τ.Ε.Α.Ν

Το Εθνικό Ταμείο Επιχειρηματικότητας και Ανάπτυξης (ETEAN ΑΕ) είναι ένα πρωτοποριακό εταιρικό σχήμα δημοσίου συμφέροντος, το οποίο συστάθηκε με τον Νόμο 3912/2011 (ΦΕΚ Α'17/17.2.2011) και αποτελεί αναπτυξιακού χαρακτήρα θεσμό, συμπληρωματικό του εγχώριου χρηματοπιστωτικού συστήματος, για την ενίσχυση των μεσαίων, μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων στην Ελλάδα.

Λειτουργεί με τη μορφή ανώνυμης εταιρείας με στόχο τη ροή κεφαλαίων προς τις επιχειρήσεις, μοχλεύοντας πόρους μέσω ανακυκλούμενων δανείων, εγγυήσεων και αντεγγυήσεων, συνεπενδύσεων και συμμετοχών.

Το ΕΤΕΑΝ δεν έρχεται σε επαφή με τις επιχειρήσεις. Οι επιχειρήσεις έρχονται σε επαφή με τις τράπεζες που επιλέγει το ΕΤΕΑΝ μετά από ανοιχτό διεθνή διαγωνισμό.

Σκοπός της εταιρείας είναι :

Α) Η Προώθηση της επιχειρηματικότητας και ειδικότερα η ενίσχυση της πρόσβασης στη χρηματοδότηση για την ίδρυση νέων, καινοτόμων και δυναμικών επιχειρήσεων που συμβάλλουν στη βιώσιμη και φιλική στο περιβάλλον ανάπτυξη.

¹⁶ Εθνικό κέντρο Έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης

Β) Η Διευκόλυνση και βελτίωση της πρόσβασης των Επιχειρήσεων και των τριών τομέων της οικονομίας, Πρωτογενούς, Δευτερογενούς και τριτογενούς και ιδίως των Πολύ μικρών, Μικρών Και Μεσαίων Επιχειρήσεων, στη χρηματοδότηση για την προώθηση της ανταγωνιστικότητάς τους, της ανάπτυξής τους, του τεχνολογικού και οργανωτικού εκσυγχρονισμού τους και για την εισαγωγή καινοτομιών στην οργάνωση και λειτουργία τους.

Γ) Η Προώθηση της κοινωνικής οικονομίας και επιχειρηματικότητας και ειδικότερα η πρόσβαση στη χρηματοδότηση επιχειρήσεων ή άλλων οργανισμών που δραστηριοποιούνται στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας, Καθώς και η πρόσβαση στη χρηματοδότηση για την προώθηση της επιχειρηματικότητας και της απασχόλησης.

Σήμερα η ΕΤΕΑΝ ΑΕ διαχειρίζεται τρία Ταμεία Χαρτοφυλακίου, τα οποία συγχρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και λειτουργούν ως ανεξάρτητες διοικητικά χρηματοδοτικές μονάδες:

- το Ταμείο Επιχειρηματικότητας (Ταμείο Δανειοδοτήσεων και Ταμείο Εγγυήσεων)
- το Ταμείο Εξοικονομώ κατ' οίκον (Ταμείο Δανειοδοτήσεων)
- το Ταμείο Ενάλιο (Ταμείο Εγγυήσεων)

2.3.4 Αναπτυξιακοί νόμοι

Από την ένταξη της χώρας μας στην (τότε) Ε.Ο.Κ., έχουν εκδοθεί πέντε αναπτυξιακοί νόμοι, περίπου ένας ανά οκταετία.

1. 2601/98
2. 1892/90
3. 1262/82
4. 3299/04
5. 3908/11

Στο μεσοδιάστημα μεταξύ των εκδόσεων νέων αναπτυξιακών νόμων ψηφίζονται τροποποιητικοί νόμοι.

Σκοπός του αναπτυξιακού νόμου είναι ο καθορισμός της επενδυτικής, αναπτυξιακής και βιομηχανικής πολιτικής του ελληνικού κράτους. Στον νόμο περιγράφονται και οριοθετούνται οι δαπάνες που επιδοτούνται ανά τομέα δραστηριότητας (πρωτογενής, δευτερογενής, τριτογενής) και καθορίζεται η ενίσχυση που δικαιούται ο υποψήφιος επιχειρηματίας ανάλογα με την περιοχή

της χώρας στην οποία δραστηριοποιείται, το ποσό της επένδυσης που επιθυμεί να πραγματοποιήσει, τον αριθμό των υπαλλήλων που απασχολεί κ.ο.κ.

Μέσω αυτών επιδιώκεται κυρίως:

- Η Αύξηση των Θέσεων Απασχόλησης.
- Η Επίτευξη των Στόχων της Περιφερειακής Ανάπτυξης.
- Η Αύξηση της Ανταγωνιστικότητας των Επιχειρήσεων.
- Η Αναδιάρθρωση Τομέων και Κλάδων της Παραγωγής.
- Η Αξιοποίηση Επιχειρηματικών Ευκαιριών στην Ελλάδα και τον διεθνή χώρο.

Είδη Παρεχόμενων Ενισχύσεων:

- Δωρεάν Επιχορήγηση για κάλυψη μέρους της Δαπάνης Επένδυσης ή του Επιχειρηματικού Σχεδίου.
- Επιδότηση μέρους της χρηματοδοτικής μίσθωσης (leasing) που συνάπτεται για την απόκτηση και χρήση καινούργιου μηχανολογικού και λοιπού εξοπλισμού.
- Φορολογική Απαλλαγή ύψους μέχρι ενός ποσοστού ή του συνόλου της δαπάνης της επένδυσης και μηχανολογικού εξοπλισμού (απαλλαγή από την καταβολή φόρου εισοδήματος για ορισμένα έτη (π.χ μια δεκαετία) των διανεμόμενων κερδών με σκοπό το σχηματισμό ισόποσου αφορολόγητου αποθεματικού)

Στις 19/01/2011 ψηφίστηκε ο νέος Αναπτυξιακός νόμος ,ο οποίος από 01/02/2011 αποτέλεσε νόμο του κράτους με το εκδοθέν 3908/2011(ΦΕΚ 8/01-02-2011, ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟ)

Ο νόμος αυτός , ο οποίος τροποποιήθηκε από τους Νόμους 4072/12 ,4146/13 και 4242/14, αποτελεί το βασικό χρηματοδοτικό εργαλείο για την ίδρυση, την επέκταση και τον εκσυγχρονισμό επιχειρήσεων, δίνοντάς τους τη δυνατότητα να επιδοτηθούν σε ποσοστά που φτάνουν το 60% του συνολικού προϋπολογισμού της επένδυσης, όπως καθορίζονται από τον Εγκεκριμένο Χάρτη Περιφερειακών Ενισχύσεων.

Σκοπός του παρόντος νόμου είναι η προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας με τη διαμόρφωση καθεστώτων ενίσχυσης των επενδύσεων, με τα οποία βελτιώνεται η επιχειρηματικότητα, η τεχνολογική ανάπτυξη, η ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων και η περιφερειακή συνοχή και

προωθούνται η πράσινη οικονομία, η αποτελεσματική λειτουργία των διαθέσιμων υποδομών και η αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού της χώρας.

Εισάγει 3 βασικές μεταρρυθμίσεις:

- ❖ Διαγωνιστική διαδικασία αξιολόγησης επενδυτικών σχεδίων
- ❖ Ένταξη όλων των οικονομικών δραστηριοτήτων
- ❖ Σύσταση επενδυτικού συμβουλίου

Περίληπτικά ο Νόμος:

- Καλύπτει υπό προϋποθέσεις τους περισσότερους τομείς της οικονομίας, όπως Τουρισμό, Μεταποίηση, Logistics, Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας, Παραγωγή και Μεταποίηση Αγροτικών Προϊόντων, Παροχή Υπηρεσιών και λοιπές δραστηριότητες (εκτός των προβλεπόμενων εξαιρέσεων)
- Προβλέπει ποσοστό ενίσχυσης έως 60%
- Παρέχει κίνητρα με φοροαπαλλαγές, επιδοτήσεις, leasing ή μείγμα αυτών κατ' επιλογή του Επενδυτή.
- Χωρίζεται σε δυο Κατηγορίες Επενδυτικών Σχεδίων τα Γενικά Επενδυτικά Σχέδια και τα Ειδικά Επενδυτικά Σχέδια.
- Δεν απαιτεί την κατάθεση ειδικών αδειοδοτήσεων κατά την υποβολή του φακέλου.
- Δεν απαιτεί την κατάθεση επιστολής έγκρισης δανείου κατά την υποβολή του φακέλου.
- Προβλέπει προκαταβολή έως το 100% της επιδότησης για τα επενδυτικά σχέδια που θα εγκριθούν μέσω του Επενδυτικού Νόμου, ως το τέλος του έτους 2014.

Οι σημαντικές αλλαγές σε σχέση με τον προηγούμενο Νόμο εντοπίζονται στα εξής:

- Στόχευση σε ποιοτικά χαρακτηριστικά επενδύσεων και ολοκληρωμένες αναπτυξιακές παρεμβάσεις
- Συμμετοχή όλων των κλάδων της οικονομίας, με λίγες εξαιρέσεις, στις διατάξεις ενίσχυσης του.
- Περιορίζονται οι επιχορηγήσεις και αντικαθίστανται από γενναίες φοροαπαλλαγές.
- Κατανομή πόρων ανά περιφέρεια με δυνατότητα αύξησης των ποσοστών επιδότησης πέραν του Χάρτη Περιφερειακών Ενισχύσεων.

- Υποβολή επενδυτικών σχεδίων ανά εξάμηνο με ταυτόχρονη ανακοίνωση συνολικών διαθέσιμων πόρων και κατανομή τους.
- Σύστημα συγκριτικής αξιολόγησης μέχρι την εξάντληση των διαθέσιμων πόρων
- Απλοποίηση διαδικασιών αξιολόγησης και ελέγχου με τήρηση αυστηρών χρονοδιαγραμμάτων (αξιολόγηση επενδυτικού σχεδίου εντός 5μήνου)
- Έμφαση στην διαφάνεια με την δημιουργία ξεχωριστών μητρώων αξιολογητών και ελεγκτών και δημιουργία Σώματος Εσωτερικών ελεγκτών.
- Το 10% της επιδότησης θα χορηγείται μέσα σε τρία χρόνια μετά την ολοκλήρωση της επένδυσης.
- Σύσταση Συμβουλίου Παρακολούθησης και Αξιολόγησης του Αναπτυξιακού Νόμου.¹⁷

Ποιά είναι τα στοιχεία αποτίμησης των προηγούμενων αναπτυξιακών Νόμων

Δηλαδή ποια είναι τα πραγματικά τους οικονομικά αποτελέσματα και η επίδρασή τους στο επίπεδο της ανάπτυξης της βιώσιμης επιχειρηματικότητας στην ελληνική περιφέρεια ;

Στον πίνακα που ακολουθεί εμφανίζεται μια σειρά από πραγματικά οικονομικά μεγέθη, σύμφωνα με τα στοιχεία του Υπουργείου Περιφερειακής Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας, τα οποία είναι χαρακτηριστικά για τα αποτελέσματα της εφαρμογής μέχρι σήμερα των Αναπτυξιακών Νόμων.

Πίνακας 2.9 Στοιχεία αποτίμησης αναπτυξιακών νόμων

NOMOI	ΑΡΙΘ- ΜΟΣ ΕΠΕΝ- ΔΥΣΕΩ Ν	ΑΞΙΑ ΕΠΕΝΔΥΣΕ ΩΝ (σε εκατομ. ευρώ)	ΑΞΙΑ ΕΠΙΧΟΡΗ- ΓΗΣΕΩΝ (σε εκατομ. ευρώ)	ΘΕΣΕΙΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΕΠΙΧΟΡΗ- ΓΗΣΗ ΑΝΑ ΘΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ (σε ευρώ)	ΑΞΙΑ ΕΠΕΝΔΥΣΗΣ ΑΝΑ ΘΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ (σε ευρώ)
1262/82	12.062	2.282	785	92.799	8.436	24.586
1892/90	4.891	3.733	1.454	39.676	36.649	94.082
2601/98	2.319	2.557	848	19.239	44.056	132.902
3299/2004	2.085	3.078	1.308	8.492	154.039	362.400
ΣΥΝΟΛΟ	21.357	11.649	4.395	160.206	27.435	72.711

¹⁷ <http://www.capitalinvest.gr/anaptiksi.php>

Από την μελέτη των στοιχείων του παραπάνω πίνακα προκύπτουν τα παρακάτω βασικά συμπεράσματα :

- Πριν από 30 χρόνια χρειαζόταν να επιδοτηθεί μια εταιρεία με 8.463 ευρώ για να δημιουργήσει μια νέα θέση απασχόλησης, ενώ τα χρόνια που ακολούθησαν με τον τελευταίο εν ισχύ επενδυτικό νόμο το ποσό έφτασε στα 154.039 ευρώ. Αιτιολογία ήταν η ανάγκη «αποσύνδεσης» της απασχόλησης από το ύψος της επένδυσης στον βωμό των νέων τεχνολογιών, οι οποίες όμως ποτέ δεν ήρθαν στον ελληνικό ιδιωτικό τομέα.
- Ο απολογισμός των επενδυτικών νόμων που εφαρμόστηκαν στην Ελλάδα τα τελευταία 30 χρόνια είναι απογοητευτικός : πολλά λεφτά, λίγες επενδύσεις και ελάχιστες θέσεις εργασίας, οι οποίες δεν κατάφεραν να «αναπτύξουν» την ελληνική περιφέρεια.
- Το αξιοπερίεργο είναι μάλιστα ότι όσο πέρναγε ο καιρός, τόσο πιο αναποτελεσματικοί γίνονταν οι νόμοι και ακόμα περισσότερες οι μεγάλες επιδοτήσεις που ζητούσαν από το ελληνικό Δημόσιο το οποίο πλέον, λόγω μνημονίου, δεν μπορεί άλλο να παρέχει.
- Ο λόγος για 21.357 επενδύσεις, συνολικής αξίας 11,6 δις. ευρώ, που επιχορηγήθηκαν από το κράτος , με 4,39 δις. ευρώ και δημιούργησαν 160.206 θέσεις εργασίας. Δηλαδή, απαιτήθηκε κατά μέσο όρο επιδότηση 27.435 ευρώ για κάθε θέση εργασίας.

Τα στοιχεία δείχνουν ότι από το 1982 μέχρι σήμερα :

- Συνολικά έγιναν 21.357 επενδύσεις, πολύ λιγότερες από αυτές που είχαν υπαχθεί στις διατάξεις των νόμων. Οι μισές περίπου εντάχθηκαν στον νόμο του 1982, ενώ όσο περνούσε ο καιρός ο αριθμός όσων ολοκληρώθηκαν μειώθηκε. Από το 2004 και μετά έχουν ολοκληρωθεί 2.085 επενδύσεις.
- Η αξία τους είναι αντιστρόφως ανάλογη. Ενώ τη δεκαετία του 1980 δόθηκαν 2,28 δις. ευρώ, με επιδότηση που έφτασε στις 785.000 ευρώ, την επόμενη δεκαετία διατέθηκαν σε επενδύσεις αξίας 3,7 δις. ευρώ κρατικές επιδοτήσεις 1,4 δις ευρώ. Από το 2004 και μετά και ενώ πολλές επενδύσεις είναι ακόμη στη «μέση», ολοκληρώθηκαν έργα αξίας 3 δις. ευρώ.
- Συνολικά δημιούργησαν 160.206 θέσεις εργασίας, δηλαδή μία θέση ανά 27.435 ευρώ επιδότησης και ανά 72.711 ύψους επένδυσης.

Όσον αφορά την εμπειρία από την εφαρμογή των αναπτυξιακών νόμων της περιόδου 1982-2010, πριμοδότησαν κυρίως την Αττική και Χαλκιδική. Στον τελευταίο εν ισχύ νόμο είναι οι δύο από τις λίγες περιφέρειες όπου η αξία των χρημάτων που διατέθηκαν ξεπερνούν το 7% του ΑΕΠ της περιφέρειας.

Στις πιο πολλές περιοχές της ελληνικής «ενδοχώρας, όπως και στα νησιά του Βορείου Αιγαίου και στο Ιόνιο, το ποσό είναι χαμηλότερο από το 1% του ΑΕΠ της περιοχής. Κατά περιόδους αρκετά χρήματα κατέληγαν στη Θράκη (στα παρελθόν είχε ποσοστό επιδότησης ακόμα και 67%), αλλά και στον νομό Ρεθύμνου και το Νότιο Αιγαίο.

Τα στοιχεία δείχνουν, σύμφωνα με τη μελέτη, ότι δεν υπήρχε σαφής τρόπος κατανομής των επενδυτικών πόρων και το κριτήριο της «περιφερειακής σύγκλισης» δεν λήφθηκε υπόψη. Καταγράφεται «αδυναμία αντιμετώπισης περιφερειακών ανισοτήτων και περιορισμένη επίδραση στο ρυθμό ανάπτυξης της οικονομίας».

Ως αιτίες της χαμηλής αποτελεσματικότητας καταγράφονται η ανεπάρκεια των πόρων, η γραφειοκρατία, οι καθυστερήσεις στη χρηματοδότηση και την υλοποίηση και η έλλειψη στόχευσης.

Επίσης τα στοιχεία δείχνουν ότι υπήρχε χαμηλή προτεραιότητα δράσεων ενίσχυσης επιχειρηματικότητας στο σύνολο των αναπτυξιακών πολιτικών. Ακόμη και σήμερα οι δράσεις στήριξης των επιχειρήσεων καλύπτουν μόνο το 9,6% των κονδυλίων του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων, όταν το 23,1% πηγαίνει σε δρόμους και άλλες υποδομές.

Πέρα λοιπόν, από τις όποιες καλές προθέσεις, που συνοδεύουν τον νέο Αναπτυξιακό Νόμο, απομένει να δοκιμαστεί στην πράξη η αποτελεσματικότητά του και η ουσιαστική συμβολή του στην περιφερειακή ανάπτυξη, σε μια πραγματικά δύσκολη οικονομική συγκυρία.¹⁸

2.4 Τα εμπόδια και τα αντικίνητρα στην επιχειρηματικότητα.

Παρά την βελτίωση και τις θετικές προβλέψεις για την επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα, υπάρχουν αμέτρητα εμπόδια τα οποία περιορίζουν σε σημαντικό βαθμό την δυνατότητα των επιχειρήσεων να λειτουργούν και να αναπτύσσονται ανταγωνιστικά σε ένα συνεχές μεταβαλλόμενο περιβάλλον.

Οι συνεχείς αλλαγές και η έλλειψη ενός σταθερού φορολογικού, εργασιακού και ασφαλιστικού καθεστώτος, σε συνδυασμό με τους υψηλούς σχετικούς συντελεστές, καθώς και η δυσκολία πρόσβασης στις αγορές κεφαλαίων αποτελούν τα υπ' αριθμόν ένα προβλήματα για τις επιχειρήσεις.

---

¹⁸ Η αποτελεσματικότητα των Αναπτυξιακών Νόμων από το 1982 μέχρι σήμερα, Μιχαλοπούλου Μαρία

Σε έρευνα του ΕΒΕΑ¹⁹, που πραγματοποιήθηκε τον Οκτώβριο του 2011, τα σημαντικότερα προβλήματα που αξιολογήθηκαν είναι τα εξής:

- Οι συνεχείς αλλαγές και η έλλειψη σταθερότητας στο φορολογικό, εργασιακό και ασφαλιστικό καθεστώς, όπου το 80% των συμμετεχόντων εκτιμά ως πρόβλημα ύψιστης βαρύτητας.
- Η ψυχολογία της αγοράς, όπου το 78% θεωρεί επίσης ύψιστης βαρύτητας πρόβλημα
- Το ύψος των φορολογικών συντελεστών και των άλλων τελών που διαμορφώνουν το κόστος λειτουργίας μιας επιχείρησης, όπου το 62% θεωρεί επίσης πάρα πολύ σημαντικό πρόβλημα.
- Η γραφειοκρατία στις συναλλαγές με το Δημόσιο, που το 57% θεωρεί πρόβλημα μείζονος σημασίας, καθώς και
- Η αδυναμία πάταξης του παραεμπορίου και της παραοικονομίας, όπου επίσης το 57% θεωρεί πάρα πολύ σημαντικό πρόβλημα για την επιχειρηματικότητα.

Σημειώνεται ακόμη ότι:

- Το ύψος του μισθολογικού κόστους χαρακτηρίζεται μετρίως σημαντικό πρόβλημα από την πλειοψηφία των συμμετεχόντων.
- Το ύψος των ασφαλιστικών εισφορών χαρακτηρίζεται πάρα πολύ σημαντικό πρόβλημα (σε ποσοστό 41%)
- Το ύψος του ενοικίου χαρακτηρίζεται λίγο (24%) έως μετρίως (26%) σημαντικό.
- Η δυσκολία πρόσβασης στο τραπεζικό σύστημα για χρηματοδότηση χαρακτηρίζεται πάρα πολύ σημαντικό πρόβλημα (49%).
- Η δυσκολία πρόσβασης στα τοπικά, εθνικά και κοινοτικά προγράμματα χαρακτηρίζεται πολύ (25%) έως και πάρα πολύ σημαντικό (37%) πρόβλημα

---

¹⁹ ΟΙ ΣΥΝΕΧΕΙΣ ΑΝΑΤΡΟΠΕΣ ΣΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ Η ΚΑΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ, ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΕΜΠΟΔΙΑ ΣΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

- Η αδυναμία πάταξης της φοροδιαφυγής χαρακτηρίζεται πάρα πολύ σημαντικό πρόβλημα (55%).
- Οι διαδηλώσεις και οι πορείες χαρακτηρίζονται λίγο (24%) έως μετρίως (25%) πρόβλημα
- Η μείωση της αγοραστικής δύναμης εργαζομένων και συνταξιούχων εξαιτίας της μείωσης μισθών και συντάξεων χαρακτηρίζεται πάρα πολύ σημαντικό πρόβλημα (51%).
- Η διαφθορά στις συναλλαγές μεταξύ επιχειρήσεων και Δημοσίου χαρακτηρίζεται έως πάρα πολύ σημαντικό πρόβλημα (52%).
- Ο μεγάλος Δημόσιος τομέας χαρακτηρίζεται ως πολύ (18%) και πάρα πολύ σημαντικό (45%) πρόβλημα.
- Η καθυστέρηση στις αποκρατικοποιήσεις και στο άνοιγμα των επαγγελματιών χαρακτηρίζεται ως μετρίως (33%) και πολύ (17%) πρόβλημα.

Πίνακας 2.10: Εμπόδια στην ανάπτυξη και την παραγωγικότητα της ελληνικής οικονομίας .

<p>Αποθάρρυνση επενδύσεων και επίτευξης κλίμακας</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ Κατακερματισμός και μικρό μέγεθος επιχειρήσεων στους περισσότερους κλάδους. ■ Υπερβολική ρύθμιση αγορών και επαγγελματιών. ■ Περίπλοκες και περιοριστικές διαδικασίες αδειοδότησης και λειτουργίας. ■ Απουσία ολοκληρωμένου και συστηματικού χωροταξικού σχεδιασμού και χρήσεων γης.
---	---

	<ul style="list-style-type: none"> ■ Περίπλοκο και ασταθές φορολογικό πλαίσιο με απουσία κινήτρων για τη δημιουργία κλίμακας.
Μεγάλος και μη αποδοτικός Δημόσιος Τομέας	<ul style="list-style-type: none"> ■ Μεγάλος και δαπανηρός Δημόσιος Τομέας με υπηρεσίες χαμηλής ποιότητας. ■ Χαμηλή αποδοτικότητα λόγω κατακερματισμού και αλληλοεπικάλυψης ευθυνών. ■ Απουσία μηχανισμού για προσέλκυση ικανών στελεχών από την αγορά. ■ Απουσία μηχανισμού διαχείρισης και ελέγχου απόδοσης καθώς και μειωμένη χρήση διπλογραφικού συστήματος.
Ανελαστική και περιορισμένη χρήση εργατικού δυναμικού	<ul style="list-style-type: none"> ■ Χαμηλό επίπεδο συμμετοχής νέων και γυναικών στην αγορά εργασίας. ■ Μειωμένη ευελιξία (πχ μερική απασχόληση) και κινητικότητα του εργατικού δυναμικού. ■ Δεσμευτικό και μη ευέλικτο πλαίσιο συλλογικών συμβάσεων. ■ Απουσία συνεργασίας αγοράς και εκπαίδευσης – ελλιπής στήριξη της καινοτομίας.
Πολύπλοκο Νομικό και Δικαστικό Σύστημα	<ul style="list-style-type: none"> ■ Υπερπληθώρα Νόμων (ενίοτε με αντιθέσεις) και ασαφής εφαρμογή τους. ■ Αυξημένος όγκος δικαστικών υποθέσεων που οδηγεί σε μεγάλες καθυστερήσεις.

Αυξημένη "μαύρη" Οικονομία	<ul style="list-style-type: none"> ■ Αυξημένη φοροδιαφυγή, συνεχείς μεταρρυθμίσεις στον τομέα αντίχρευσσης της φοροδιαφυγής και σύστημα είσπραξης φόρων. ■ Πολλές συναλλαγές και δημιουργία πλούτου εκτός επίσημης οικονομίας.

Πηγή: McKinsey & Company, ΣΕΒ, Σεπτέμβριος 2011

Μέρος 3^ο: Βασικοί τομείς επενδύσεων στην Ελλάδα

Η πολιτική επενδύσεων στην Ελλάδα, τόσα χρόνια, όπως διαφαίνεται εκ του αποτελέσματος, ακολουθούσε μια λανθασμένη πρακτική, η οποία πρέπει να αντικατασταθεί από μια δραστικότερη, η οποία ουσιαστικά θα εκμεταλλεύεται με το καλύτερο τρόπο και με μια διαφορετική δομή ανάπτυξης τα πλεονεκτήματα της Ελλάδας.

Το βασικότερο, σύμφωνα και με τον ΣΕΒ²⁰, είναι ότι η ανάπτυξη δεν μπορεί να στηριχθεί πλέον αποκλειστικά και μόνο στην κατανάλωση, αλλά το μοντέλο που πρέπει να υιοθετηθεί απαιτείται να γίνει πολύ πιο εξωστρεφές, με έμφαση στις αγορές του εξωτερικού, για να εξάγει αγαθά και υπηρεσίες και να εισάγει επενδυτικά κεφάλαια.

²⁰ Η Ελλάδα δέκα χρόνια μπροστά McKinsey&Company, 2011, σελ.25

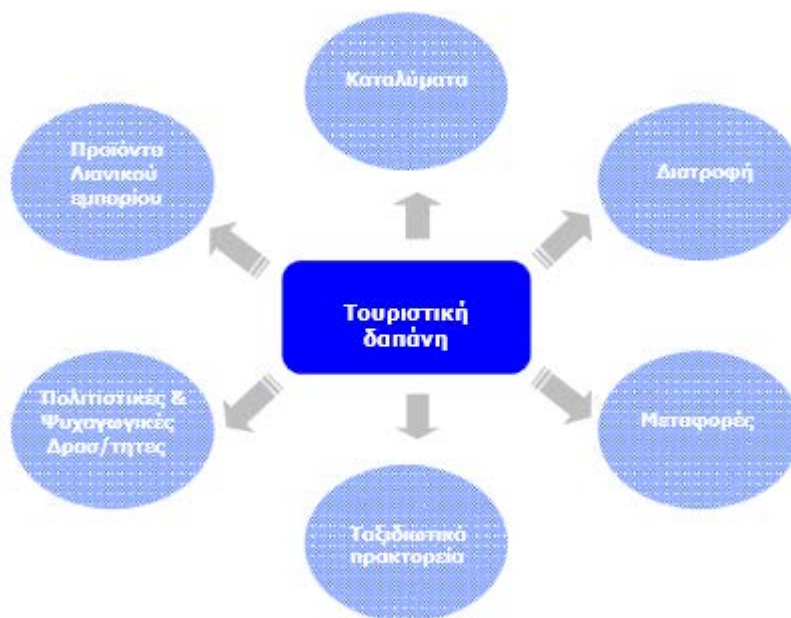
Διεθνώς εμπορεύσιμοι τομείς, όπως ο τουρισμός, και η βιομηχανία πρέπει να απορροφήσουν το μεγαλύτερο μέρος των διαθέσιμων πόρων, ώστε να αποκτήσουν οικονομίες κλίμακας, τεχνογνωσία και ανταγωνιστικότητα σε διεθνές επίπεδο.

3.1 Τουρισμός

Ο τουρισμός αποτελεί έναν από τους κεντρικότερους πυλώνες ανάπτυξης και επένδυσης της ελληνικής οικονομίας με πολύ σημαντική συνεισφορά στο ΑΕΠ, στην απασχόληση, στις επενδύσεις και στα κρατικά έσοδα.

Αποτελεί έναν από τους πιο εξωστρεφείς και δυναμικούς τομείς της ελληνικής οικονομίας, αφού συμβάλλει θετικά στο ισοζύγιο πληρωμών, στην μείωση του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών της χώρας και ουσιαστικά επηρεάζει παράλληλα και πολλούς άλλους τομείς της οικονομίας όπως για παράδειγμα εμπόριο, κατασκευές κ.τ.λ.

Πίνακας 3.1. Κατηγορίες τομέων που σχετίζονται με τον τουρισμό

Πηγή: UNWTO, IOBE

Σύμφωνα με στοιχεία του ΣΕΤΕ για το 2012²¹

- Ο τουρισμός συνεισέφερε το 16,4% του συνολικού ακαθάριστου προϊόντος της χώρας
- Η συμμετοχή στην απασχόληση έφτασε το 18,3%, δηλαδή 688.800 απασχολούμενοι μειωμένη κατά 19,5 % σε σχέση με το 2005 που οι απασχολούμενοι ήταν 885.100.
- Οι διεθνείς ταξιδιωτικές εισπράξεις ανέρχονται στα 10.0 δις. Ευρώ.
- Το μερίδιο του ελληνικού τουρισμού στην ευρωπαϊκή αγορά ανέρχεται στο 2,9 % ,ενώ στην παγκόσμια αγορά ανέρχεται στο 1,5 %.
- Οι διεθνείς τουριστικές αφίξεις έφτασαν τα 15.517.622 μειωμένες κατά 5,5 % σε σχέση με το 2011,φθάνοντας έτσι στην 17^η θέση το 2012 στην παγκόσμια κατάταξη από την 12^η το 2000.
- Η μέση κατά κεφαλή δαπάνη, ανέρχεται στα 646 ευρώ μειωμένη κατά 17,5 % σε σχέση με τα 746 ευρώ το 2005, που σημαίνει ότι προσελκύει τουρίστες χαμηλού εισοδηματικού επιπέδου.
- Στην παγκόσμια κατάταξη ,η θέση της Ελλάδας μειώνεται βαθμιαία , από την 6^η θέση το 2004 στο brand index κατήλθε στην 32^η θέση το 2012.
- Σύμφωνα με το World economic forum στην αξιολόγηση 140 χωρών ,η Ελλάδα το 2013 ,στον δείκτη ταξιδιωτικής και τουριστικής ανταγωνιστικότητας καταλαμβάνει τη 32^η θέση (29^η για το 2011).

---

²¹ ΣΕΤΕ: Ελληνικός τουρισμός: Στοιχεία και αριθμοί 2013,

http://sete.gr/fileuploads/tourism_Facts_Figures/FACTS%20%20FIGURES%202013.pdf

Πίνακας 3.2 Επίδραση του τουρισμού στο Α.Ε.Π.(ανά έτος)

Τουρισμός & ΑΕΠ 2000-2012		
Tourism & GDP 2000-2012		
Έτος	% Συμμετοχή Τουριστικής Οικονομίας στο ΑΕΠ*	Άμεσες Τουριστικές Εισπράξεις (εκατ. €)
Year	Travel & Tourism Total Contribution to GDP*	Direct Tourism Receipts (mi. €)
2000	16,6%	10.061,2
2001	17,1%	10.579,9
2002	16,5%	10.284,7
2003	15,9%	9.495,3
2004	16,3%	10.347,8
2005	17,6%	10.729,5
2006	17,8%	11.356,7
2007	17,5%	11.319,2
2008	16,8%	11.635,9
2009	15,9%	10.400,2
2010	16,0%	9.611,3
2011	15,8%	10.504,7
2012	16,4%	10.024,9

*Τα στοιχεία υπόκεινται σε επικαιροποιήσεις από το WTTC.

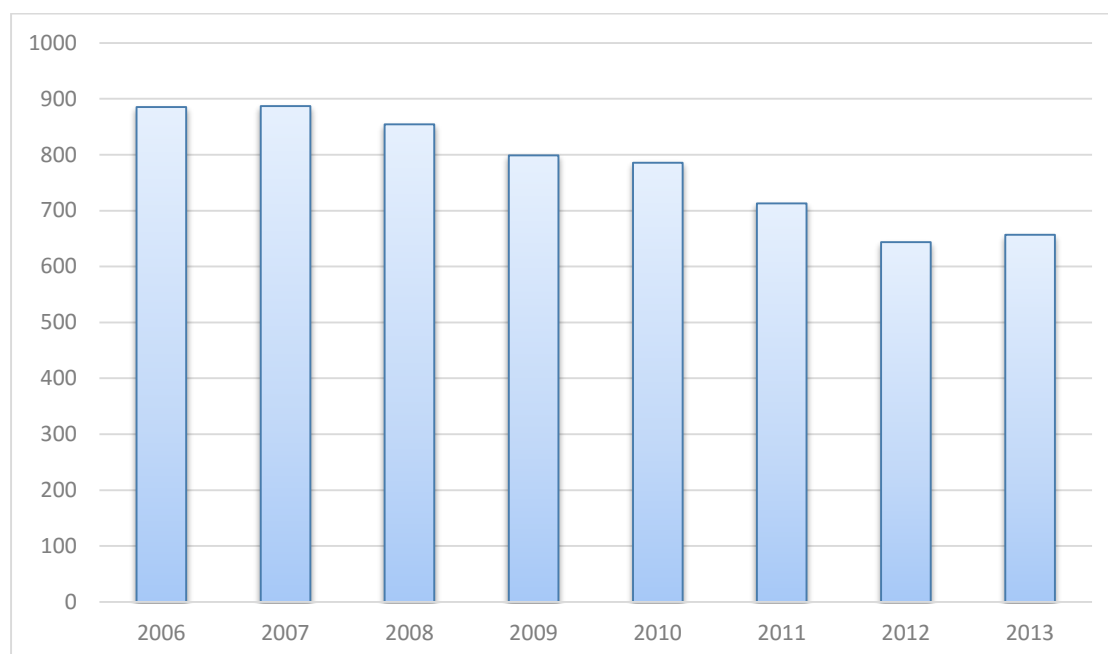
*The data are subject to constant updates from the WTTC.

Πηγή: ΣΕΤΕ

- Στην αγορά εργασίας, η άμεση και έμμεση τουριστική απασχόληση εκτιμάται σε 446 χιλ. θέσεις.
- Η απασχόληση που επηρεάζεται από την ανάπτυξη του τουρισμού στην Ελλάδα εκτιμάται σε 741 χιλ. ή 16% της συνολικής απασχόλησης στη χώρας
- Για κάθε 100 θέσεις άμεσης απασχόλησης που είναι αποτέλεσμα της τουριστικής δαπάνης και των επενδύσεων, υποστηρίζονται άλλες 130 θέσεις απασχόλησης συνολικά στους κλάδους που αποτελούν τους κυριότερους προμηθευτές των τουριστικών επιχειρήσεων

Πίνακας 3.3. Συνεισφορά του τουρισμού στην απασχόληση

(‘000 Θέσεις εργασίας)

Πηγή: wttc.org

Η Ελλάδα κατατάσσεται εδώ και πολλά χρόνια, σ' έναν από τους πιο δημοφιλείς προορισμούς παγκοσμίως, εκμεταλλευόμενη τα συγκριτικά της πλεονεκτήματα για να προσελκύσει και τις απαραίτητες επενδύσεις.

Οι προβλέψεις ,για φέτος, 2014 είναι πολύ ενθαρρυντικές.

Σύμφωνα με τον Ανδρέα Ανδρεάδη, πρόεδρο του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ), σε συνέντευξή του στο Bloomberg «Οι προβλέψεις δείχνουν ότι το 2014 θα καταρριφθεί ένα ακόμη ρεκόρ» προσθέτοντας ότι αναμένεται να επισκεφθούν την Ελλάδα 18,5 εκατ. τουρίστες, ξεπερνώντας τα 17,9 εκατ. που την επισκέφτηκαν το 2013 και δημιουργώντας έσοδα ύψους 13 δισ. ευρώ.

Τομείς επενδύσεων

Α)Τουριστικά θέρετρα.

Αποτελεί μια από τις πιο ελκυστικές επενδύσεις στον τουριστικό τομέα, αφού καθώς η Ελλάδα εξελίσσεται σε προορισμό πολυτελείας ,λόγω και των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της ,είναι αναγκαία η αύξηση και η ανάπτυξη θερέτρων ολοκληρωμένης τουριστικής ανάπτυξης που θα προσφέρουν πλήθος διαφορετικών δραστηριοτήτων, όπως γήπεδα γκόλφ, spa, συνεδριακά κέντρα κ.τ.λ.

Ήδη τους τελευταίους μήνες ,έχουν εγκριθεί με διαδικασίες fast track ,αρκετές επενδυτικές προτάσεις ,όπως στην Αργολίδα (Kilada Hills),στην Καλαμάτα (Libra Group),με πιο γνωστή την επένδυση της εταιρείας AGC Equity Partners στον Αστέρα Βουλιαγμένης.

Β)Συνεδριακά κέντρα

Η Ελλάδα αποτελεί ιδανικό προορισμό για συνέδρια και επιχειρηματικές συναντήσεις, αφού συνδυάζει εξαιρετικές εγκαταστάσεις(50 συνεδριακά κέντρα και 300 ξενοδοχεία με συνεδριακές εγκαταστάσεις), μουσεία, αρχαιολογικούς χώρους και νυχτερινή ζωή.

Στην Ελλάδα ο συνεδριακός τουρισμός ξεπερνάει το 5% ετησίως, ενώ στην παγκόσμια αγορά αναμένεται να καλύπτει το 2,5 % ,σημειώνοντας άνοδο από το τρέχον 0,8 %.

Πιο συγκεκριμένα το 2008 η Ελλάδα κατατασσόταν στην 15^η θέση, από τον Διεθνή Σύνδεσμο Συνεδριών, αφού οι ελληνικοί συνεδριακοί χώροι φιλοξένησαν πάνω από 155.000 συνέδρους, ενώ τα έσοδα ξεπέρασαν τα 450 εκατ. Ευρώ.

Γ)Μαρίνες

Το 2008 στην Ελλάδα υπήρχαν 19 μαρίνες με 6.661 θέσεις ελλιμενισμού προσφέροντας υπηρεσίες υψηλής ποιότητας, ενώ το μέγεθος της αγοράς των ελληνικών τουριστικών λιμένων ανερχόταν στα 30 εκατ. με μέσο ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης το 4%.

Δεδομένου της αυξημένης ζήτησης, ειδικά στον τομέα των σκαφών αναψυχής, η Ελλάδα αναμένεται μέσω νόμων να προωθήσει την διευκόλυνση αδειών για

την λειτουργία μαρίνων για ημερόπλοια ή /και υδροπλάνα, εκμεταλλευόμενη τις ευκαιρίες που δημιουργούνται.

Δ)Ιαματικός τουρισμός και τουρισμός υγείας

Παρά τις συντονισμένες προσπάθειες για επενδύσεις στο τομέα της θαλασσοθεραπείας την τελευταία δεκαετία στην Ελλάδα, εκτιμάται ότι υπάρχουν ακόμα σημαντικές προοπτικές περαιτέρω ανάπτυξης.

Η Ελλάδα παρουσιάζει αρκετά πλεονεκτήματα για την ανάπτυξη του τουρισμού υγείας, όπως εξαιρετο βιοκλίμα για λουτροθεραπεία, αεροθεραπεία, θαλασσοθεραπεία, σπηλαιοθεραπεία, πλούσια πολιτιστική και ιστορική κληρονομιά, όμορφο φυσικό περιβάλλον και φημισμένη μεσογειακή διατροφή.

Κύριο αναπτυξιακό βραχίονα του τουρισμού υγείας αποτελούν:

- Ο παραδοσιακός Ιαματικός Τουρισμός ή Θερμαλισμός
- Ο Τουρισμός ευεξίας-ομορφιάς-SPA
- Ο Ιατρικός Τουρισμός

Σήμερα στην Ελλάδα υπάρχουν 720 θερμές ιαματικές πηγές με εξαιρετικές φυσικοχημικές ιδιότητες, από τις οποίες όμως δυστυχώς έχουν ενεργοποιηθεί οι 77. Προς το παρόν, η χρήση των ιαματικών πηγών γίνεται κατά πλειονότητα μόνο για θεραπευτικούς σκοπούς, καθώς δεν περιλαμβάνει και τα ανάλογα κέντρα προσφοράς υπηρεσιών για αναζωογόνηση του οργανισμού.

Ο ιαματικός τουρισμός από το 2010 και μετά παρουσιάζει σημαντική μείωση, με αποκορύφωμα το 2012 που η μείωση της επισκεψιμότητας ανέρχεται στο 45% έναντι του 2011 και στο 56% έναντι του 2005!²²

Στην κατεύθυνση αυτή στοχεύει η κυβέρνηση ,με το νέο θεσμικό πλαίσιο

(Ν.4179/2013/αρθ. 20 περί ιατρικού και ιαματικού τουρισμού) και την νομοθετική επεξεργασία για εναρμόνιση με την ευρωπαϊκή οδηγία 24/2011 από τον Οκτώβριο του 2013, με την ένταξη δράσεων του ιαματικού τουρισμού στον αναπτυξιακό νόμο και κυρίως με την αναγνώριση των ιαματικών πηγών.²³

---

²² <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=388846>

²³ Αναπτυξιακό Μοντέλο Τουρισμού Υγείας, Το μέλλον των ιαματικών πηγών στην Ελλάδα,

E) Εναλλακτικός τουρισμός

Σύμφωνα με πρόσφατες έρευνες, ένα σημαντικό ποσοστό (άνω του 25%) ευκατάστατων με υψηλό μορφωτικό επίπεδο Ευρωπαίων ταξιδιωτών αναζητούν πρωτότυπες βιωματικές εμπειρίες και τουριστικές υπηρεσίες, τις οποίες η Ελλάδα μπορεί να καλύψει δεδομένου και της ποικιλότητας των τοπίων της.

Ο εναλλακτικός τουρισμός περιλαμβάνει το σύνολο των τουριστικών υπηρεσιών, οι οποίες διακρίνονται ανάλογα με τις ιδιαίτερες ανάγκες, τις προτιμήσεις και τα κίνητρα των τουριστών και διακρίνεται σε:

- Αγροτουρισμός
- Οικοτουρισμός
- Θρησκευτικός τουρισμός
- Χειμερινός τουρισμός
- Θαλάσσιος τουρισμός
- Θεματικός τουρισμός
- Γαστρονομικός τουρισμός
- Αθλητικός τουρισμός αναψυχής
- Αρχαιολογικός τουρισμός

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού είναι οικονομικά αποδοτικότερες και πιο προσοδοφόρες, για αυτό και παρέχουν ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα στις χώρες που συστηματικώς τις προωθούν.

Οι λόγοι επένδυσης στον τουρισμό

- ✓ Τα περισσότερα ξενοδοχεία στην Ελλάδα εντάσσονται στην κατηγορία των καταλυμάτων 1 και 2 αστερών, που σημαίνει ότι υπάρχουν μεγάλα περιθώρια για τους επενδυτές να δημιουργήσουν ξενοδοχειακές μονάδες 4 και 5 αστερών.
- ✓ Αναπόσπαστο μέρος της πολιτικής της τουριστικής ανάπτυξης στην Ελλάδα είναι το θέμα της αειφόρου ανάπτυξης. Πολλά ξενοδοχειακά συγκροτήματα και θέρετρα σήμερα εγκαθιστούν φωτοβολταϊκά συστήματα, στην προσπάθειά τους να μειώσουν τις εκπομπές του άνθρακα.
- ✓ Άριστα εκπαιδευμένο και πρόθυμο εργατικό δυναμικό.
- ✓ Η Ελλάδα, ως τουριστικός προορισμός, προβάλλεται από μία μεγάλη, πολύγλωσση και παγκόσμια εκστρατεία μάρκετινγκ σε όλα τα διεθνή

μέσα ενημέρωσης. Επιπλέον, η Ελλάδα εκπροσωπείται σε όλες τις μεγάλες εμπορικές εκθέσεις τουρισμού και προβάλλεται από μεγάλα γραφεία ταξιδιών και ξεναγήσεων παγκοσμίως.

- ✓ Η Ελλάδα διαθέτει περισσότερες από 700 ιαματικά κέντρα και κέντρα θαλασσοθεραπείας.
- ✓ Η Ελλάδα αποτελεί φυσικό προορισμό για θαλασσολάτρες, διαθέτοντας περισσότερα από 6.000 μεγάλα και μικρότερα νησιά και παραλία έκτασης 15.000 χιλιομέτρων.
- ✓ Οι Ευρωπαίοι θεωρούν την Ελλάδα ως υποψήφιο προορισμό δεύτερης εξοχικής κατοικίας. Ενώ ταυτόχρονα πλήθος μεγάλων και ελκυστικών εκτάσεων γης προσφέρονται για ανάπτυξη σχεδόν σε όλη τη χώρα. Η νέα νομοθεσία που διέπει την κατασκευή κατοικιών διακοπών είναι σε στάδιο αναθεώρησης, προσφέροντας μεγάλες προοπτικές στην αγορά.²⁴

Προβλήματα ανταγωνιστικότητας

Σύμφωνα με την μελέτη του McKinsey, η Ελλάδα προσφέρει ένα προϊόν «ηλίου» που ναι μεν έχει μαζική απήχηση, αλλά έχει μέτρια ποιότητα, χωρίς να το διαφοροποιεί σημαντικά από τους άλλους αντίστοιχους προορισμούς διακοπών.

Υπάρχουν πολλά εμπόδια στην αξιοποίηση της γης, τη δημιουργία υποδομών και στο επενδυτικό πλαίσιο, τα οποία αποτρέπουν την ανάπτυξη. Η σύνδεση της Ελλάδος με τις αναδυόμενες και υπεράκτιες αγορές είναι περιορισμένη, ενώ τα σημεία εισόδου τουριστών είναι ακριβά. Παράλληλα, η Ελλάδα υστερεί στην ποιότητα και ποσότητα καταρτισμένων ανθρώπινων πόρων και τεχνογνωσίας, ενώ απουσιάζει ένας αποτελεσματικός εθνικός οργανισμός που να λειτουργεί με βάση τις αρχές της αγοράς, προωθώντας αποτελεσματικά το ελληνικό τουριστικό προϊόν στις διεθνείς αγορές.²⁵

---

²⁴ Οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις στην Ελλάδα: Υφιστάμενη κατάσταση, παράγοντες που την επηρεάζουν

& προοπτικές, Μανουκάκη Αθηνά Αικατερίνη, 2012

²⁵ Η Ελλάδα 10 Χρόνια Μπροστά, McKinsey&Company, 2011

Για να μπορέσει όμως η Ελλάδα ,να εκμεταλλευτεί τα πλεονεκτήματα που έχει ως χώρα, ώστε να τα μετατρέψει πέραν των συγκριτικών, σε ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα, απαραίτητη προϋπόθεση είναι η σύμπραξη ιδιωτικού και δημοσίου τομέα σε όλες τις βαθμίδες του τουριστικού προϊόντος.

Ο Δημόσιος τομέας πρέπει να συμβάλλει στην μορφοποίηση και διατήρηση του τουριστικού προϊόντος τόσο σε επίπεδο υποδομών (δημιουργία νέων ποιοτικών υποδομών, πρόσβαση, καθαριότητα), όσο και σε επίπεδο ασφάλειας, διασκέδασης, πληροφόρησης και διαφήμισης, ώστε να προσελκύσει περισσότερους επισκέπτες. Ο σημαντικότερος τομέας που πρέπει να εξυπηρετήσει το δημόσιο, πέραν της αναβάθμισης της επαγγελματικής κατάρτισης και τεχνογνωσίας, είναι η επίλυση και η σύντομη διεκπεραίωση των γραφειοκρατικών διαδικασιών.

Οι Συμπράξεις Δημοσίου και Ιδιωτικού Τομέα παρέχουν σημαντικές ευκαιρίες σε επενδυτές να συμμετέχουν σε έργα νέων υποδομών συμπεριλαμβάνοντας μαρίνες και εκμετάλλευση ιαματικών πηγών.

Με συνολικό προϋπολογισμό 40 δισεκατομμυρίων Ευρώ, το ΕΣΠΑ θα προωθήσει έργα που σχετίζονται άμεσα και έμμεσα με την τουριστική ανάπτυξη και θα προσφέρει πλήθος ευκαιριών σε επενδυτές να συμμετάσχουν σε διάφορα έργα.

Για τον Τομέα του Τουρισμού, το ΕΣΠΑ παρέχει σημαντική οικονομική υποστήριξη, με προϋπολογισμό μεγαλύτερο από 500 εκατομμύρια Ευρώ μέχρι το 2013. Ένας από τους βασικούς στόχους του ΕΣΠΑ είναι η αύξηση της ζήτησης και η ποιοτική αναβάθμιση των τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών σε όλα τα επίπεδα.

Η υποστήριξη του ΕΣΠΑ εστιάζεται σε:

- ❖ Επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου σε όλη την Ελλάδα και μείωση της εποχικότητας.
- ❖ Προβολή της χώρας σε παγκόσμιο επίπεδο ως ασφαλή και ελκυστικό τουριστικό προορισμό.
- ❖ Αύξηση του αριθμού των διεθνών επισκεπτών.
- ❖ Ενίσχυση του εγχώριου τουρισμού²⁶

---

²⁶ <http://www.investingreece.gov.gr/default.asp?pid=36&sectorID=37&la=2>

Ο νέος αναπτυξιακός νόμος εστιάζει κυρίως στην ενίσχυση βιώσιμων επενδυτικών σχεδίων υψηλής οικονομικής απόδοσης με φοροαπαλλαγές, ευνοϊκά δάνεια και ενισχύσεις κεφαλαίου σε επιλεγμένες παραγωγικές δραστηριότητες.

Βασικός στόχος του νέου νόμου είναι ο εκσυγχρονισμός και η αναβάθμιση της υφιστάμενης ξενοδοχειακής υποδομής, για αυτό και ενθαρρύνει τις επενδύσεις για ίδρυση, επέκταση και εκσυγχρονισμό ολοκληρωμένης μορφής για ξενοδοχεία πέντε, τεσσάρων και τριών αστέρων, αλλά και αναβάθμισης των κατηγοριών ενός και δύο αστέρων, ενώ στα κίνητρα εντάσσονται και οι επενδύσεις τουρισμού υγείας.

Η στρατηγική για τον τουρισμό που προτείνει ο νέος αναπτυξιακός νόμος και τα προγράμματα εναλλακτικού τουρισμού, υποβοηθούν την τεράστια αλλά αναξιοποίητη δυναμική για τουριστική ανάπτυξη της ελληνικής περιφέρειας.

Ενισχύουν την ανάπτυξη επενδυτικών σχεδίων εναλλακτικού και εξειδικευμένου τουρισμού, όπως ο αθλητικός, ο πολιτιστικός, ο θαλάσσιος, ο γαστρονομικός, ο θρησκευτικός τουρισμός, ο τουρισμός υπαίθρου, υγείας και ευεξίας κ.α., ενώ ενισχύουν τη συνεργασία μεταξύ των τουριστικών επιχειρήσεων και των επιχειρήσεων του πρωτογενούς τομέα.²⁷

Μέχρι το 2021, ο τουρισμός μπορεί να δημιουργήσει επιπλέον €18 δισ. άμεση και έμμεση ΑΠΑ σε ετήσια βάση και να αυξήσει την απασχόληση κατά περίπου 220 χιλιάδες νέες θέσεις εργασίας. Η θετική δημοσιονομική επίπτωση θα μπορούσε να είναι της τάξης των €3 δισ., ενώ το εμπορικό ισοζύγιο θα μπορούσε να ωφεληθεί κατά περίπου €9 δισ. ετησίως.²⁸

Σημαντικές εξελίξεις στο θεσμικό περιβάλλον του ελληνικού τουρισμού.

- ❖ Το 2012 σηματοδοτήθηκε από την επανίδρυση του Υπουργείου Τουρισμού (π.δ. 85/2012, ΦΕΚ Α' 141/2012).
- ❖ Στο Υπουργείο Τουρισμού μεταφέρθηκε επίσης η Γενική Γραμματεία Πολιτιστικής και Τουριστικής Υποδομής, η οποία μετονομάστηκε σε

---

²⁷ Νάντια Γιαννακοπούλου: Ο νέος αναπτυξιακός νόμος, ο εκσυγχρονισμός της ξενοδοχειακής υποδομής και ο εναλλακτικός τουρισμός

²⁸ Η Ελλάδα 10 Χρόνια Μπροστά, McKinsey & Company, 2011

Γενική Γραμματεία Τουριστικών Υποδομών και Επενδύσεων, αποκτώντας παράλληλα την αρμοδιότητα της διαχείρισης και του συντονισμού όσων δράσεων του ΕΣΠΑ εμπίπτουν στο πεδίο του τουρισμού.

- ❖ Βασικό στοιχείο για την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας αποτελεί το καθεστώς αδειοδότησης των τουριστικών καταλυμάτων, το οποίο τροποποιήθηκε με τις διατάξεις του Ν. 4070/2012, με σκοπό την απλούστευση και την επιτάχυνση της διαδικασίας χορήγησης του ειδικού σήματος λειτουργίας.
- ❖ Στο πεδίο του θαλάσσιου τουρισμού, που αποτελεί μείζονος σημασίας τομέα για τον ελληνικό τουρισμό, το Υπουργείο Πολιτισμού-Τουρισμού στο πλαίσιο του ίδιου πολυνόμου 4070/2012, ενέταξε ειδικό κεφάλαιο για τους τουριστικούς λιμένες, τροποποιώντας τη νομοθεσία για τη δημιουργία και τη λειτουργία τους.
- ❖ Δίδεται εκ νέου ορισμός για τον τουριστικό λιμένα σκαφών αναψυχής, ο οποίος διευρύνεται, προκειμένου να περιλάβει και τα ναυταθλητικά σκάφη και διακρίνεται για λόγους σαφήνειας σε τρεις επιμέρους κατηγορίες: μαρίνες, καταφύγια και αγκυροβόλια.

3.2 Ενέργεια

Σχεδόν το 50% της σημερινής συνολικής παραγωγής ηλεκτρισμού στην ΕΕ θα χρειαστεί σύντομα να αντικατασταθεί λόγω τους τέλους του κύκλου της ζωής του. Αυτό το γεγονός έχει οδηγήσει εδώ και πολλά χρόνια να ανευρεθούν νέες λύσεις οι οποίες θα επιλύσουν το πρόβλημα της ενεργειακής πολιτικής .

Η συντελούμενη τεχνολογική πρόοδος (Φυσικό αέριο στη ηλεκτροπαραγωγή , συμπαραγωγή ατμού Ηλεκτρισμού, Ανανεώσιμες πηγές, αποτελεσματικές συσκευές και διεργασίες, νέες τεχνολογίες εξόρυξης)σε συνδυασμό με την απελευθέρωση των αγορών ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου οδηγούν μεσοπρόθεσμα σε πιο ανταγωνιστικά επίπεδα για το κόστος παραγωγής και τις τιμές ενέργειας, στη βελτίωση του περιβάλλοντος και στην ασφαλέστερη οργάνωση του ενεργειακού συστήματος .

Πιο συγκεκριμένα, τα κράτη μέλη της ΕΕ, έχουν θέσει ως στόχο την μείωση των εκπομπών αερίου του θερμοκηπίου, κάτι που επιτυγχάνεται με το φυσικό αέριο που αποτελεί μια καθαρότερη και λιγότερη ρυπογόνα μορφή ορυκτού πλούτου. Για το λόγο αυτό σύμφωνα και με εκτιμήσεις του Διεθνούς Οργανισμού Ενέργειας η κατανάλωση φυσικού αερίου μετά το 2010 θα υπερβεί την

κατανάλωση του άνθρακα, ενώ το 2030 θα καλύπτει το ¼ των παγκόσμιων ενεργειακών αναγκών.²⁹

Ο ενεργειακός τομέας της Ελλάδας, από την άλλη, είναι λιγότερο αποδοτικός σε σύγκριση με τις άλλες χώρες της Ε.Ε., δεδομένου ότι υπάρχουν σημαντικές εκκρεμότητες και στον τομέα ηλεκτρικής ενέργειας και στην ανάπτυξη των ΑΠΕ που επιτελείται με αργούς ρυθμούς παρά το αξιοσημείωτο επενδυτικό ενδιαφέρον.

Ο ελληνικός τομέας ενέργειας χαρακτηρίζεται από χαμηλή αποδοτικότητα στη χρήση καυσίμων, χαμηλή παραγωγικότητα εργασίας και κεφαλαίων και υψηλό κόστος του μίγματος παραγωγής. Σε σύγκριση με τις αγορές της Νοτίου Ευρώπης και της Γερμανίας, η κατανάλωση ενέργειας στην Ελλάδα από τα νοικοκυριά και το εμπόριο είναι κατά 10%-40% υψηλότερη και η κατανάλωση πετρελαίου στις μεταφορές 5%-10% υψηλότερη.

Το μίγμα παραγωγής εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το πετρέλαιο (αντί για το φθηνότερο φυσικό αέριο) ενώ οι μελλοντικοί ενεργειακοί στόχοι περιλαμβάνουν μεγάλο ποσοστό παραγωγής από ΑΠΕ, γεγονός που πιθανόν να αυξήσει το μέσο κόστος του ενεργειακού μίγματος. Όλες αυτές οι ανεπάρκειες εξισορροπούνται εν μέρει από την ελεγχόμενη τιμή του ηλεκτρικού ρεύματος και την αποδοτική χρήση ενέργειας στο βιομηχανικό τομέα, που συγκρατεί το μέσο κόστος της ενέργειας σε επίπεδα χαμηλότερα από τα ευρωπαϊκά κράτη. Η αντιμετώπιση όλων αυτών των προβλημάτων μπορεί να μειώσει σημαντικά το ενεργειακό κόστος για την Ελλάδα.³⁰

Αξίζει να σημειωθεί όμως ότι ο ενεργειακός τομέας στην Ελλάδα, έχει σημαντική συνεισφορά στο μείζων πρόβλημα της απασχόλησης κυρίως την εποχή αυτή της οικονομικής κρίσεως.

Σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη του Ινστιτούτου Ενέργειας ΝΑ Ευρώπης (IENE) που είχε ως θέμα την «Ενέργεια και την Απασχόληση στην Ελλάδα», η συνολική απασχόληση στον ενεργειακό τομέα, και αυτό αφορά άμεσες θέσεις εργασίας μόνο, το 2012 έφθασε τα 93,630 άτομα, αυξημένη κατά 12,000 άτομα περίπου σε σύγκριση με το 2008. Δηλαδή στη διάρκεια των πέντε τελευταίων ετών που είχαμε μια κλιμακούμενη ύφεση ο τομέας της ενέργειας όχι μόνο δεν συρρικνώθηκε από άποψη απασχόλησης, αλλά σημείωσε αύξηση!

Όπως εξάλλου παρατηρεί επί λέξει η μελέτη του IENE «Η συνολική απασχόληση έχει αυξηθεί σημαντικά σε σύγκριση με το 2008, με τους τομείς των ΑΠΕ να συνεισφέρουν τις περισσότερες νέες θέσεις εργασίας. Η 10η έκθεση

---

²⁹ <http://www.depa.gr/content/article/002002/12.html>

³⁰ Η Ελλάδα 10 Χρόνια Μπροστά Προσδιορίζοντας το νέο Μοντέλο Ανάπτυξης της Ελλάδας, McKinsey, 2011

EurObserv'ER υπολογίζει τις θέσεις εργασίας στους τομείς των ΑΠΕ στην Ελλάδα σε 11.292, για το έτος 2008. Για το έτος 2011 οι θέσεις αυτές εκτιμώνται περίπου στις 32.354.

Από τα παραπάνω αποδεικνύεται αφ' ενός μεν η δυναμικότητα και κινητικότητα των ενεργειακών επιχειρήσεων και αφ' ετέρου οι σημαντικές ευκαιρίες δημιουργίας νέας απασχόλησης σε ανερχόμενους κλάδους, όπως αυτούς των ΑΠΕ, της ενεργειακής αποδοτικότητας, του φυσικού αερίου, της συμπαραγωγής και της έρευνας και παραγωγής υδρογονανθράκων.³¹

Μεταξύ των εταιρειών που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα σήμερα είναι οι εξής:

Ελληνικά Πετρέλαια, Motor Oil, Δημόσια Επιχείρηση Αερίου (ΔΕΠΑ), Προμηθέας Gas A.E., ΔΕΗ Ανανεώσιμες Α.Ε., Όμιλος Μυτηλιναίου, ΤΕΡΝΑ Ενεργειακή, Global Energy, Energy Solutions, Solar Cells Hellas, Next Solar, Enova, EDF, Edison, Conergy, EGL, Acciona, Enel, Eurus Energy, Gamesa, Ρόκας-Iberdrola, Endesa, WPD, Atel.

Οι εταιρείες αυτές ασχολούνται με την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, τη διανομή φυσικού αερίου και τον ταχύτατα αναπτυσσόμενο τομέα των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.³²

Βέβαια, η Ελλάδα έχει μια σημαντική ιδιοτροπία σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες που επηρεάζει άμεσα την ενεργειακή προοπτική της και την θέση της ως ενεργειακό κόμβο και αυτή είναι η γεωστρατηγική σημασία της χώρας και η εξωτερική της πολιτική, όσον αφορά την εξόρυξη και την εκμετάλλευση του ενεργειακού της πλούτου.

Τομείς επενδύσεων και ανάπτυξης

➤ ΑΠΕ

Με ρυθμό ταχύτερο του ευρωπαϊκού μέσου όρου αυξήθηκε το μερίδιο της ενεργειακής κατανάλωσης από ΑΠΕ στην Ελλάδα το 2012 (15,1% έναντι 14% στην «ΕΕ των 28»), σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat.

---

³¹ Σημαντική η Συμβολή του Ενεργειακού Τομέα στη Δημιουργία Απασχόλησης Παρά τα Ισχύοντα Αντικίνητρα,

Κ.Ν.Σταμπολή

³² ΤΡΟΠΟΙ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ,2012

Όπως αναφέρει το ΑΜΠΕ, σύμφωνα με τα ίδια στοιχεία, την περίοδο 2004-2012, η Ελλάδα κατέγραψε τη μεγαλύτερη αύξηση ενεργειακής κατανάλωσης από ανανεώσιμες πηγές στην ΕΕ (από 7,2% το 2004 σε 15,1% το 2012), μετά τη Σουηδία (από 38,7% σε 51%) τη Δανία (από 14,5% στο 26%) και την Αυστρία (από 22,7% σε 32,1%).³³

Το πρώτο εξάμηνο του 2011, η συνολική εγκατεστημένη ισχύς των ανανεώσιμων πηγών έφτασε τα 222,2 MW. Το 75% της ισχύος παράγεται από αιολική ενέργεια, το 11,5% από ηλιακή ενέργεια, ενώ το υπόλοιπο 13,5% από βιομάζα και υδροηλεκτρική ενέργεια. Στόχος της Ελλάδας είναι η παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ να αγγίξει το 40 % επί της συνολικής ηλεκτροπαραγωγής μέχρι το 2020.³⁴

Πίνακας 3.4 Ηλεκτροπαραγωγή από ΑΠΕ

Έτος	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
ΕΕ-27	14,18	12,69	12,59	13,65	13,62	14,24	15,14	16,36	18,25	19,94
Ελλάδα	5,22	6,22	9,73	9,52	10,04	11,82	6,77	8,29	12,45	16,68

Πηγή Eurostat

➤ Ηλιακή ενέργεια και φωτοβολταϊκά

Η Ελλάδα κατέχει τη 3^η θέση στην Ευρώπη και την 4^η παγκοσμίως στην επιφάνεια συλλεκτών εν λειτουργία, αν αυτή αναχθεί στον πληθυσμό της³⁵

³³ energyregister.gr

³⁴ buildeco.gr

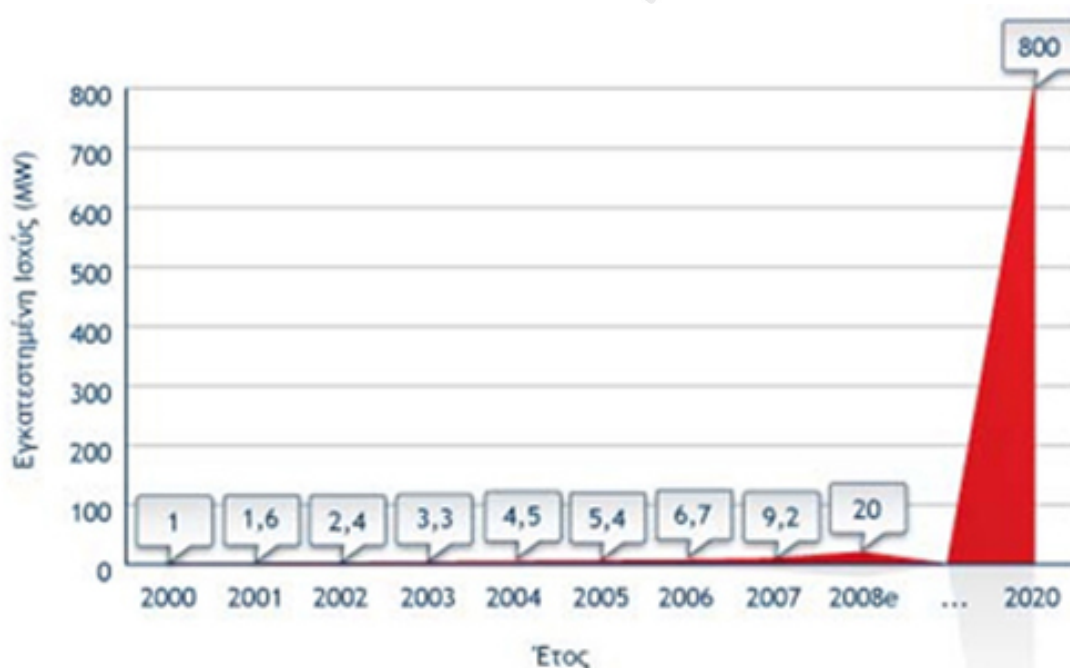
³⁵ Το Ελληνικό ενεργειακό σύστημα, Λευτέρης Γιακουμέλος, ΚΑΠΕ, 2013

Το πιο σημαντικό επενδυτικό σχέδιο σχετικά με την ηλιακή ενέργεια αποτέλεσε το πρόγραμμα Ήλιος που προέβλεπε την εξαγωγή καθαρής ενέργειας από την Ελλάδα προς τις χώρες της Κεντρικής Ευρώπης και στηρίζεται στην ευρωπαϊκή οδηγία 2009/28.

Η Ελλάδα ενθαρρύνει την ανάπτυξη της ηλιακής θερμικής ενέργειας και μέχρι σήμερα πλήθος μικρών και μεσαίων εταιρειών έχουν επενδύσει στον τομέα αυτό. Ως αποτέλεσμα η σημερινή δυναμικότητα των φωτοβολταϊκών εγκαταστάσεων στη χώρα έχει φτάσει τα 340 MW, ενώ αναμένεται να φτάσει περί τα 2.200 MW μέχρι το έτος 2020. Μεταξύ των εταιρειών που έχουν επενδύσει στον τομέα ηλιακής ενέργειας στην Ελλάδα είναι οι γερμανικές Conergy και WPD, η γαλλική EDF-EEN, η αυστραλιανή Babcock & Brown, η ελληνική ΔΕΗ και ο ελληνο-ισπανικός όμιλος Ρόκας-Iberdrola.

Πίνακας 3.5 ΕΞΕΛΙΞΗ ΕΓΚΑΤΕΣΤΗΜΕΝΗΣ ΙΣΧΥΟΣ 2000-2008, ΣΤΟΧΟΣ ΕΤΟΥΣ 2020

Πλεονεκτήματα επενδύσεων στην Ηλιακή Ενέργεια

- ✓ Πλούσιο ηλιακό δυναμικό, από τα καλύτερα στην Ευρώπη.
- ✓ Προτεραιότητα στην πώληση της παραγόμενης ενέργειας στο διαχειριστή συστήματος.
- ✓ Υψηλές τιμές αγοράς της παραγόμενης ενέργειας (feed in tariffs).

- ✓ 20ετής συμφωνία αγοράς ενέργειας (Power Purchase Agreement, PPA).
- ✓ Ευνοϊκό, μακροπρόθεσμο νομικό πλαίσιο της Ελλάδας που διασφαλίζει την αξιοπιστία του επενδυτικού περιβάλλοντος.³⁶

➤ Αιολική ενέργεια

Η αιολική ενέργεια παίζει πρωταγωνιστικό ρόλο στην ανάπτυξη των ΑΠΕ, καθώς εξαιτίας του υψηλού δυναμικού της χώρας με απόδοση πάνω από 8 μέτρα ανά δευτερόλεπτο ή/και 2.500 ώρες παραγωγής αιολικής ενέργειας κατατάσσεται μεταξύ των πιο ελκυστικών στην Ευρώπη.

Εκτιμάται ότι σήμερα λειτουργούν περίπου 1400 MW από αιολικά πάρκα, και στόχος είναι να εγκατασταθούν 7.500 MW μέχρι το 2020, από τα οποία τα 300MW αφορούν υπεράκτια αιολικά πάρκα.³⁷

Σημαντική αύξηση (6,6%) καταγράφηκε στην παραγωγή αιολικής ενέργειας στην Ελλάδα το 2013, σύμφωνα με τα στοιχεία της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Αιολικής Ενέργειας.

Συγκεκριμένα, η εγκατεστημένη ισχύς άγγιξε τα 1.864,6 MW στα τέλη του 2013 από 1,749 MW τον προηγούμενο χρόνο, όπως μεταδίδει το Bloomberg. Μόνο το δεύτερο εξάμηνο του έτους, η εγκατεστημένη ισχύς αυξήθηκε κατά 71,15 MW «γεγονός που υποδεικνύει ανάκαμψη των επενδύσεων εν μέσω εχθρικών οικονομικών συνθηκών» σχολιάζει η ΕΛΕΤΑΕΝ.

Ο μεγαλύτερος παραγωγής αιολικής ενέργειας στην Ελλάδα παραμένει η Electricite de France με ισχύ 322,8 MW που αντιστοιχεί στο 17% του συνόλου. Ακολουθεί η Τέρνα Ενεργειακή με ισχύ 277,4 MW και η Ρόκας Ανανεώσιμες (θυγατρική της Iberdrola Renovables) με ισχύ 250,7 MW.

Η πεντάδα συμπληρώνεται με την Enel Green Power και την ΕΛΛΑΚΤΩΡ.³⁸

---

³⁶ ΚΑΠΕ (Κέντρο Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας)

³⁷ <http://www.investingreece.gov.gr/default.asp?pid=36&sectorID=48&la=2>

³⁸ <http://www.euro2day.gr/news/economy/article/1170448/megalh-afxhsh-ths-aiolikhs-energeias-sthn-ellada.html>

Πλεονεκτήματα Επένδυσσεων στην Αιολική Ενέργεια

- ✓ Εξαιρετικό αιολικό δυναμικό – από τα καλύτερα στην Ευρώπη.
- ✓ Προτεραιότητα στην πώληση της παραγόμενης ενέργειας στο Διαχειριστή του Συστήματος Υψηλές τιμές πώλησης της παραγόμενης ενέργειας (feed in tariffs).
- ✓ 20ετούς διάρκειας συμφωνία αγοράς ενέργειας (Power Purchase Agreement, PPA).
- ✓ Ευνοϊκό, μακροπρόθεσμο θεσμικό πλαίσιο που διασφαλίζει αξιοπιστία και μακροχρόνιο σχεδιασμό στις επενδύσεις.

➤ Γεωθερμία

Η Ελλάδα χάρη στις γεωλογικές συνθήκες οι οποίες επικρατούν κατέχει ένα αξιόλογο δυναμικό στην γεωθερμική ενέργεια. Παρά το γεγονός ότι οι γεωθερμικές πηγές στον ελληνικό χώρο είναι καλά μελετημένες, εντούτοις μόνο η άμεση χρήση της, όπως επί παραδείγματι σε θερμοκήπια έχει μέχρι στιγμής αξιοποιηθεί. Πρέπει να σημειωθεί ότι υπάρχουν επίσης επαρκή γεωθερμικά πεδία υψηλής ενθαλπίας τα οποία θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας.

Στο τέλος του 2007 η συνολική εγκατεστημένη θερμική ισχύς από άμεσες χρήσεις της γεωθερμικής ενέργειας υπολογίζεται περίπου σε 75MWt. Κατά προσέγγιση η μισή από αυτήν την ισχύ αντιστοιχεί σε ιαματικές πηγές (και σε κάποιες περιπτώσεις συνδυάζεται με παράλληλη θέρμανση του χώρου) καθώς και σε θέρμανση ανοιχτών ή κλειστών πισινών.

Σήμερα οι άμεσες χρήσεις της γεωθερμίας στην Ελλάδα επικεντρώνονται κυρίως στην θέρμανση των θερμοκηπίων, σε ιχθυοτροφία, στην καλλιέργεια σπιρουλίνας καθώς και σε αποξήρανση λαχανικών και φρούτων.

Τέλος πρέπει να σημειωθεί ότι το δυναμικό για τη άμεση χρήση της γεωθερμίας στην Ελλάδα ξεπερνάει τα 1000 MWth ενώ για την παραγωγή ηλεκτρισμού υπολογίζεται περί τα 25 MW κυρίως στα νησιά της Μήλου και της Νισύρου.³⁹

Πλεονεκτήματα επενδύσεων στη Γεωθερμία

- ✓ Πλούτος γεωθερμικών πηγών
- ✓ Αναδυόμενη αγορά –σημαντικές ευκαιρίες σε αρχικό επίπεδο

---

³⁹ http://www.energia.gr/geofar/page.asp?p_id=55&lng=5

- ✓ Υψηλή τιμή αγοράς της παραγόμενης ενέργειας (feed in tariffs)
- ✓ Δυνατότητα για ποικίλες εφαρμογές σε συνεργία με άλλες.

➤ Βιομάζα / Βιοκαύσιμα

Η ανάπτυξη του τομέα των βιοκαυσίμων στην Ελλάδα προσδοκείται να είναι ιδιαίτερα εντυπωσιακή αφού αναμένεται κατά 15 δις ευρώ/έτος κατ' ελάχιστον να προσδώσει στο ΑΕΠ η καλλιέργεια νέων ενεργειακών καλλιεργειών.

Ο παραπάνω στόχος σε συνδυασμό με το ότι ο αγροτικός τομέας στην χώρα αποτελεί άνω του 5% του ΑΕΠ, σχεδόν το τριπλάσιο του μέσου όρου (1.8%) της ΕΕ και ότι υπάρχει δέσμευση να αντικατασταθεί το 10% των σημερινών συμβατικών καυσίμων με βιοκαύσιμα μέχρι το 2020 προσφέρει σημαντικές ευκαιρίες στους επενδυτές.

Μάλιστα μπορεί να οδηγήσει σε μείωση του εμπορικού ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών κατά 4,5 δις. ευρώ λόγω της μείωσης των εισαγωγών πετρελαίου κατά 3 δις. ευρώ και της αύξησης εξαγωγών θερμοκηπιακών γεωργικών προϊόντων κατά 1,5 δις. ευρώ.

Επίσης αναμένεται να προκύψουν τεράστια περιβαλλοντικά οφέλη, όπως μηδενισμός της εδαφικής διάβρωσης και ερημοποίησης 6 εκ. στρ., μείωση της ρύπανσης από λοιπά αγροχημικά, σημαντική βελτίωση της εδαφικής γονιμότητας, εξοικονόμηση νερού άρδευσης περί τα 800 εκ. κ.μ. (δηλ. 150% άνω ρου Αχελώου) ετησίως, όπως και κεφαλαιώδους σημασίας αύξηση της βιοποικιλότητας και βελτίωση της ποιότητας ζωής της υπαίθρου.⁴⁰

Πλεονεκτήματα για επενδύσεις στη Βιομάζα και τα Βιοκαύσιμα

- ✓ Άφθονες πρώτες ύλες.
- ✓ Αγροτικός τομέας που αντιστοιχεί στο 5.2% του ΑΕΠ.
- ✓ Υψηλές τιμές αγοράς της παραγόμενης ενέργειας (feed in tariffs)
- ✓ Δέσμευση για χρήση βιοκαυσίμων.
- ✓ Ευνοϊκό, μακροπρόθεσμο νομικό πλαίσιο που διασφαλίζει την αξιοπιστία του επενδυτικού περιβάλλοντος.

---

⁴⁰ Νίκος Δαναλάτος, καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

Επενδύσεις και νομοθεσία

Όσον αφορά το νομοθετικό κομμάτι, ένα σημαντικό βήμα στην εξέλιξη των ΑΠΕ έγινε το 1999 με το Νόμο 2773/1999, όπου απελευθερώθηκε η αγορά ηλεκτρικής ενέργειας, με αποτέλεσμα η εγχώρια παραγωγή, μεταφορά και διανομή ενέργειας να είναι ανοικτές σε ιδιωτικούς επενδυτές. Η αλλαγή αυτή μεταμόρφωσε την αγορά ηλεκτρισμού και ενέργειας της Ελλάδας σε έναν από τους πιο ελκυστικούς τομείς ανάπτυξης και ευκαιριών στην Ευρώπη.⁴¹

Ωστόσο και τον τελευταίο χρόνο, έχουν γίνει αξιοσημείωτες αλλαγές στο νομοθετικό πλαίσιο επιχειρήσεων και στο ρυθμιστικό πλαίσιο αγοράς για τον τομέα της ενέργειας δημιουργώντας εξαιρετικές επενδυτικές ευκαιρίες, είτε με επιχορηγήσεις, είτε με φοροαπαλλαγές, παρά τις δημιουργηθείσες στρεβλώσεις.

Η διατήρηση των υφιστάμενων όσο και η δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης στον ενεργειακό τομέα απαιτεί σημαντικές επενδύσεις τόσο στο χώρο της παραγωγής, όσο και σε αυτόν της διακίνησης και μεταφοράς ενέργειας. Έτσι, την πενταετία 2008-2012, όπου έχει γίνει εκτίμηση του απασχολούμενου εργατικού δυναμικού, πραγματοποιήθηκαν συνολικές επενδύσεις της τάξης των € 9 δις σε όλη την γκάμα εφαρμογών του ενεργειακού τομέα, πράγμα που συνέβαλε στην αύξηση της απασχόλησης κατά 11.500 θέσεις εργασίας περίπου. Άρα, η δυνατότητα της χώρας να προσελκύει επενδύσεις σε συνεχή βάση στον ενεργειακό τομέα αποτελεί σημαντικό παράγοντα στη διαμόρφωση ενός θετικού κλίματος στην οικονομία και στην απασχόληση.

Γι' αυτό οι επενδύσεις στον ενεργειακό τομέα, που υπολογίζονται στα 35,5 δις ευρώ για όλη τη δεκαετία 2010 – 2020, είναι βέβαιο ότι μπορούν να προσφέρουν σημαντική τόνωση στην απασχόληση.⁴²

Σύμφωνα με έκθεση της Ernst & Young η Ελλάδα καταλαμβάνει την 34η θέση ανάμεσα σε 40 χώρες στην ελκυστικότητα επενδύσεων για ΑΠΕ, ανεβαίνοντας τρεις θέσεις συγκριτικά με την αντίστοιχη κατάταξή της τον Αύγουστο (37η). Στην έκθεση αναφέρεται ότι η Ελλάδα κατάφερε να ανέβει τρεις θέσεις κυρίως χάρη στη βελτίωση των μακροοικονομικών προοπτικών της. Ωστόσο, η Ernst &

---

⁴¹ <http://www.investingreece.gov.gr/default.asp?pid=36&sectorID=38&la=2>

⁴² Σημαντική η Συμβολή του Ενεργειακού Τομέα στη Δημιουργία Απασχόλησης Παρά τα Ισχύοντα

Αντικίνητρα, Κ.Ν.Σταμπολή

Young εκτιμά ότι η χώρα θα δυσκολευθεί να κατακτήσει μία καλύτερη θέση στη λίστα χωρίς επιπλέον επιδοτήσεις στον κλάδο. Όσον αφορά τις επιμέρους κατηγορίες, βελτίωση καταγράφεται στον τομέα των φωτοβολταϊκών, όπου η χώρα κατάφερε να ανέβει από την 34η θέση προηγουμένως στην 25η.⁴³

3.3 Γεωργία

Η κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική συνεισφορά της γεωργίας στην Ελλάδα από αρχαιοτάτων χρόνων παραμένει ιδιαίτερος σημαντική, δεδομένου ότι δεν αποτελεί απλά τομέα παραγωγής και διάθεσης αγαθών και υλικών, αλλά συνεισφέρει στην διατήρηση της φυσιογνωμίας της φύσης, στην αποκέντρωση και διατήρηση του πληθυσμού στις περιφέρειες, καθώς στην βιομηχανία και στον τουρισμό.

Συγκεκριμένα, η συμβολή του εν λόγω τομέα στην οικονομία το 2010 ανέρχεται σε 4,5% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) ενώ αντίστοιχα σε 2,9% στην ΕΕ-27 και στην Ευρωζώνη. Απασχολεί περίπου το 13% του εργατικού δυναμικού, δηλαδή περίπου 571.000 εργαζόμενους,⁴⁴ μειωμένο κατά 2.6% σε σχέση με το 2000, ενώ συμβάλλει σημαντικά και στη διαμόρφωση του ελληνικού εμπορικού ισοζυγίου. Οι εξαγωγές των αγροτικών προϊόντων αποτελούν το 27% περίπου των συνολικών εξαγωγών της χώρας. Κυριότερες κατηγορίες προϊόντων που εξάγονται είναι φρούτα, λαχανικά και ελαιόλαδο.⁴⁵

---

⁴³ <http://www.imerisia.gr/article.asp?catid=26515&subid=2&pubid=113152193>

⁴⁴ Για το έτος 2009

⁴⁵ Συνοπτική παρουσίαση του αγροτικού τομέα στην Ελλάδα, δυνατότητες και προοπτικές, Μαρία Κολοφώνου, 2011

Πίνακας 3.6 Εμπορικό ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	σε εκατ. ευρώ 2009
Εισαγωγές								
Αγροτικά	5.218	5.298	5.625	5.748	5.889	6.743	7.039	6.396
Σύνολο προϊόντων	38.304	41.389	44.611	45.984	50.551	55.690	60.670	48.087
Εξαγωγές								
Αγροτικά	3.309	3.408	3.121	3.753	3.753	3.702	3.995	3.998
Σύνολο προϊόντων	12.057	12.449	13.088	14.783	16.434	17.137	17.334	14.393
Ισοζύγιο								
Αγροτικά	-1.909	-1.890	-2.504	-1.995	-2.136	-3.041	-3.044	-2.398
Σύνολο προϊόντων	-26.246	-28.940	-31.524	-31.201	-34.117	-38.553	-43.336	-33.695

Πηγή : ΕΛΣΤΑΤ, Υπουργείο Αγροτ. Ανάπτυξης κ' τροφίμων

Πριν την κρίση, η ΑΠΑ κατά κεφαλήν ήταν κατά 44% χαμηλότερη απ' αυτήν του μέσου όρου της Ε.Ε. των 15 (€17.200 έναντι €30.900). Στην περίοδο 2000–2008 το κόστος εργασίας σχεδόν διπλασιάστηκε, γεγονός που υποδηλώνει περαιτέρω απώλεια της ανταγωνιστικότητας. Κατά την ίδια περίοδο στη Γερμανία, την Ιταλία και τη Γαλλία η αύξηση του εργατικού κόστους ήταν 3%, 23% και 38% αντιστοίχως.⁴⁶

Την εποχή της κρίσης όπως παρατηρούμε από τον παρακάτω πίνακα, οι εισαγωγές αγροτικών προϊόντων παρουσιάζουν μια συνεχή μείωση με ετήσιο ρυθμό μεταβολής για τα έτη 2008-2012 11,2 %, ενώ για την τελευταία διετία 2011-2012 η μεταβολή παρουσιάζει μια μείωση της τάξης του 4,6%.

Από την άλλη πλευρά την πρώτη χρονιά της κρίσεως 2008-2009 παρότι οι συνολικές εξαγωγές μειώθηκαν από €15,46 δις στα €13.03 δις, ο αγροτικός τομέας κατάφερε και παρέμεινε σχεδόν σταθερός με εξαγωγές αξίας €1 δις αυξάνοντας έτσι το ποσοστό του συμμετοχής στο σύνολο των εξαγωγών από 25,9% στο 30,7%.

Ενδεικτικό της αντοχής του κλάδου είναι ότι, ενώ οι συνολικές εξαγωγές αυξάνουν για την περίοδο 2008-2012 με μέσο ετήσιο ρυθμό 2%, την τελευταία διετία 2011-2012 το σύνολο των εξαγωγών παρουσιάζει αύξηση 5,3%! Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την μείωση του ελλείμματος στο εμπορικό ισοζύγιο.

Πιο συγκεκριμένα ,ενώ για την περίοδο 2008-2012 το σύνολο του ελλείμματος μειωνόταν με ρυθμό 20,1% και το αγροτικό με ρυθμό 22,6 %,την τελευταία

⁴⁶ Η Ελλάδα 10 Χρόνια Μπροστά Προσδιορίζοντας το νέο Μοντέλο Ανάπτυξης της Ελλάδας,McKinsey,2011

χρονιά το συνολικό έλλειμμα μειώθηκε κατά 14,5 % και το αγροτικό σχεδόν στο μισό, κατά 44,1%

Πίνακας 3.7 Συνολικό εμπόριο και εμπόριο αγροτικών προϊόντων και τροφίμων (σε δις €)

	2008	2009	2010	2011	2012	% Ρυθμός Μεταβολής 2008-2012	% Μεταβολή 2011-2012
Εισαγωγές							
Σύνολο	48,60	40,90	36,49	31,66	30,21	-11,2	-4,6
Αγρ.Πρ/ντα	7,05	6,40	6,30	6,46	6,34	- 2,7	-2,0
Αγρ. %	14,5	15,6	17,3	20,4	21,0		
Εξαγωγές							
Σύνολο	15,46	13,03	14,46	15,88	16,73	2,0	5,3
Αγρ.Πρ/ντα	4,01	4,00	4,41	4,50	5,24	6,9	16,4
Αγρ. %	25,9	30,7	30,5	28,4	31,3		
Έλλειμμα							
Συνολικό	33,14	27,87	22,04	15,77	13,48	-20,1	-14,5
Αγροτικό	3,04	2,40	1,89	1,96	1,09	-22,6	-44,1

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Η κρίση ως ευκαιρία ανάπτυξης του αγροτικού τομέα : μαθήματα από την Νέα Ζηλανδία, ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΧΥΜΗΣ

Έτσι, ενώ το 2001 η Ελλάδα βρισκόταν στην 14η θέση της παγκόσμιας κατάταξης, με το έλλειμμα στο εμπορικό ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων και τροφίμων στο σύνολο των χωρών του ΟΟΣΑ να φτάνει τα 69 ευρώ κατά κεφαλήν, το 2010 βρέθηκε στην 12η θέση με έλλειμμα 193 ευρώ κατά κεφαλήν.

Ένα ακόμα σημαντικό στοιχείο είναι ότι κατά την δεκαετία 2000-2009 το πραγματικό αγροτικό εισόδημα ανά εργαζόμενο μειώθηκε κατά 16,9%, κάτι που οδηγεί και στην μείωση των απασχολούμενων στον τομέα, καθώς και στην γήρανση του αγροτικού πληθυσμού, δεδομένου ότι οι αγρότες ηλικίας άνω των 65 ετών για το διάστημα 2000-2007 αυξήθηκαν από 31,0 % σε 37,4% επί του συνόλου, ενώ για την ίδια περίοδο οι αγρότες κάτω των 35 ετών μειώθηκαν από 8,7% σε 7 % επί του συνόλου των κατόχων αγροτικών εκμεταλλεύσεων.⁴⁷

Έτσι αντιλαμβανόμαστε, ότι παρά την κρίση των τελευταίων ετών, τα προβλήματα στον τομέα της γεωργίας είναι διαχρονικότερα, όπως για παράδειγμα η εξάρτηση από τις κοινοτικές επιδοτήσεις.⁴⁸

⁴⁷ Eurostat

⁴⁸ το γεωργικό οικογενειακό εισόδημα στις αρχές της δεκαετίας του 1990 εξαρτιόταν από τις κοινοτικές επιδοτήσεις σε ποσοστό μικρότερο του 10%, ενώ το 2011 το ποσοστό συμμετοχής των επιδοτήσεων έφτασε στο 72%.

Ενώ η ελληνική γεωργία έχει ισχυρό συγκριτικό λειτουργικό πλεονέκτημα, μέχρι τώρα δεν αξιοποιήθηκε για την οικονομική, κοινωνική και οικολογική ανάπτυξη της Χώρας.

Ο τομέας χαρακτηρίζεται από χαμηλή παραγωγικότητα, ενώ η διείσδυση της χώρας στις κεντρικές ευρωπαϊκές αγορές είναι πολύ χαμηλή, με μερίδιο κάτω από το 2%, όταν η Ιταλία και η Ισπανία έχουν περίπου 10% και 13% αντίστοιχα. Η χώρα δεν έχει μία ολοκληρωμένη και σαφή εξαγωγική στρατηγική, είτε συνολικά, είτε για το κάθε προϊόν ξεχωριστά.

Έτσι το θέμα των επενδύσεων συνδέεται με με δύο κρίσιμα ζητήματα. Το πρώτο αφορά στις προτεραιότητες και τη στόχευση των αναπτυξιακών πολιτικών και το δεύτερο στην αξιοποίηση και τη διαχείριση των διατιθέμενων δημόσιων πόρων.

Πίνακας 3.8 Εξέλιξη επενδύσεων ανά επενδυτικό αγαθό (σε εκατ. €, τρέχουσες τιμές)

Επενδυτικά αγαθά	2006	2007	2008	2009	2010	Μεταβολή (%) 2009/2008	Μεταβολή (%) 2010/2009
Αγροτικά προϊόντα	106	80	109	104	104	- 4,6	0,0
Μεταλ. προϊόντα, μηχανήματα	9.733	11.620	13.544	10.489	8.674	- 22,6	- 17,3
Εξοπλισμός μεταφορών	5.526	7.277	6.944	7.471	5.258	7,6	- 29,6
Κατοικίες	18.309	17.208	12.719	9.940	8.113	- 21,8	- 18,2
Άλλες κατασκευές	8.420	9.191	9.720	9.807	9.264	0,9	- 5,5
Άλλα προϊόντα	2.079	2.210	2.259	2.349	2.431	3,9	3,5
Μεταβολές αποθεμάτων	-1.095	2.121	3.311	-2.315	-340	-	-
Σύνολο	43.078	49.657	48.606	37.845	33.504	- 22,1	- 11,5

Πηγή : Εθνικοί Λογαριασμοί - ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Παρά τα μειονεκτήματα αυτά, η Ελλάδα κατέχει πλεονεκτήματα ποιότητας και κόστους που δείχνουν ότι υπάρχει η δυνατότητα για υψηλότερη ανταγωνιστικότητα, εξωστρέφεια και υποκατάσταση εισαγωγών.⁴⁹

⁴⁹ Η Ελλάδα 10 Χρόνια Μπροστά Προσδιορίζοντας το νέο Μοντέλο Ανάπτυξης της

Ελλάδας, McKinsey, 2011

Βασικός στόχος της Ελληνικής γεωργίας θα πρέπει να είναι η ανασυγκρότηση των αγροτικών εκμεταλλεύσεων, ώστε να μπορούν να παραχθούν υψηλής ποιότητας αγροτικά προϊόντα με φιλικούς τρόπους στο περιβάλλον, ώστε να αυξηθεί δυναμικά η ανταγωνιστικότητά τους και να διεισδύσουν στις ξένες αγορές.

Κάτι τέτοιο, σύμφωνα με την μελέτη του Mc Kinsey ,μπορεί να επιτευχθεί μέσω των οικονομιών της κλίμακας δηλαδή μέσω:

- στροφής σε μεγαλύτερες μονάδες με υψηλότερη παραγωγικότητα
- χρήσης δημοσίων εκτάσεων για να μεγαλώσει η κλίμακα παραγωγής
- εισαγωγής νέων μεθόδων για την αύξηση της παραγωγικότητας της γης.
- ίδρυσης νέου οργανισμού τυποποίησης και πιστοποίησης για αγροτικά προϊόντα.

Μέχρι το 2021 η επιπλέον συνεισφορά στην ΑΠΑ (άμεση και έμμεση) θα μπορούσε να είναι της τάξης των €4,5 δισ., η απασχόληση μπορεί να αυξηθεί κατά 140.000 νέες θέσεις εργασίας και το εμπορικό ισοζύγιο να βελτιωθεί κατά περίπου € 2,7 δισ.⁵⁰

Στην ανασυγκρότηση αυτή βοηθάει και η ΚΑΠ (Κοινή Αγροτική Πολιτική). Με την αναθεώρηση που επετεύχθη το 2006, ουσιαστικά έδωσε την δυνατότητα για αναδιάρθρωση εκ βαράθρων του αγροτικού τομέα, δεδομένου ότι ο τρόπος καταβολής των επιδοτήσεων άλλαξε.

Σύμφωνα με το νέο σύστημα ενισχύσεων, η καταβολή των επιδοτήσεων είναι αποσυνδεδεμένη από την παραγωγή. Δεν συνδέεται πλέον ούτε με το είδος της καλλιέργειας ούτε με την ποσότητα παραγωγής και περιλαμβάνει το σύνολο των άμεσων ενισχύσεων που εισέπραξε κατά μέσο όρο ο παραγωγός κάθε εκμεταλλεύσεως στην τριετία 2000-2002.

Συνολικά, οι κρατικές ενισχύσεις προς τον αγροτικό τομέα (συμπεριλαμβανομένων και των κοινοτικών επιδοτήσεων) εκτιμώνται στα € 9,5 δισ. το 2009, από € 8,5 δισ. το 2008 και € 5,05 δισ. το 2000, εξέλιξη που ισοδυναμεί με μέση ετήσια αύξηση κατά 7,3% στην περίοδο 2000-2009. Οι συνολικές κρατικές δαπάνες στον αγροτικό τομέα ανήλθαν το 2008 στο 81% της ακαθάριστης αξίας της συνολικής παραγωγής του αγροτικού τομέα (2008: € 11,1 δισ., 2007: € 11,7 δισ.).

---

⁵⁰ Η Ελλάδα 10 Χρόνια Μπροστά Προσδιορίζοντας το νέο Μοντέλο Ανάπτυξης της

Παρά όμως την περίοδο της κρίσης και με την ενίσχυση των αναπτυξιακών νόμων, μόνο το 2010, είχαμε επιστροφή 60.000 νέων ατόμων στη γεωργία, πράγμα που επαναπροσδιόρισε το παραγωγικό μοντέλο της χώρας.

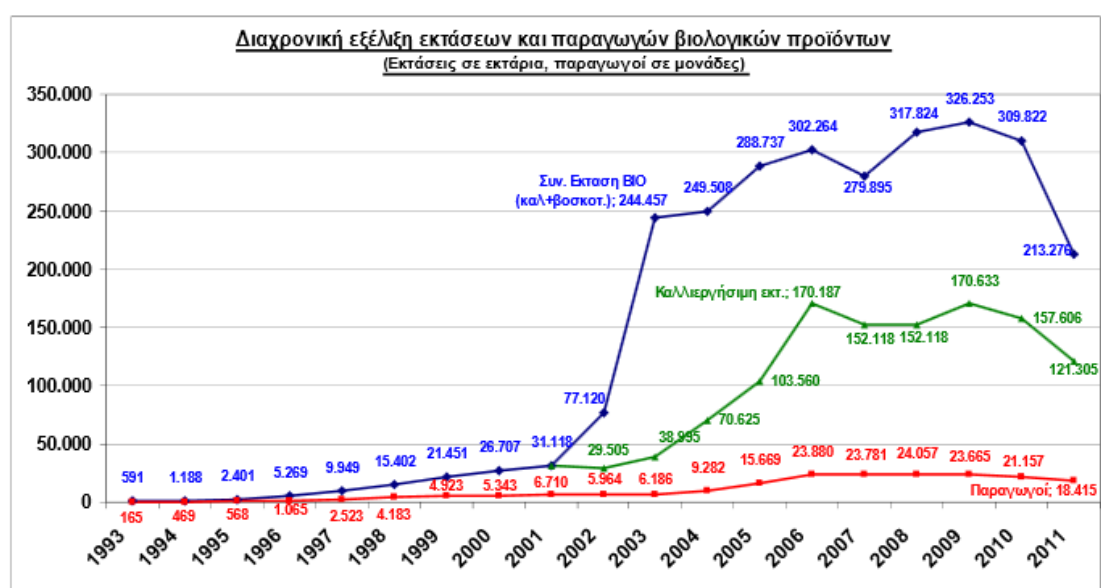
Σχετικό πρόγραμμα του υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, ύψους 140 εκατ. ευρώ, το οποίο έχει εγκρίνει η Ε.Ε. προβλέπει υψηλή χρηματική ενίσχυση για νέους, που θα αποφασίσουν να ασχοληθούν με τη γεωργία, ως πρώτη εγκατάστασης στην ύπαιθρο.

Σε αυτήν την αύξηση συντέλεσαν και οι κρατικές επιδοτήσεις σε καινοτόμες και κερδοφόρες παραγωγές, όπως τα βιολογικά προϊόντα.

Στην Ελλάδα, σύμφωνα με τα στοιχεία του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, στο τέλος του 2011 δραστηριοποιούνταν στον κλάδο 18.415 βιοκαλλιεργητές, 1.506 μεταποιητές, 5 εισαγωγείς και 27 χονδρέμποροι-διακινητές.

Η έκταση της βιολογικής γεωργίας στην Ελλάδα το έτος 2010 ανερχόταν σε ποσοστό 3,7% της συνολικής καλλιεργούμενης γης.

Πίνακας 3.9

Πηγή ⁵¹

⁵¹ <http://www.piraeusbankgroup.com/~media/Com/Downloads/Greek-Sectoral-Studies/2013/kladiki-viologiki-gewrgia-telikoz.ashx>

3.4 Ναυτιλία

Η ναυτιλία, αποτελούσε και συνεχίζει να αποτελεί, έναν από τους πιο βασικούς κλάδους ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας. Εδώ και πολλά χρόνια η ελληνική ναυτιλία κατέχει ηγετική θέση στην παγκόσμια οικονομία.

Σύμφωνα με τα στοιχεία για το 2013 της United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), η ελληνικών συμφερόντων ναυτιλία βρίσκεται στην πρώτη θέση του κόσμου όσον αφορά στη χωρητικότητα που ελέγχει, με περισσότερα από 4.000 πλοία. Ειδικότερα ελέγχει το 15,17% του παγκόσμιου στόλου, όσον αφορά την παγκόσμια χωρητικότητα και το 40% της Ευρωπαϊκής ναυτιλίας.

Ο ναυτιλιακός κλάδος συνεισφέρει σε σύνολο περίπου €13,4 δισεκατομμύρια ετησίως στο Ελληνικό ΑΕΠ βάσει στατιστικών του 2010, που αντιστοιχεί στο 6% ενώ υπολογίζεται ότι απασχολεί περί τα 165.000 άτομα

Από αυτά, η ποντοπόρος ναυτιλία έχει την μεγαλύτερη συνεισφορά, προσφέροντας €6,5 δισεκατομμύρια.

Επιπροσθέτως, ο Ελληνικός ναυτιλιακός κλάδος συνεισφέρει έμμεσα, μέσω των υποστηρικτικών υπηρεσιών της ναυτιλίας, €2,3 δισεκατομμύρια ενώ €3,4 δισεκατομμύρια είναι τα υπολογιζόμενα επαγωγικά οφέλη. Συνολικά, ο ναυτιλιακός κλάδος συνεισφέρει περίπου €13,4 δισεκατομμύρια.

Ο Ελληνικός ναυτιλιακός κλάδος υπολογίζεται ότι απασχολεί περισσότερα από 165.000 άτομα, δηλαδή το 3,5% της συνολικής απασχόλησης.

Οι εισπράξεις των θαλάσσιων μεταφορών στο Εμπορικό Ισοζύγιο Υπηρεσιών ανήλθαν την τελευταία δεκαετία στα €136 δισεκατομμύρια.

Η Ελληνική ναυτιλία, με εισπράξεις που ανήλθαν σε €12,7 δισεκατομμύρια το 2011, κατέχει την πρώτη θέση στο Εμπορικό Ισοζύγιο Υπηρεσιών. Αξίζει να σημειωθεί πως οι κεφαλαιακές ανάγκες της Ελληνικής ναυτιλίας καλύπτονται από ιδιωτικά κεφάλαια, χωρίς χρηματοδότηση ή επιδοτήσεις από την κυβέρνηση.

Πίνακας 3.10 Εξέλιξη του Ελληνόκτητου Ποντοπόρου στόλου ανά έτος

Έτος	Αριθμός Πλοίων	DWT	Ετήσια Μεταβολή %	Ετήσια Μεταβολή %
			(αριθμός πλοίων)	(DWT)
1990	2,426	84.439.159		
1991	2,454	87.102.785	1,2%	3,2%
1992	2,688	98.218.176	9,5%	12,8%
1993	2,749	103.958.104	2,3%	5,8%
1994	3,019	120.650.373	9,8%	16,1%
1995	3,142	126.128.352	4,1%	4,5%
1996	3,246	129.737.336	3,3%	2,9%
1997	3,204	127.782.567	-1,3%	-1,5%
1998	3,358	133.646.831	4,8%	4,6%
1999	3,424	139.255.184	2,0%	4,2%
2000	3,584	150.966.324	4,7%	8,4%
2001	3,618	168.434.370	0,9%	11,6%
2002	3,48	164.613.935	-3,8%	-2,3%
2003	3,355	171.593.487	-3,6%	4,2%
2004	3,379	180.140.898	0,7%	5,0%
2005	3,338	182.540.868	-1,2%	1,3%
2006	3,397	190.058.534	1,8%	4,1%
2007	3,699	218.229.552	8,9%	14,8%
2008	4,173	260.929.221	12,8%	19,6%
2009	4,161	263.560.741	-0,3%	1,0%
2010	3,996	258.121.898	-4,0%	-2,1%
2011	3,848	261.675.981	-3,7%	1,4%

Πηγή: Ναυτιλιακό Επιμελητήριο Ελλάδος

Η συμβολή όμως της ελληνικής ναυτιλίας στην ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας αυξάνεται ακόμα περισσότερο, όταν οι ελληνικές ναυτιλιακές εταιρίες επιλέγουν την Ελλάδα ως τόπο εγκατάστασής τους, κάτι που πραγματοποιείται τα τελευταία χρόνια.

Ωστόσο ο τομέας της ναυτιλίας μπορεί να ενισχύσει ακόμα περισσότερο την ελληνική οικονομία με την δημιουργία κινήτρων για την προσέλκυση ακόμα περισσότερων επενδύσεων.

Πιο συγκεκριμένα συνιστάται :

- Η οριζόντια ανάπτυξη του ελληνικού θαλάσσιου προϊόντος, που περιλαμβάνει την ποντοπόρο ναυτιλία, την επιβατηγό ναυτιλία, τα λιμάνια, την εκπαίδευση, τον ναυπηγικό τομέα, την αλιεία, τις μεταφορές και τα logistics.

- Η απλοποίηση διαδικασιών έναρξης επιχειρήσεων και μείωση της γραφειοκρατίας.
- Η ανάπτυξη του λιμενικού τομέα για να προσελκύσει τις διεθνείς αλυσίδες μεταφορών και εφοδιασμού.
- Η αύξηση της ανταγωνιστικότητας της δυνατότητας της χώρας ως προς την ναυπήγηση και την επισκευή πλοίων.
- Αναβάθμιση της ποιότητας εκπαίδευσης και της προσφοράς εργασίας.
- Σταθερό και ανταγωνιστικό θεσμικό πλαίσιο, λόγω του διεθνούς ανταγωνισμού που υπάρχει για την προσέλκυση εγκατάστασης ναυτιλιακών δραστηριοτήτων.⁵²

Το αξιοσημείωτο είναι ότι παρά την οικονομική κρίση, ο κλάδος της ναυτιλίας ανθίσταται.

Οι Έλληνες εφοπλιστές τόσο το 2012, όσο και το 2013 έκαναν παραγγελίες ρεκόρ, ενώ στο ίδιο μοτίβο συνεχίζουν και το 2014. Ειδικότερα, το 2012 επένδυσαν 4,4 δισεκατομμύρια δολάρια στην αγορά 238 μεταχειρισμένων πλοίων secondhand, αριθμός σαφώς μεγαλύτερος από 204 πλοία το 2011, ενώ το 2013 επένδυσαν 4 δισεκατομμύρια δολάρια για την αγορά εξειδικευμένου τύπου πλοία μεταφοράς υγροποιημένου φυσικού αερίου, υπογράφοντας συνολικά 51 συμβόλαια με ναυπηγικές κινέζικες μονάδες.⁵³

Εντός του 2013, συνολικά 13 ναυτιλιακές εταιρείες έχουν προχωρήσει σε αύξηση μετοχικού κεφαλαίου προκειμένου να ενισχύσουν τη ρευστότητά τους και έχουν κάνει επενδύσεις για να δυναμώσουν τον στόλο τους. Από αυτές οκτώ είναι ελληνικών συμφερόντων, οι οποίες άντλησαν σχεδόν 750 εκατ. δολάρια, σύμφωνα με τη Seaborne Capital Advisors.⁵⁴

Το λιμάνι του Πειραιά το 2012(μετά την επένδυση της cosco),αύξησε την εμπορευματική του κίνηση κατά 64% σημειώνοντας παγκοσμίως τον

---

⁵² Εκτίμηση του αντίκτυπου της Ναυτιλίας στην Ελληνική οικονομία και κοινωνία, The Boston Consulting Group, 2013

⁵³ <http://www.e-nautilia.gr/ependuseis-epo-ellhnes-efoplistes-se-lng-lpg/>

⁵⁴ <http://www.e-nautilia.gr>

μεγαλύτερο ρυθμό ανάπτυξης⁵⁵ και καθίσταται έτσι το τρίτο μεγαλύτερο λιμάνι της Μεσογείου.

Ο Πειραιάς, αποτελεί και διαμετακομιστικό κέντρο πρώτης επιλογής και για τα αυτοκίνητα και συγκεντρώνει τις εισαγωγές της Ε.Ε. από την Ιαπωνία που βαίνουν αυξανόμενες προς την Αν. Μεσόγειο και τον Εύξεινο Πόντο σημειώνοντας αύξηση 9,8% έναντι του 2011 και 66% έναντι του 2009⁵⁶

3.5 Βιομηχανία ποτών και τροφίμων

Ο κλάδος της βιομηχανίας τροφίμων και ποτών, αποτελεί έναν από τους δυναμικότερους και ταχύτερα αναπτυσσόμενους κλάδους της μεταποίησης και ιδιαιτέρως του δευτερογενούς τομέα της ελληνικής οικονομίας, ακόμα και την περίοδο της οικονομικής ύφεσης και διαθέτει όλες τις προϋποθέσεις ώστε να αποτελέσει έναν από τους βασικότερους μοχλούς ανάπτυξης της χώρας.

Ο κλάδος αυτός είναι ιδιαίτερα ανταγωνιστικός και εξωστρεφής με έντονη επενδυτική δραστηριότητα στην Μεσόγειο, στα Βαλκάνια και σε ολόκληρη την Ευρώπη, ενώ παρουσιάζει πολλές δυνατότητες περαιτέρω ανάπτυξης χάρη στην διαθεσιμότητα των πρώτων υλών, στα προϊόντα υψηλής ποιότητας, στην εξειδικευμένη τεχνολογία και στο εκτενές και δυναμικό δίκτυο διανομής και πωλήσεων.

Ο κλάδος αυτός από άποψη οικονομίας είναι επίσης σημαντικός αφού πραγματοποιεί το 25% του κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων μεταποίησης, το 24% της απασχόλησης, στο 25% του συνολικού επενδεδυμένου κεφαλαίου και σχεδόν στο 25% της προστιθέμενης αξίας.

Ο ρυθμός ανάπτυξης του κλάδου υπολογίζεται στο 20,6% την τελευταία δεκαετία. Οι εταιρείες τροφίμων και ποτών αποτελούν τους βασικούς εξαγωγείς της χώρας. Πιο συγκεκριμένα το 2013 η ελληνική βιομηχανία τροφίμων

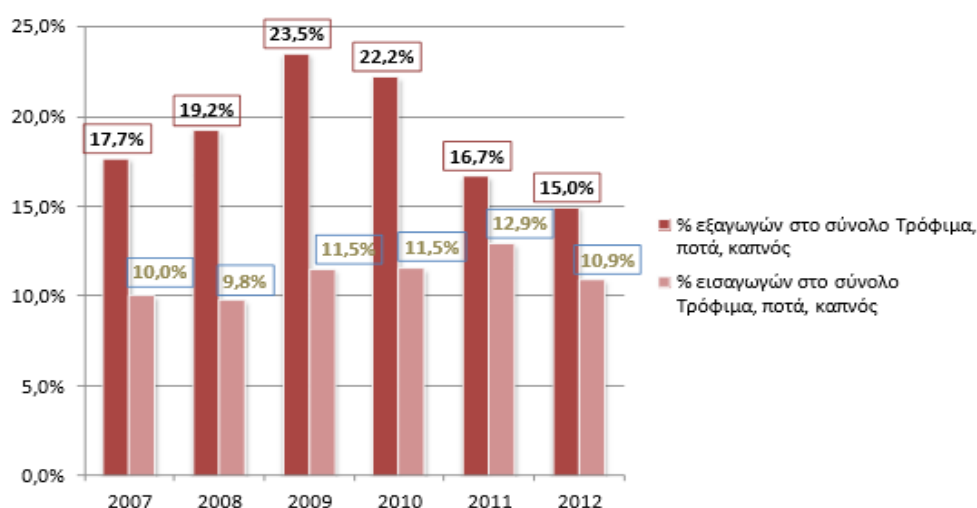
⁵⁵ Το πρόγραμμα blueeconomy.gr, realnews, 12/01/2014

⁵⁶ Kathimerini.gr, Ο Πειραιάς ανακηρύχθηκε το ταχύτερα αναπτυσσόμενο λιμάνι του πλανήτη το 2013, 30/01/2012

αποτελέσει την πρώτη δύναμη σε εξαγωγές που ανέρχονταν στο 18,2% του συνόλου των εξαγωγών της χώρας, παρουσιάζοντας έσοδα 4,5 δις ευρώ.

Σημαντική είναι επίσης η μείωση του εμπορικού ελλείμματος κατά 43% μέσα σε ένα χρόνο, από το 2011 στο 2012 καθώς και η εξέλιξη του λόγου εξαγωγών–εισαγωγών τροφίμων – ποτών, ο οποίος καταγράφει συνεχή άνοδο από το 2009, για να φτάσει στο 57,3% το 2012, που σημαίνει ότι το μερίδιο των εξαγωγών ως προς τις αντίστοιχες εξαγωγές καλύπτει σχεδόν το 60%.⁵⁷

Πίνακας 3.11 Ποσοστά εισαγωγών –εξαγωγών στον τομέα τροφίμων –ποτών στο σύνολο των προϊόντων.

Πηγή :Eurostat ,IOBE

Βασικές αγορές για τα ελληνικά προϊόντα αποτελούν η Γερμανία, η Ιταλία, η Ισπανία, το Ηνωμένο Βασίλειο και οι ΗΠΑ.

Σημειώνεται ότι ο κλάδος τροφίμων κατέχει τις τελευταίες δεκαετίες την πρώτη θέση στην ελληνική βιομηχανία, με το 27,7% του συνόλου της βιομηχανίας στην οποία δραστηριοποιούνται περισσότερες από 1.200 επιχειρήσεις με περισσότερους από 360.000 άμεσα και έμμεσα εργαζόμενους.

⁵⁷ Βιομηχανία Τροφίμων και Ποτών –FACTS & FIGURES, IOBE, 2013

Πίνακας 3.12 Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή της απασχόλησης στην Βιομηχανία τροφίμων και ποτών

Απασχολούμενοι	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012 (9μηνο)
Σε χιλιάδες	120,8	125,5	122,3	117,7	125,7	127	116,5	106,5
% ετήσια μεταβολή	5,7%	3,9%	-2,6%	-	6,8%	1,03%	-8,2%	-8,6%

Πηγή: IOBE

Σύμφωνα με πανελλαδική έρευνα της DIRECTION BUSINESS REPORTS, διαπιστώθηκε ότι η βιομηχανία ποτών τροφίμων είναι πιο ανθεκτική στην οικονομική κρίση σε σχέση με άλλους κλάδους. Πιο συγκεκριμένα παρουσιάστηκε αύξηση 8,15% στο συνολικό κύκλο εργασιών το 2011 ,σε σχέση με το 2012 ,ενώ οι συνολικές ζημιές προ φόρων μειώθηκαν κατά 53,83%!⁵⁸

Σήμερα, η Ελλάδα προσφέρει πολλαπλά οφέλη σε σημαντικό αριθμό πολυεθνικών επιχειρήσεων. Επιχειρηματικοί κολοσσοί, όπως Nestlé, Coca Cola, Kraft Foods, Barilla, Cadbury, General Mills, Friesland Campina και Athenian Brewery, παρασκευάζουν στην Ελλάδα ευρεία γκάμα προϊόντων, τα οποία γίνονται άμεσα αποδεκτά τόσο στην εγχώρια, όσο και στις γειτονικές περιφερειακές αγορές.⁵⁹

Την διετία της ύφεσης (2009-2010) ,οι επενδύσεις στον κλάδο των τροφίμων ξεπέρασαν το 1 δις ευρώ, ενώ το 2012 σύμφωνα με τον IOBE οι επενδύσεις αυξήθηκαν κατά 9,7 % σε σύγκριση με το 2011.

Να σημειωθεί ότι οι επενδύσεις δεν έχουν επιδοτηθεί και αφορούν το σύνολο της χώρας με μεγάλη διασπορά στην επαρχία εξαιτίας των πανελλαδικών δικτύων καταστημάτων.

Οι επενδύσεις κατανέμονται σε διάφορες κατηγορίες με την πλειοψηφία, δηλαδή περίπου τα 2/3, να αφορούν την οργανωσιακή και τεχνολογική αναβάθμιση του δικτύου πωλήσεων και διανομών με στόχο την βελτίωση της παραγωγικότητας, την μείωση του κόστους εφοδιασμού.

⁵⁸ Ανθεκτικός ο κλάδος των τροφίμων στην κρίση, Ημερησία, 19/12/2012

⁵⁹ www.investingreece.gov.gr

Πιο συγκεκριμένα οι επενδύσεις εστίαζαν :

- Σε συστήματα ποιότητας (π.χ. ISO), διαδικασίες αναδιοργάνωσης, εκπαίδευση και αναβάθμιση του προσωπικού κλπ.
- Μηχανοργάνωση, μηχανογράφηση και επενδύσεις σε εξοπλισμό ηλεκτρονικών υπολογιστών, λογισμικό, αυτοματισμούς κλπ.
- Οργάνωση, επέκταση και αυτοματοποίηση κέντρων αποθήκευσης και διανομής προϊόντων.
- Αναβάθμιση-ανακαίνιση καταστημάτων (νέος εξοπλισμός, υποδομές παροχής νέων υπηρεσιών κλπ).
- Επενδύσεις για βιώσιμη ανάπτυξη, όπως συστήματα εξοικονόμησης ενέργειας, συστήματα φωτοβολταϊκών, κέντρα ανακύκλωσης, ειδικά «πράσινα» καταστήματα κλπ.
- Λειτουργία νέων καταστημάτων (επένδυση σε ακίνητα, υλικός εξοπλισμός, κατασκευές κλπ) ή εξαγορά καταστημάτων.
- Παραγωγή και συσκευασία προϊόντων ιδιωτικής ετικέτας.

Ειδικότερα τον τελευταίο χρόνο γίνονται αξιόπαινες προσπάθειες ,μέσω του ΣΕΒΤ ,ώστε η ελληνική βιομηχανία τροφίμων να επενδύσει στην έρευνα και στην καινοτομία ,εκμεταλλευόμενη την τεχνογνωσία των Πανεπιστημίων, ερευνητικών φορών κ.τ.λ.

Η πιο σημαντική πρωτοβουλία ήταν η συγκρότηση της ελληνικής πλατφόρμας FOOD FOR LIFE που στοχεύει στην χάραξη στρατηγικής για την έρευνα και την ανάπτυξη μέσω της σύνδεσης της επιχειρηματικής και ακαδημαϊκής κοινότητας.

Παρόλο όμως αυτές τις στρατηγικές ανάπτυξης, εξακολουθούν να υπάρχουν προβλήματα, η λύση των οποίων θα δώσει περαιτέρω ώθηση στην εκμετάλλευση των δυνατοτήτων που προσφέρει ο τομέας αυτός.

Σύμφωνα με την μελέτη του McKinsey πρέπει να υπάρξουν 4 βασικές κατευθύνσεις:

- ❖ **Καθορισμός προτεραιοτήτων για τις εξαγωγικές αγορές.** Αυτό συνεπάγεται την ομαδοποίηση των ξένων αγορών με βάση την παρουσία κοινών δικτύων λιανικής πώλησης και εμπορικών συνεργειών, και στη συνέχεια την ιεράρχηση τους με βάση το μέγεθος, την προοπτική ανάπτυξης και την αποδοχή των ελληνικών προϊόντων. Σε πρώτη προτεραιότητα είναι οι αγορές της Β. Αμερικής, του Ηνωμένου Βασιλείου, της Γερμανίας, της Αυστρίας και των Βαλκανίων. Άλλες κύριες αγορές περιλαμβάνουν την Ιταλία, τη Γαλλία και το Βέλγιο, τη Σκανδιναβία, τη Ρωσία και την Αυστραλία
- ❖ **Καινοτομία και σταδιακή βελτίωση της αξίας του προϊόντος.** Δημιουργία ενός παγκόσμιου αναγνωρίσιμου μηχανισμού πιστοποίησης πρωτότυπων ελληνικών προϊόντων και ανάληψη δράσεων που σχετίζονται ειδικά με το κάθε προϊόν, όπως η συσκευασία και το "ονοματεπώνυμο"/ branding, η υποκατάσταση των εισαγωγών λαδιού (π.χ. ηλιελαίου), κυρίως για επαγγελματική χρήση, η εισαγωγή καινοτομιών, η διαφήμιση του τόπου προέλευσης για τα ελληνικά γαλακτοκομικά (στραγγιστό γιαούρτι και φέτα) και η επιλεκτική προώθηση άλλων προϊόντων που παρουσιάζουν προοπτική ταχείας ανάπτυξης.
- ❖ **Αύξηση του ελληνικού παραγωγικού δυναμικού και της αποδοτικότητας.** Προτεινόμενες δράσεις σε αυτήν την κατεύθυνση είναι η ανάπτυξη 4-6 σύγχρονων μονάδων μεταποίησης και συσκευασίας μεγάλης κλίμακας (για τα προϊόντα προτεραιότητας όπως ελαιόλαδο, ελιές, τομάτες και πατάτες), στρατηγικά τοποθετημένων κοντά στην πηγή της πρώτης ύλης.
- ❖ **Εξασφάλιση ισχυρής τοποθέτησης στις αγορές προτεραιότητας.** Μία σημαντική δράση θα ήταν η ίδρυση μίας «Εταιρείας Ελληνικών Τροφίμων» (ιδιωτική εταιρία ή ΣΔΙΤ) που θα φρόντιζε να εξασφαλίσει πρόσβαση στις σημαντικές εξαγωγικές αγορές για ανταγωνιστικά ελληνικά προϊόντα και παραγωγούς αναπτύσσοντας δίκτυα χονδρικής και λιανικής διανομής, συντονίζοντας καμπάνιες μάρκετινγκ και ιδρύοντας σε σημεία αυξημένης κίνησης έναν περιορισμένο αριθμό καταστημάτων λιανικής πώλησης που θα διαθέτουν αποκλειστικά ελληνικά προϊόντα στις κύριες αγορές.

Συμπερασματικά, αυτό που απαιτείται είναι περισσότερη εξωστρέφεια, αύξηση των εξαγωγών και καλύτερη προβολή, δίνοντας έμφαση στην ποιότητα των ελληνικών προϊόντων και στην οργανωμένη προώθηση του ελληνικού brand name, κάτι που απαιτεί την στενότερη και αποτελεσματικότερη συνεργασία όλων των εκπροσώπων του κλάδου και του δημόσιου τομέα, ώστε να διασφαλιστεί η επιλογή της καταλληλότερης στρατηγικής προς έναν μακροχρόνιο αναπτυξιακό σχεδιασμό.

Κύρια πλεονεκτήματα για τους υποψήφιους επενδυτές

- Χαμηλό λειτουργικό κόστος,
- Άφθονες πρώτες ύλες,
- Παραγωγή σύμφωνα με το ευρωπαϊκό κανονιστικό και νομοθετικό πλαίσιο,
- Πρόσβαση στις αναδυόμενες αγορές της Νοτιοανατολικής Ευρώπης όπου οι ελληνικές εταιρείες τροφίμων και ποτών έχουν εξαιρετικά ανεπτυγμένο δίκτυο παραγωγής και διανομής,
- Τάση, ιδιαίτερα στις αναπτυγμένες κοινωνίες, για υγιεινή διατροφή βασισμένη στα μεσογειακά διατροφικά χαρακτηριστικά,
- Υψηλά καταρτισμένο και εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό,
- Εξοικείωση των Ελλήνων καταναλωτών με διεθνείς γεύσεις και διεθνή προϊόντα διατροφής.

Επενδυτικές ευκαιρίες παρουσιάζονται επίσης στα «μεσογειακά» προϊόντα διατροφής, καθώς και στον ταχέως αναπτυσσόμενο τομέα των βιολογικών προϊόντων. Αγαθά, όπως ο κρόκος Κοζάνης, η μαστίχα Χίου και η σπιρουλίνα ως διατροφικό συμπλήρωμα, είναι διεθνώς αναγνωρισμένα για την εξαιρετικά υψηλή τους ποιότητα. Επιπλέον, φημισμένα προϊόντα, όπως το ούζο, η φέτα και τα φυστίκια Αιγίνης κερδίζουν συνεχώς νέες αγορές σε παγκόσμιο επίπεδο.⁶⁰

3.6 Περιβάλλον

Ο όρος απορρίμματα συναντάται για πρώτη φορά στην ελληνική νομοθεσία το 1964. Έκτοτε έχουν θεσπιστεί δεκάδες νομοθετικές ρυθμίσεις, οι οποίες προσαρμόζονταν και στις κοινοτικές οδηγίες και διατύπωναν τις βασικές αρχές που διέπουν την διαχείριση των απορριμμάτων, ώστε να μην προκαλούνται βλάβες, είτε στην δημόσια υγεία, είτε στο περιβάλλον.

Η βασικότερη έλλειψη της χώρας είναι η απουσία σχεδιασμού για την εύρεση χώρων εγκατάστασης επεξεργασίας, εκμετάλλευσης και διάθεσης των απορριμμάτων καθώς και η έλλειψη στρατηγικών πρωτοβουλιών για την

---

⁶⁰ investingreece.gov.gr

μείωση του όγκου των απορριμμάτων και την αύξηση της ποσότητας των ανακυκλούμενων προϊόντων.

Σύμφωνα με την μελέτη του Mc Kinsey η μείωση του ποσοστού της επιχωμάτωσης και η εισαγωγή νέων μεθόδων διαχείρισης αποβλήτων με υψηλότερη προστιθέμενη αξία (π.χ., αποτέφρωση, ανακύκλωση, κομποστοποίηση) μπορούν να έχουν σημαντικά περιβαλλοντικά και οικονομικά οφέλη για τη χώρα και ουσιαστικά αποτελούν «μονόδρομο» βάσει των οδηγιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Βάσει και των πρακτικών άλλων ευρωπαϊκών χωρών, η Ελλάδα μπορεί να υιοθετήσει τη συστηματική αποτέφρωση, να αυξήσει το ποσοστό ανακύκλωσης/κομποστοποίησης, και να παράξει περισσότερη ενέργεια μέσω των αποβλήτων.

Η δημιουργία και λειτουργία οργανωμένων υποδομών για την καλύτερη διαχείριση των αποβλήτων συνεπάγεται σημαντικά περιβαλλοντικά και οικονομικά οφέλη για τη χώρα. Επιπλέον, η αποτελεσματική αντιμετώπιση του τμήματος των βιομηχανικών αποβλήτων είναι εξαιρετικά σημαντική για την περιβαλλοντική βιωσιμότητα και την αποτελεσματική λειτουργία του βιομηχανικού κλάδου

Σύμφωνα με οδηγίες της ΕΕ, όλα τα κράτη-μέλη έχουν την υποχρέωση να ανακυκλώνουν το 55-80% των συσκευασιών έως το 2011 και να μειώσουν τα οργανικά αστικά απόβλητα κατά 25%, εφαρμόζοντας τεχνικές και διαδικασίες κομποστοποίησης στην πηγή (δηλαδή στην οικία ή τον επαγγελματικό χώρο) έως το 2010. Το ποσοστό αυτό θα πρέπει να αυξηθεί σε 50% έως το 2013 και σε 65% έως το 2020.⁶¹

Η Ελλάδα εδώ και χρόνια χρησιμοποιεί εκτεταμένα το μοντέλο ταφής των απορριμμάτων μέσω των ΧΥΤΑ (Χώροι Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων). Στους ΧΥΤΑ σήμερα θάβεται περίπου το 90% της συνολικής ποσότητας απορριμμάτων, γεγονός το οποίο έχει σημαντικές συνέπειες τόσο στο περιβάλλον, όσο και στον άνθρωπο, είτε λόγω της εκροής μεθανίου, είτε λόγω μόλυνσης του εδάφους και του υδροφόρου ορίζοντα

Σήμερα λόγω της οικονομικής κρίσης και της επιβολής προστίμων, η κυβέρνηση έχει προχωρήσει με επείγουσες διαδικασίες το σχέδιο επενδύσεων υπό την μορφή ΣΜΙΤ (σύμπραξη ιδιωτικού και δημόσιου φορέα), δεδομένου ότι στην σημερινή εποχή τα απορρίμματα αποτελούν προϊόν προς εκμετάλλευση αφού αναδεικνύεται ως σημαντική πηγή κέρδους.

---

⁶¹ investingreece.gov.gr/

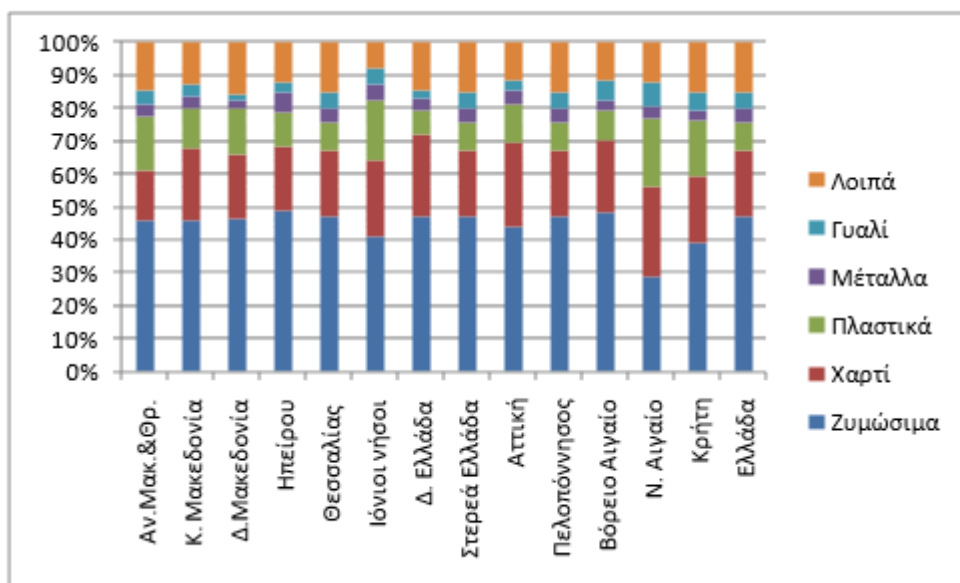
Οι επενδυτικές ευκαιρίες στον τομέα της Διαχείρισης Απορριμμάτων είναι εξαιρετικές. Ήδη αναμένονται να πραγματοποιηθούν 12 έργα συνολικού ύψους 2 δις ευρώ σ όλη την χώρα ,αξιοποιώντας ιδιωτικούς πόρους και το ΕΣΠΑ. Πιο συγκεκριμένα στις Σέρρες κατασκευάζεται μονάδα επεξεργασίας Απορριμμάτων με την μέθοδο ΣΜΙΤ⁶² ,επένδυσης της τάξεως 30 εκατομμυρίων ευρώ ,δημιουργώντας συνολικά γύρω στις 200 θέσεις εργασίας.

Από την άλλη η τεχνογνωσία ξένων εταιρειών που θα καλύψουν τις ανάγκες της αγοράς αποτελεί επιτακτική ανάγκη, καθώς οι δυνατότητες της εγχώριας υποδομής δεν είναι επαρκείς.

Η Ελλάδα παράγει ετησίως περισσότερα από 30 εκατομμύρια τόνους αποβλήτων, εκ των οποίων τα 5,5 εκατομμύρια είναι οικιακά απόβλητα, τα 5 εκατομμύρια είναι απόβλητα κατασκευών, τα 19 εκατομμύρια είναι βιομηχανικά απόβλητα και 230 χιλιάδες από επικίνδυνα απόβλητα. Αν προστεθούν και οι χιλιάδες τόνοι γεωργικών αποβλήτων είναι φανερό να κατανοηθεί πόσο σημαντική είναι για την χώρα η σωστή διαχείριση των αποβλήτων. Το ποσό αυτό ισοδυναμεί με 455 κιλά αποβλήτων ανά κάτοικο.

Η Αττική παράγει σχεδόν το 39% των αστικών αποβλήτων ,δηλαδή περίπου 2 εκατομμύρια τόνους(6.500 τόνοι ημερησίως), ενώ ακολουθούν η περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας με 16% και η πόλη της Θεσσαλονίκης με 9%.

Πίνακας 3.13 Σύσταση ΑΣΑ στις περιφέρειες της Ελλάδας

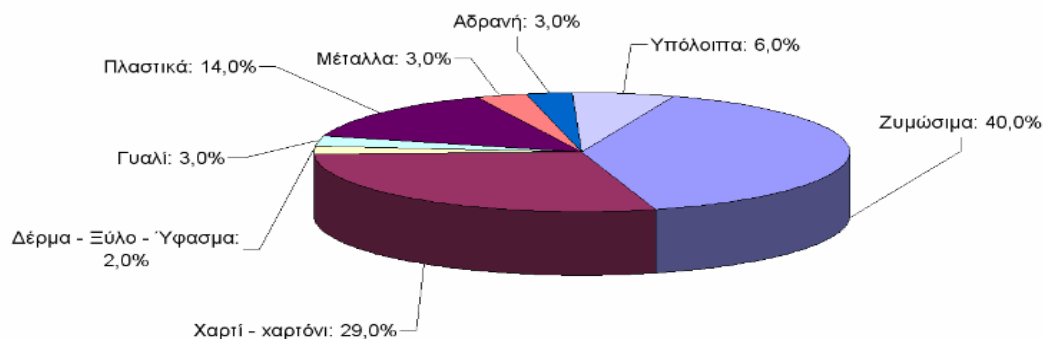

⁶² Αποτελεί το τρίτο έργο ΣΜΙΤ, μετά από τις περιφέρειες Πελοποννήσου και Δυτικής Μακεδονίας.

Σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat ο μέσος συντελεστής παραγωγής απορριμμάτων κατά το 2009 ήταν 458 κιλά/άτομο⁶³

Συγκεκριμένα, και όσον αφορά στο έτος 2008, ανακυκλώθηκαν 525.000 από μια συνολική παραγωγή 1.050.000 τόνων. Επίσης, δημιουργήθηκαν συνολικά 19 Κέντρα Διαλογής Ανακυκλώσιμων Υλικών (ΚΔΑΥ): στην Αθήνα, τη Θεσσαλονίκη, το Ηράκλειο, τα Χανιά, την Καλαμάτα, την Πάτρα, τη Ζάκυνθο, το Σχηματάρι, τη Λαμία, την Καρδίτσα, την Κέρκυρα, την Κατερίνη, τη Μαγνησία και τα Ιωάννινα.

Πίνακας 3.14 Σύνθεση απορριμμάτων

Πηγή: ΥΠΕΧΩΔΕ,2008

Σήμερα, τα 10 συστήματα ανακύκλωσης που λειτουργούν στην Ελλάδα επεξεργάζονται συσκευασίες, οχήματα, ελαστικά, λιπαντικά, μπαταρίες και ηλεκτρικό / ηλεκτρονικό εξοπλισμό. Παράλληλα, δραστηριοποιούνται στη χώρα 15 επιχειρήσεις στον τομέα διαχείρισης αποβλήτων υψηλού κινδύνου.

Ο αρμόδιος φορέας για το σχεδιασμό και την εφαρμογή της εναλλακτικής διαχείρισης απορριμμάτων στη χώρα μας είναι ο Εθνικός Οργανισμός Εναλλακτικής Διαχείρισης Συσκευασιών και Άλλων Προϊόντων (ΕΟΕΔΣΑΠ) του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής.⁶⁴

Παρόλα αυτά όμως, για δεύτερη συνεχόμενη χρονιά (2012) η ποσότητα των ανακυκλώμενων υλικών μειώθηκε, λόγω και της φθίνουσας κατανάλωσης προϊόντων.

Σύμφωνα με την Ελληνική Εταιρία Αξιοποίησης Ανακύκλωσης (ΕΕΑΑ) το 2012, ανακυκλώθηκαν συνολικά 440.000 τόνοι υλικών ,μειωμένη κατά 8% για

⁶³ Βιώσιμη διαχείριση των απορριμμάτων: Μία ολοκληρωμένη αποκεντρωμένη προσέγγιση ΜΑΡΙΑ ΛΟΪΖΙΔΟΥ,2012

⁶⁴ investingreece.gov.gr

δεύτερη συνεχόμενη χρονιά, ενώ παρουσιάστηκε σημαντική κάμψη του τζίρου της τάξης του 10,5%.

Επομένως, μείωση εμφανίζει και η ποσότητα συσκευασιών που ανακτάται και ανακυκλώνεται. Το 2012 από το σύνολο των δραστηριοτήτων της ΕΕΑΑ και των τρίτων εταιρειών του κλάδου ανακυκλώθηκαν συνολικά περίπου 440.000 τόνοι υλικών, ποσότητα μειωμένη για δεύτερη συνεχόμενη χρονιά κατά 8%.

Σύμφωνα με την έρευνα της Infobank Hellstat, το χαρτί αναδεικνύεται ως το πλέον ανακυκλώσιμο υλικό: το 2012 ανακυκλώθηκαν 213.000 τόνοι, ποσότητα που αποτελεί το 56% του συνόλου. Η ποσότητα πλαστικού διαμορφώθηκε στους 57.000 τόνους (15%), ενώ ακολούθησε το γυαλί με 54.000 τόνους (14,2%), τα μέταλλα με 39.000 τόνους (10,3%) και το ξύλο με 17.000 τόνους (4,5%). Επομένως, οι εθνικοί στόχοι επιτυγχάνονται σε χαρτί/χαρτόνι, πλαστικό, γυαλί και ξύλο, ενώ αντιθέτως καταγράφεται υστέρηση στα μέταλλα.

Παρά τη σημαντική πρόοδο που έχει ήδη επιτευχθεί, η Ελλάδα εξακολουθεί να κατατάσσεται στις τελευταίες θέσεις της Ε.Ε., καθώς μόλις το 15% των απορριμμάτων ανακτάται και επεξεργάζεται, ενώ σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες η επίδοση αυτή διαμορφώνεται έως και σε 70% (ο στόχος τίθεται σε 50% έως το 2020)⁶⁵

Πίνακας 3.15

⁶⁵ <http://www.euro2day.gr/news/economy/article/1187902/ypohorhsh-megethon-gia-ton-klado-anakykloshs-to.html>

Παραγωγή ενέργειας από απορρίμματα

Πολλά υποσχόμενος, ειδικά από επενδυτικής απόψεως είναι ο τομέας παραγωγής ενέργειας από απορρίμματα με την χρήση σύγχρονων τεχνολογιών, πράγμα το οποίο θα λύσει κατά ένα ποσοστό και το πρόβλημα ενέργειας σε απομακρυσμένες περιοχές και νησιά.

Η πιο σημαντική πηγή ενέργειας είναι το βιοαέριο ,που παράγεται από το μεθάνιο που εκλύεται από τα απορρίμματα.

Σήμερα, στην Ελλάδα λειτουργούν δύο εγκαταστάσεις παραγωγής ενέργειας από απορρίμματα, η μία εδρεύει στην Αθήνα, στο Χώρο Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων Άνω Λιοσίων και η δεύτερη στη Θεσσαλονίκη, στο Χώρο Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων Ταγαράδων.

Πιο συγκεκριμένα η μονάδα των Άνω Λιοσίων παράγει 23,5 MW ετησίως (στοιχεία 2010), γεγονός που την αναδεικνύει ως το μεγαλύτερο του είδους του στην Ελλάδα και ένα από τα μεγαλύτερα στην Ευρώπη, δεδομένου ότι μπορεί και παράγει ποσότητες βιοαερίου της τάξης των 10.500 κυβικών μέτρων ωριαίως ή 88 εκατ. κυβικά μέτρα βιοαερίου ετησίως , το οποίο ισοδυναμεί με την αποφυγή εκπομπής στην ατμόσφαιρα ισοδύναμης ποσότητας 940.000 τόνων διοξειδίου του άνθρακα .

Η καθαρή παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από την εγκατάσταση ανέρχεται σε 150.000MWh ετησίως, το οποίο οδηγεί σε αποφυγή έκλυσης στην ατμόσφαιρα πρόσθετης ποσότητας διοξειδίου του άνθρακα της τάξης των 128.000 τόνων ετησίως και αποτρέπει την καύση 200.000 τόνων λιγνίτη ετησίως.

Η καθαρή παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από την εγκατάσταση ισούται με την ενέργεια που καταναλώνουν 30.500 οικογένειες ετησίως.

Το ύψος των υφιστάμενων επενδύσεων ανήλθε στα 36,5 εκατ. € και η υλοποίηση τους χρηματοδοτήθηκε και από εθνικούς και κοινοτικούς πόρους. ⁶⁶

Επιπλέον Επενδυτικές Ευκαιρίες στον τομέα διαχείρισης απορριμμάτων

- Διαλογή στην πηγή και ανακύκλωση δημοτικών αποβλήτων

---

⁶⁶ Ειδικός Διαβαθμιδικός Σύνδεσμος Νομού Αττικής

- Συλλογή και επεξεργασία διαφόρων προϊόντων και υλικών, συμπεριλαμβανομένων των μπαταριών, ελαστικών, αποβλήτων ελαίων και ηλεκτρικών / ηλεκτρονικών προϊόντων και συσκευών
- Δημιουργία εγκαταστάσεων απόθεσης δημοτικών αποβλήτων
- Κατασκευή δικτύων σταθμών μεταφοράς, ΚΔΑΥ, χώρων υγειονομικής ταφής υπολειμμάτων, μονάδων μηχανικής επεξεργασίας αποβλήτων και κομποστοποίησης και αποκατάσταση υπαρχόντων χώρων ανεξέλεγκτης διάθεσης
- Υλοποίηση ολοκληρωμένων συστημάτων διαχείρισης αποβλήτων και εύρεση λύσεων σε συγκεκριμένες περιοχές
- Διαχείριση νοσοκομειακών και άλλων επικίνδυνων αποβλήτων
- Υλοποίηση έργων αποκατάστασης ακτών
- Παροχή μηχανικού εξοπλισμού και τεχνογνωσίας κατάλληλης για το εγχώριο περιβάλλον

Πρόσθετες επενδυτικές ευκαιρίες παρουσιάζονται σε πεδία όπως: εφαρμογή καινοτόμων τεχνολογιών για αφαίρεση και επεξεργασία αμιάντου, φυσικοχημική επεξεργασία υγρών βιομηχανικών αποβλήτων, τεχνικές ελαχιστοποίησης αποβλήτων στη βιομηχανία και επεξεργασία λυμάτων με ανάκτηση ενέργειας.⁶⁷

3.7 Αναδυόμενοι τομείς επενδύσεων

3.7.1 Επιστήμες Υγείας

Ο τομέας των επιστημών υγείας τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα βρίσκεται σε διαδικασία ταχείας ανάπτυξης, δεδομένου ότι η χώρα διαθέτει υψηλής ποιότητας υποδομές και ανθρώπινο δυναμικό.

Ειδικότερα από άποψη υποδομής διαθέτει στον Τομέα Έρευνας και Ανάπτυξης

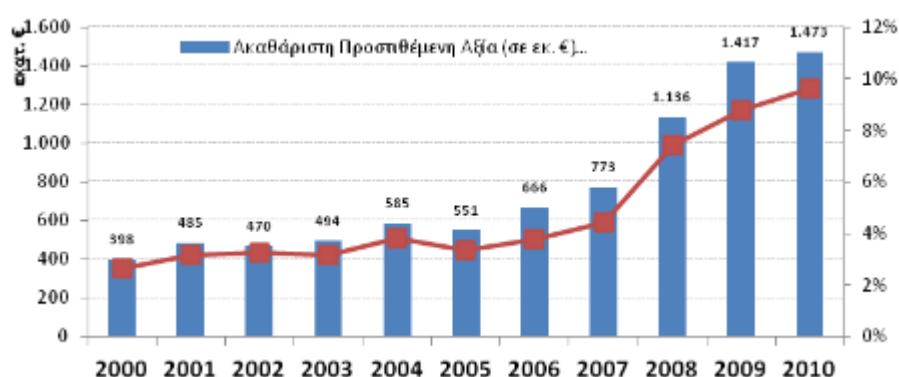
⁶⁷ www.investingreece.gov.gr

διεθνώς αναγνωρισμένα Ερευνητικά Ινστιτούτα και Πανεπιστημιακές Ερευνητικές ομάδες, ενώ από άποψη ανθρωπίνου δυναμικού διαθέτει ερευνητικές ομάδες παγκόσμιας κλάσης, που συμμετέχουν σε Έρευνες αιχμής στον Τομέα των Επιστημών Υγείας και σε διεθνείς συνεργασίες με επιχειρηματικούς και ερευνητικούς φορείς τόσο στην Ευρώπη όσο και παγκόσμια.

Η Ελλάδα έχει εδραιωθεί ως περιφερειακό κέντρο για κλινικές έρευνες και οι περισσότερες μεγάλες φαρμακευτικές εταιρείες πραγματοποιούν ανάλογες έρευνες στην Ελλάδα. Κάθε έτος περίπου 300 πρωτόκολλα εγκρίνονται υπό την επίβλεψη περίπου 700 κρατικών πανεπιστημιακών και ερευνητικών οργανισμών.

Ο κλάδος παραγωγής φαρμάκου την περίοδο 2000-2010 παρουσίασε την υψηλότερη μέση ετήσια αύξηση ως προς την Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία. Η αύξηση αυτή είναι η μεγαλύτερη μεταξύ των αντίστοιχων κλάδων στις χώρες-μέλη της Ε.Ε. στη συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Την περίοδο 2000-2011 η παραγωγή του κλάδου σημείωσε τη μεγαλύτερη αύξηση μεταξύ των υπόλοιπων κλάδων της εγχώριας Μεταποίησης.

Πίνακας 3.16 Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία στον κλάδο παραγωγής Φαρμακευτικών προϊόντων

Πηγή: IOBE

Οι εξαγωγές φαρμακευτικών προϊόντων κατέχουν το 4^ο μεγαλύτερο μερίδιο στο σύνολο των εξαγωγών της ελληνικής Μεταποίησης, ενώ ο κλάδος εμφανίζει γενικά υψηλή ανταγωνιστικότητα. Η συμβολή του κλάδου στο ΑΕΠ της χώρας εκτιμάται στα €2,8 δισ. Με βάση τους εκτιμώμενους πολλαπλασιαστές υπολογίζεται ότι για κάθε €1.000 που δαπανώνται για την αγορά φαρμάκων που παράγονται στην Ελλάδα, το ΑΕΠ της χώρας ενισχύεται κατά €3.420.

Εμπόριο, Διαχείριση ακίνητης περιουσίας, Μεταποίηση και Τράπεζες επωφελούνται σε σημαντικό βαθμό από την ανάπτυξη της εγχώριας φαρμακοβιομηχανίας, καθώς παρέχουν εισροές σημαντικού ύψους για την παραγωγή φαρμακευτικών προϊόντων.

Η άμεση απασχόληση στον κλάδο εκτιμάται σε 10,8 χιλιάδες θέσεις εργασίας. Ωστόσο, εμμέσως υποστηρίζονται περίπου 13,4 χιλ. θέσεις σε κλάδους που συμμετέχουν με εισροές την παραγωγή φαρμακευτικών προϊόντων, ενώ άλλες περίπου 29 χιλ. θέσεις εργασίας προκύπτουν ως αποτέλεσμα της καταναλωτικής δαπάνης από τους καταβαλλόμενους μισθούς. Έτσι, η συνολική επίδραση στην απασχόληση από τη δραστηριότητα του κλάδου εκτιμάται σε 53,1 χιλ. θέσεις εργασίας.

Από τα παραπάνω γίνεται προφανές ότι η ελληνική παραγωγική φαρμακευτική βιομηχανία διαθέτει χαρακτηριστικά δυναμικού κλάδου για την ελληνική οικονομία και θα μπορούσε να συνεισφέρει στο νέο αναπτυξιακό πρότυπο της χώρας.⁶⁸

Με την κρίση όμως, άλλαξε και η πολιτική της χώρας στο τομέα των φαρμάκων, λόγω και των μνημονιακών υποχρεώσεων. Αυτό που επικράτησε, με τα όποια προβλήματα που δημιουργήθηκαν, είναι η πολιτική «γενοσήμων», με άλλα λόγια η διαχείριση αφενός των δυνατοτήτων εξοικονόμησης και ελέγχου του κόστους της φαρμακευτικής φροντίδας και εξορθολογισμού της δαπάνης και αφετέρου των αναπτυξιακών ευκαιριών που σηματοδοτεί η λήξη του χρόνου προστασίας της ευρεσιτεχνίας των πρωτότυπων φαρμάκων και η κυκλοφορία γενοσήμων φαρμάκων.

Αυτή η πολιτική, σύμφωνα με την μελέτη του McKinsey, αποτελεί παράθυρο ευκαιρίας ειδικά για την εγχώρια βιομηχανία, η οποία θα μπορούσε να αξιοποιήσει το επερχόμενο κύμα ανάπτυξης μέσω:

- ✓ Της βελτίωσης της ελκυστικότητας, παρέχοντας εγγυήσεις ποιότητας των γενοσήμων και αύξηση της διείσδυσης μέσω μια συστηματικής εκστρατείας ενημέρωσης
- ✓ Της βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας, ώστε να ανταπεξέλθει στο διεθνή ανταγωνισμό, εστιάζοντας σε προϊόντα υψηλής προστιθέμενης αξίας, στην έρευνα και ανάπτυξη και στην καινοτομία.

3.7.2 Τεχνολογία πληροφορικής και επικοινωνιών

Ο κλάδος της τεχνολογίας πληροφορικής και επικοινωνιών, ουσιαστικά αποτελεί ένα είδος δημοσίου έργου, δεδομένου ότι στην σύγχρονη εποχή που ζούμε αποτελεί μια από τις σημαντικότερες υποδομές που πρέπει να έχει μια σύγχρονη χώρα προκειμένου να αναπτυχθεί.

---

⁶⁸ Αναπτυξιακές προοπτικές της ελληνικής Φαρμακευτικής Βιομηχανίας, IOBE, 2013

Τα τελευταία χρόνια έχει γίνει μια σημαντική στροφή προς τις υψηλές τεχνολογίες, στο πλαίσιο της Ψηφιακής Στρατηγικής, καθώς τόσο ο δημόσιος, όσο και ο ιδιωτικός τομέας, υιοθετεί ολοένα και περισσότερο την χρήση των ΤΠΕ και παρουσιάζονται υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης, ωστόσο υπάρχουν δυνατότητες περαιτέρω αναβάθμισης αν η Ελλάδα εκμεταλλευτεί το υψηλά ειδικευμένο εργατικό δυναμικό.

Η Ελλάδα κατατάσσεται σύμφωνα με τον Economist, στις πρώτες 20 χώρες για ανθρώπινο δυναμικό στον κλάδο των ΤΠΕ παγκοσμίως και πρωτεύει στο ITU ICT development index. Ταυτόχρονα, η απaráμιλλη και υψηλή ποιότητα του ανθρώπινου δυναμικού στην Ελλάδα στον Τομέα των ΤΠΕ είναι ιδιαίτερα ελκυστική.

Η ελληνική αγορά των ΤΠΕ προσανατολίζεται στην παροχή υπηρεσιών, ενώ το 85% περίπου του κλάδου αφορά στις τηλεπικοινωνίες. Η Ελλάδα παρουσιάζει ιδιαίτερα γρήγορο ρυθμό ανάπτυξης της ευρυζωνικής διείσδυσης. Το 2008, το σύνολο των ευρυζωνικών γραμμών στην Ελλάδα ανήλθε στα 1,2 εκατομμύρια, σημειώνοντας αύξηση 63,8% σε ετήσια βάση, ενώ η Ελλάδα κατατάσσεται ανάμεσα στις πρώτες 10 χώρες με τους υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης ευρυζωνικών συνδέσεων για τα έτη 2006 και 2007. Σύμφωνα με στοιχεία από το Digital Agenda Scoreboard, η Ελλάδα παρουσιάζει ποσοστό ευρυζωνικής διείσδυσης της τάξης του 25,3%, παρουσιάζοντας αύξηση της τάξης του 1,1% σε σχέση με τον Ιανουάριο του 2013 και 1,4% σε σχέση με τον Ιούλιο του 2012.

Πίνακας 3.17 Ποσοστό διείσδυσης της ευρυζωνικότητας στην Ελλάδα

Εξάμηνο	Ποσοστό Διείσδυσης Ευρυζωνικότητας	Μ.Ο. Ευρώπης	Απόκλιση Ελλάδας από Μ.Ο. Ευρώπης
Ιανουάριος 2004	0,10%	5,10%	5,00%
Ιούλιος 2004	0,23%	6,53%	6,30%
Ιανουάριος 2005	0,46%	8,50%	8,04%
Ιούλιος 2005	0,84%	10,50%	9,66%
Ιανουάριος 2006	1,40%	12,80%	11,40%
Ιούλιος 2006	2,68%	14,04%	11,36%
Ιανουάριος 2007	4,40%	16,20%	11,80%
Ιούλιος 2007	6,90%	18,20%	11,30%
Ιανουάριος 2008	9,10%	20,00%	10,90%
Ιούλιος 2008	11,20%	21,70%	10,50%
Ιανουάριος 2009	13,40%	22,90%	9,50%
Ιούλιος 2009	15,60%	23,90%	8,30%
Ιανουάριος 2010	17,00%	24,80%	7,80%
Ιούλιος 2010	18,60%	25,60%	7,00%
Ιανουάριος 2011	19,90%	26,60%	6,70%
Ιούλιος 2011	20,80%	27,20%	6,40%
Ιανουάριος 2012	21,80%	27,70%	5,90%
Ιούλιος 2012	22,70%	28,20%	5,50%
Ιανουάριος 2013	23,80%	28,80%	5,00%
Ιούλιος 2013	25,30%	29,40%	4,10%

Πηγή: <http://broadband.cti.gr/>

Ο κλάδος των νέων τεχνολογιών γενικότερα, αλλά και πιο ειδικά ο κλάδος των κινητών επικοινωνιών, που αποτελεί τον δυναμικότερο τομέα των ΤΠΕ συνέφερε κατά 9,2 % στην ανάπτυξη της χώρας, αποτελώντας τον 7^ο πιο σημαντικό κλάδο της ελληνικής οικονομίας κατά το διάστημα 2000-2010.

Πιο συγκεκριμένα το 2011 ο κλάδος επένδυσε συνολικά €350 εκατ. σε υποδομές και συνεισέφερε (άμεσα και έμμεσα) κατά 3,4% στο συνολικό ΑΕΠ της χώρας. Ταυτόχρονα, το ίδιο έτος ο κλάδος συνεισφέρει με 59 χιλ. θέσεις εργασίας στο σύνολο της οικονομίας.

Ο κλάδος των νέων τεχνολογιών γενικά και η αγορά των κινητών επικοινωνιών ειδικότερα, είναι από τους λίγους τομείς που εν μέσω δημοσιονομικής κρίσης συνεχίζει να αναπτύσσεται, να πραγματοποιεί επενδύσεις και να προσφέρει θετικά αποτελέσματα στο σύνολο της ελληνικής οικονομίας.⁶⁹

Πίνακας 3.18 Αξία Ελληνικής αγοράς ΤΠΕ σε εκατ. ευρώ

	2010	2011	2012	2013	2014	2011/10	2012/11	2013/12	2014/13
Εξοπλισμός (Hardware)	730	550	480	475	516	-24,7%	-12,6%	-1,1%	8,6%
Υπηρεσίες Πληροφορικής	747	700	651	634	641	-6,3%	-7,0%	-2,6%	1,2%
Λογισμικό (Software)	286	263	237	222	225	-8,1%	-9,9%	-6,4%	1,4%
Σύνολο Πληροφορικής	1.763	1.512	1.368	1.331	1.382	-14,2%	-9,5%	-2,7%	3,9%
Εξοπλισμός Τηλεπικοινωνιών	748	587	455	439	435	-21,5%	-22,5%	-3,6%	-0,8%
Υπηρεσίες Τηλεφωνίας	4.772	4.402	4.228	4.074	3.906	-7,7%	-4,0%	-3,6%	-4,1%
Σύνολο Τηλεπικοινωνιών	5.520	4.990	4.683	4.513	4.341	-9,6%	-6,1%	-3,6%	-3,8%
Σύνολο Αγοράς ΤΠΕ	7.283	6.502	6.051	5.844	5.724	-10,7%	-6,9%	-3,4%	-2,1%

Πηγή : ΕΙΤΟ, ΣΕΠΕ, 2013

Η ελληνική κυβέρνηση ενισχύει τις δραστηριότητες E&A και επενδύει σε τομείς υψηλής τεχνολογίας προκειμένου να εκμεταλλευτεί το πνευματικό κεφάλαιο της χώρας. Η καινοτομία αποτελεί σημαντική προτεραιότητα και ο ιδιωτικός τομέας

⁶⁹ Ο κλάδος κινητής τηλεφωνίας στην Ελλάδα

αφιερώνει όλο και περισσότερους πόρους για την προώθηση νέων προϊόντων και υπηρεσιών. Η συνεργασία μεταξύ πανεπιστημίων και επιχειρήσεων, του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα και των τομέων έρευνας και παραγωγής αυξάνεται τα τελευταία χρόνια, δίνοντας νέα ώθηση για εξελίξεις στην καινοτομία.

Πλεονεκτήματα Επένδυσης στην Ελληνική Αγορά ΤΠΕ

- Ειδικευμένο προσωπικό
- Σημαντική αύξηση στη χρήση νέων τεχνολογιών
- Περιβάλλον πρόσφορο για επιχειρήσεις
- Υποστήριξη E&A
- Ελκυστικές ευκαιρίες χρηματοδότησης

3.7.3 Ιχθυοκαλλιέργειες

Οι ιχθυοκαλλιέργειες στην Ελλάδα είναι ένας από τους ταχύτερα αναπτυσσόμενους τομείς που συμβάλλει σημαντικά στο ΑΕΠ και στην τοπική ανάπτυξη. Ειδικότερα, στα περίπου 16.000 χιλιόμετρα των ελληνικών ακτών, βρίσκονται εγκατεστημένες περισσότερες από 117 εταιρείες και όμιλοι εταιρειών που κατέχουν 328 ενεργές άδειες παραγωγής. Το σύνολο των πωλήσεων των επιχειρήσεων του κλάδου (ψαριών, γόνου, ιχθυοτροφών, εξοπλισμού) έφθασε το 2009 στα €726 εκατ., ενώ η αξία των εξαγωγών ψαριών σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της Eurostat ήταν το ίδιο έτος €324 εκατ.

Οι επιχειρήσεις του κλάδου απασχολούν περίπου 10.000 άτομα. Λόγω της εξωστρεφούς ανάπτυξης που χαρακτηρίζει τον κλάδο, η συνεισφορά της ιχθυοκαλλιέργειας στην Ελληνική οικονομία είναι ιδιαίτερα σημαντική. Η αξία των εξαγωγών αντιστοιχεί στο 23% της συνολικής αξίας εξαγωγικών ειδών διατροφής, καθιστώντας τον κλάδο το 2ο μεγαλύτερο εξαγωγικό τομέα στα είδη διατροφής. Σε σύγκριση με το σύνολο της αξίας των ελληνικών εξαγωγών, οι ιχθυοκαλλιέργειες καταγράφουν αξιοσημείωτο μερίδιο της τάξης του 2,3%.

Στα μεσογειακά είδη, κυρίως τσιπούρα και λαβράκι, η ελληνική παραγωγή ανέρχεται στους 123.000 τόνους το 2010 (40.000 τόνοι λαβράκι και 83.000 τόνοι τσιπούρα) αναδεικνύοντας τη χώρα μας σε πρώτη θέση στη Μεσόγειο, με παραγωγή που ξεπερνά το 50% της ευρωπαϊκής.

Τα παραπάνω πλεονεκτήματα οδηγούν σε προσέλκυση ξένων επενδύσεων στον κλάδο με την σημαντικότερη να επιτυγχάνεται μέσα στο 2014 .

Το agronews αναφέρει ως την «μεγαλύτερη επένδυση στον τομέα της ιχθυοκαλλιέργειας στην ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου», ύψους 50 εκ. δολαρίων, αυτή στην οποία θα προχωρήσει η Onex Technologies Inc, που

δραστηριοποιείται στον κλάδο της τεχνολογίας. Πρόκειται για την τεχνολογία mobile fish pen που αναπτύχθηκε από την Lockheed Martin και θα εφαρμοστεί για πρώτη φορά στην Ευρώπη και συγκεκριμένα στην Κρήτη.

Ωστόσο ο κλάδος της ιχθυοκαλλιέργειας αντιμετωπίζει σημαντικές προκλήσεις, όπως η ανάπτυξη των υφιστάμενων και νέων αγορών, η έρευνα και ανάπτυξη για την προϊόντική διαφοροποίηση και τη μείωση του κόστους, η ενίσχυση του ανταγωνισμού από άλλες χώρες και προϊόντα, η κυκλικότητα της παραγωγής και των τιμών, η βελτίωση της παραγωγικότητας, η συμμόρφωση με τους ολοένα και αυστηρότερους περιβαλλοντικούς κανονισμούς, που στερούν την δυνατότητα μακροχρόνιου σχεδιασμού και επενδύσεων.⁷⁰

Πίνακας 3.19 Κατανάλωση Τσιπούρας & Λαβρακιού Κάλυψη ζήτησης από ελληνικές εξαγωγές (2010)

Χώρα	Συνολική Ετήσια Κατανάλωση (t)	Ελληνικές Εξαγωγές (t)	Μερίδιο Αγοράς Ελληνικών Ψαριών
Ιταλία	100.000	44.000	44%
Ισπανία	46.000	14.000	30%
Ελλάδα	21.000	21.000	100%
Γαλλία	19.000	11.000	58%
Πορτογαλία	14.000	6.000	43%
Ηνωμένο Βασίλειο	14.000	6.000	43%
Γερμανία	5.000	3.000	60%
ΗΠΑ	4.000	3.500	88%
Ρωσία	4.000	2.500	63%
Ολλανδία	3.000	2.000	67%
Άλλες Ε.Ε.		1.500	
Άλλες		500	
ΣΥΝΟΛΟ	230.000	115.000	50%

Πηγή: Helexpro.gr, Βεντήρης Άκης

⁷⁰ ΙΟΒΕ, στρατηγικής σημασίας ο κλάδος της ιχθυοκαλλιέργειας για την Ελλάδα

Επίλογος

Καταλήγουμε λοιπόν στο συμπέρασμα ότι η επενδυτική δραστηριότητα στην Ελλάδα παρά την υιοθέτηση του ευρώ, δέχτηκε ένα ισχυρό πλήγμα λόγω της οικονομικής κρίσης.

Ωστόσο, λόγω του γεγονότος ότι χώρα διαθέτει σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα, βασικό μέλημα των ελληνικών αρχών είναι να διαμορφώσουν ένα πλαίσιο ενίσχυσης και προσέλκυσης των επενδύσεων που θα βασίζεται σε δύο άξονες:

A) στην προώθηση της επιχειρηματικότητας , μέσω εκμετάλλευσης του ανθρώπινου δυναμικού , των νέων τεχνολογιών και των καινοτομιών

και

B) στην δημιουργία ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων στους τομείς που κατέχει ήδη συγκριτικά πλεονεκτήματα.

Πέρα όμως των ενισχύσεων, η Ελλάδα πρέπει να λύσει και τα βασικά προβλήματα που ουσιαστικά δημιουργούν ανάχωμα σε όποιες προσπάθειες βελτίωσης του επενδυτικού περιβάλλοντος, όπως η γραφειοκρατία μέσω νομοθετικών ρυθμίσεων και η έλλειψη σταθερότητας στο φορολογικό και εργασιακό καθεστώς.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

1. Άμεσες Ξένες Επενδύσεις στην Ελλάδα: Οι Επιπτώσεις της Κρίσης και ο Ρόλος των Θεσμών, Κωνσταντίνα Κοτταρίδη - Δημήτρης Γιακούλας, Ιούνιος 2013
2. ΑΝΑΣΤΑΣΑΤΟΣ Α.2010, Η εξωτερική ανισορροπία της ελληνικής οικονομίας, Αθήνα
3. Ασπασία Αρχοντάκη/Raata Simsiive, Η έννοια της επένδυσης στην νομολογία του ICSID
4. Βεργόπουλος, Κ.: *Εθνισμός και οικονομική ανάπτυξη*, Εξάντας, Αθήνα 1978.
5. Γ.Ζερβόπουλος, ΟΙ ΚΡΙΣΙΜΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ ΤΗΣ ΕΞΑΓΩΓΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ / ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ ΜΙΑΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ
6. Γιάννης Μηλιός, Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 20ο ΑΙΩΝΑ
7. Η Ελλάδα δέκα χρόνια μπροστά McKinsey&Company, 2011
8. Θεοφανίδης Σ. *Εγχειρίδιο Αξιολόγησης Επενδυτικών Σχεδίων*, Ελληνική Τράπεζα Βιομηχανικής Αναπτύξεως Α.Ε., Εκδόσεις Παπαζήση
9. Ιωακείμογλου Η. - Μηλιός Γ.: «Συσσώρευση και κερδοφορία του κεφαλαίου στην Ελλάδα (1964-2004)»
10. ΙΝΕ-ΓΣΕΕ, *Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση*, Ετήσια Έκθεση, Αθήνα 2008.
11. Καλιαμπάκος Δ., Δαμίγος Δ., (2008) «Σημειώσεις Μαθήματος Οικονομικά του Περιβάλλοντος και των Υδατικών Πόρων. Χρηματοοικονομική και κοινωνικοοικονομική αξιολόγηση επενδύσεων», Εθνικό Μετσόβειο Πολυτεχνείο, Αθήνα, 2008
12. Κωνσταντίνος Κουσκούκης, Αναπτυξιακό Μοντέλο Τουρισμού Υγείας, Το μέλλον των ιαματικών πηγών στην Ελλάδα
13. Κυριαζίδης Θ., Θαλασσινός Λ., «Οι εξελίξεις στην Ευρωπαϊκή χρηματοοικονομική αγορά μετά την εισαγωγή του ευρώ», εκδόσεις Σταμούλη, 2002, σελ.13-15
14. Λευτέρης Γιακουμέλος, Το Ελληνικό ενεργειακό σύστημα, ΚΑΠΕ, 2013

15. Μελάς Κ. (1999), «Παγκοσμιοποίηση - Νέα φάση διεθνοποίησης της
16. οικονομίας – Μύθοι και πραγματικότητα», εκδόσεις Εξάντας
17. Μελάς, Κ. & Πολλάλης, Ι. (2005), «Παγκοσμιοποίηση και Πολυεθνικές
18. επιχειρήσεις», Εκδόσεις: Παπαζήση
19. Νάντια Γιαννακοπούλου: Ο νέος αναπτυξιακός νόμος, ο εκσυγχρονισμός της ξενοδοχειακής
- υποδομής και ο εναλλακτικός τουρισμός
20. Πετράκης Π. Ε. , «Η Ελληνική Οικονομία και η Κρίση: Προκλήσεις και Προοπτικές», εκδόσεις
- Quaestor, 2011, σελ. 297,298, 388, 403
21. Σακκάς Ν., (2002), «Αξιολόγηση Επενδύσεων. Μέρος Ι: Βασική Θεωρία», LEI Crete,
- Laboratory of Environmental Informatics
22. Σημαντική η Συμβολή του Ενεργειακού Τομέα στη Δημιουργία Απασχόλησης Παρά τα
- Ισχύοντα Αντικίνητρα, Κ.Ν.Σταμπολή
23. Σταθάκης, Γ., *Το Δόγμα Τρούμαν και το Σχέδιο Μάρσαλ*, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2004.
24. Συνοπτική παρουσίαση του αγροτικού τομέα στην Ελλάδα ,δυνατότητες και προοπτικές, Μαρία
- Κολοφώνου,2011
25. ΤΡΟΠΟΙ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ,2012
26. ΧΑΡΔΟΥΒΕΛΗΣ Γ. 2008, Η Ελλάδα στην ΟΝΕ και ο φόβος ανώμαλης προσγείωσης, Αθήνα

Ξενόγλωσση

27. Brigham E.F., Ehrhardt M.C, (2002), “Financial Management: Theory and Practice”, 10th
- Edition, Harcourt, Inc.
28. Dolan P., R. Edlin, (2002), “Is it really possible to build a bridge between cost – benefit
- analysis and cost – effectiveness analysis?”, Journal of Health Economics, Vol.21
29. Hradesky John, (1994), Total Quality Management

30. Lefley F., (1997), "Approaches to risk and uncertainty in the appraisal of new technology capital projects", International Journal of Production Economics, Vol. 53, pp. 21-33.

Διαδίκτυο

31. <http://el.wikipedia.org/wiki/Οικονομία> της Ελλάδας
32. <http://www.grhotels.gr/GR/xeel/ITEP/DocLib2/%CE%91%CE%BE%CE%B9%CE%BF%CE%BB%CF%8C%CE%B3%CE%B7%CF%83%CE%B7%20%CF%84%CE%B7%CF%82%20%CE%91%CF%80%CE%BF%CF%84%CE%B5%CE%BB%CE%B5%CF%83%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1%CF%82%20%CF%84%CF%89%CE%BD%20%CE%95%CF%80%CE%B5%CE%BD%CE%B4%CF%85%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8E%CE%BD%20%CE%9A%CE%B9%CE%BD%CE%AE%CF%84%CF%81%CF%89%CE%BD/09%CE%9A%CE%95%CE%A6%CE%91%CE%9B%CE%91%CE%99%CE%9F%01.pdf>
33. <http://www.ggea.gr/ap.htm>
34. <http://www.certh.gr/767Co6EE.el.aspx>
35. <http://www.etean.gr/PublicPages/Company.aspx>
36. <http://ependytikos.com.gr/>
37. http://www.anelixi.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=90:-2013&catid=6:programs&Itemid=4
38. <http://www.capitalinvest.gr/anaptiksi.php>
39. http://www.iliaoikonomia.gr/news_details.php?id=1060#.U4xtajjZh8F

40. [http://www.acci.gr/acci/PressOffice/View Press Releases/tabid/521/ItemID/2456/View/Details/language/en-US/Default.aspx](http://www.acci.gr/acci/PressOffice/View%20Press%20Releases/tabid/521/ItemID/2456/View/Details/language/en-US/Default.aspx)
41. <http://www.investingreece.gov.gr/>
42. <http://epixeirein.gr/2009/07/31/swot-analysis-efarmogi/>

Πανεπιστήμιο Πειραιώς

Πίνακες

1.1 Απλή σχηματική παρουσίαση του σχεδίου επένδυσης.....	3
2.1 Σύνθεση της απασχόλησης στην Ελλάδα.....	34
2.2 Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν σε σταθερές τιμές αγοράς.....	35
2.3 Η Ελληνική Οικονομία σε αριθμούς 2007-2010	39
2.4 Σημαντικοί Οικονομικοί Δείκτες	42
2.5 Οι εισροές ΑΞΕ στην Ελλάδα κατά την περίοδο 2003-2012	43
2.6 Εισροές ΑΞΕ για την περίοδο 2003-2012 ανα τομέα οικον. Δραστηριότητας	44
2.7 Η απορρόφηση του ΕΣΠΑ	49
2.8 Η κατανομή του Ε.Σ.Π.Α σήμερα ανά κλάδο	49
2.9 Στοιχεία αποτίμησης αναπτυξιακών νόμων	55
2.10 Εμπόδια στην ανάπτυξη και την παραγωγικότητα της ελληνικής οικονομίας	59
3.1. Κατηγορίες τομέων που σχετίζονται με τον τουρισμό	62
3.2 Επίδραση του τουρισμού στο Α.Ε.Π.(ανά έτος)	64
3.3. Συνεισφορά του τουρισμού στην απασχόληση.....	65
3.4 Ηλεκτροπαραγωγή από ΑΠΕ	75
3.5 ΕΞΕΛΙΞΗ ΕΓΚΑΤΕΣΤΗΜΕΝΗΣ ΙΣΧΥΟΣ 2000-2008, ΣΤΟΧΟΣ ΕΤΟΥΣ 2020	76
3.6 Εμπορικό ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων	82
3.7 Συνολικό εμπόριο και εμπόριο αγροτικών προϊόντων και τροφίμων (σε δις €)	83
3.8 Εξέλιξη επενδύσεων ανά επενδυτικό αγαθό	84
3.9 Διαχρονική εξέλιξη βιολογικών προϊόντων	86
3.10 Εξέλιξη του Ελληνόκτητου Ποντοπόρου στόλου ανά έτο ς.....	88

3.11 Ποσοστά εισαγωγών –εξαγωγών στον τομέα τροφίμων –ποτών στο σύνολο των προϊόντων	91
3.12 Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή της απασχόλησης στην Βιομηχανία τροφίμων και ποτών	92
3.13 Σύσταση ΑΣΑ στις περιφέρειες της Ελλάδας	97
3.14 Σύνθεση απορριμμάτων	98
3.15 Παραγωγή και ανάκτηση αποβλήτων για την περίοδο 20004-2012	99
3.16 Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία στον κλάδο παραγωγής Φαρμακευτικών Προϊόντων	102
3.17 Ποσοστό διείσδυσης της ευρυζωνικότητας στην Ελλάδα	104
3.18 Αξία Ελληνικής αγοράς ΤΠΕ σε εκατ. Ευρώ	105
3.19 Κατανάλωση Τσιπούρας & Λαβρακιού Κάλυψη ζήτησης από ελληνικές εξαγωγές (2010).....	107